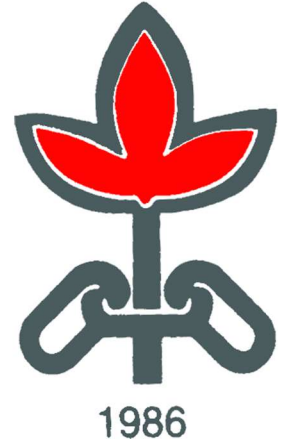

İnsan Hakları Savunuculuğu ve İHD'ye Baskılar

13 Nisan 2020
İnsan Hakları Derneği
posta@ihd.org.tr | ihd@ihd.org.tr

ÖNSÖZ

İnsan hakları savunucuları ateşin düştüğü yerdedir. Yanan ateşi gösterir.

İnsan hakları savunucuları adalet arar, adaletin insanı iyileştirdiğini düşünür.

İnsan hakları savunucuları mağdurun yanında yer alır ama mağdurla özdeşleşmez.

İnsan hakları savunucuları bardağın boş tarafını görür ve söyler.

Bu sözleri çoğaltabiliriz.

İHD'nin, Türkiye'nin insan hakları hareketi içerisindeki 34 yıllık mücadelesi ve birikimi artarak devam ediyor. İHD'nin tüzüğündeki on beş ilke mücadele içerisinde oluştu ve bu ilkeleri savunulması gereken en önemli değerler olarak görüyoruz.

Bu mücadelede yaşamını yitirenleri, saldırıya uğrayanları, özgürlüğünden mahrum kalanları, zorunlu olarak mülteci duruma düşenleri ve bedel ödeyen her insan hakları savunucusuna sevgi, saygı ve minnetlerimi sunuyorum. Barışın elçisi Tahir Elçi'yi asla unutmayacağız. Onların mücadele azmi bize yol gösteriyor ve bizi ayakta tutuyor.

Bu raporda ismine yer veremediğimiz arkadaşlarımızın bizi anlayacağına olan inancımla herkese teşekkürlerimi sunuyorum. 13 Nisan 2020

Öztürk Türkođan
İHD Eş Genel Başkanı

GİRİŞ

Türkiye’de son 10 yıllık dönemde daha baskıcı ve haklar ile özgürlükleri kısıtlayıcı bir ortamın şiddetini günden güne artırarak tüm toplumsal kesimlere kendisini dayatmasında 3 kırılma anı yaşanmıştır. Bunlardan ilki 28 Mayıs 2013 tarihinde başlayan Gezi Direnişi olmuştur. Bu eylemler, bir siyasi partiye veya yapıya ait olmayan ve kendiliğinden gelişmiş, toplumun yok sayılan, özgürlükleri kısıtlanan, yaşam hakkına müdahale edilen, kentine, çevre sorunlarına duyarlı tüm kesimlerinin geçmişten kaynaklanan tüm mağduriyetler toplamının sokağa yansımından oluşan bir eylemler toplamıdır. Toplumsal tepkiler, yıllardır devletin, siyasal iktidarların insanlık onuruna yönelik müdahalelerine karşı ortak tepkinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Yaklaşık 3 ay süren gösteriler sırasında yaşanan işkence ve kötü muamele olayları ile polis şiddeti, insan hakları örgütlerince ayrıntılı bir biçimde raporlanmıştır.¹ Gezi Direnişi sonrasında hükümet, başta barışçıl toplantı ve gösteri özgürlüğü olmak üzere pek çok hakkın kullanımına kısıtlamalar getirmiştir. Hükümetin “darbe girişimi” olarak etiketleyerek tüm sorumluluğunu protestoculara yıkmaya çalışmasının neticesi de kamuoyunda “Gezi Davası” olarak bilinen ve hukuki hiçbir dayanağı olmayan dava olmuştur. Gezi Direnişi ile ilgili açılan diğer davalarda olduğu gibi bu davada da aralarında insan hakları örgütlerinin de olduğu pek sivil toplum örgütü doğrudan ya da dolaylı olarak hedef alınmıştır. Toplumsal gösterilere yapılan müdahaleler sonucu yaşanan ölümler, yaralanmalar, toplu gözaltılar, yetmezmiş gibi yaralıların tedavisi engelleniyorsa, tedavi etmek isteyen hekimler, hukuki destek vermek isteyen avukatlar gözaltına alınıyorsa, ihlalleri tespit etmek isteyen insan hakları savunucularına saldırılıyorsa, avukatların mağdurlara hukuki destek talepleri, özellikle TEM şubesi polislerince keyfi olarak engelleniyorsa, destek masası oluşturan baronun elektriğinin kesilmesi gündeme geliyorsa, tüm bunların toplamının tek tanımı “devlet terörü”nden başka bir şey değildir!

¹ Diğer örgütlerin raporlarına ek olarak İHD de görsel kanıtlarla desteklenmiş kapsamlı bir Gezi Direnişi raporu yayınlamıştır. Ne var ki, raporda kullanılan ve video paylaşım siteleri üzerinde yer alan kanıtlara bugün için erişim olanaklı değildir. Farklı baskı araçları kullanılarak bu paylaşımların kaldırılması sağlanmıştır ya da erişim yasağı getirilmiştir. Her ne kadar her bir görsel kanıtın kopyaları İHD’de mevcut olsa da bu durumun kendi de baskı mekanizmalarının kapsamını göstermesi bakımından önemlidir.

- 28 MAYIS 2013**
Gezi Eylemleri
- İHD verilerine göre;
- En az 8 Ölüm
 - 8160 yaralı
 - 64 ağır yaralı ve uzuv kaybı
- 22 TEMMUZ 2015**
Ceylanpınar Saldırısı
- 30 MART 2016**
ÖHD, TOHAV, MHD ve Asrın Hukuk Bürosu Raporu
- 31 MART 2016**
İHD, TİHV, SES, Gündem Çocuk ve Diyarbakır Barosu Raporu
- 6 NİSAN 2016**
Mazlumder Raporu
- 7 NİSAN 2016**
Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın Polis Teşkilatı'nın 171. yıldönümünde yaptığı konuşma
- 25 NİSAN 2016**
Genelkurmay Başkanlığı'nın İçişleri ve Adalet Bakanlıklarına şikayet yazısı
- 14 TEMMUZ 2016**
6722 sayılı TSK personeli kanununda değişiklik
- 15 TEMMUZ 2016**
Darbe Girişimi

OLAYLARIN KRONOLOJİK TARİHİ

Gezi Direnişi sonrasında toplumsal dinamiklerde yaşanan değişiklikler sonunda 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimlerde Türkiye'yi yöneten koalisyon geriletilmiş; ancak, seçimlerin yenilenmesi sonuçlanacak bir başka süreç başlamıştır. Böylelikle seçim sonuçlarının hükümet edenlerce yok sayılabilmesi gerçeği ile yüzyüze kalınmış, Türkiye siyaset ve demokrasi hayatında önemli bir eşik olan ikinci kırılma noktasını giden yolun taşları döşenmeye başlanmıştır.

Hükümet öncelikli olarak 27 Mart 2015 tarihinde TBMM'de 6638 sayılı "Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un kabul edilmesi ile işe başlamıştır. Resmi Gazete'de 4 Nisan 2015 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren bu kanun değişikliği ile polis ve jandarma ile mülki idarenin yetkileri genişletilmiş, pek çok hak ve özgürlüğe kısıtlama getirilmiştir. Öncesinde 28 Şubat 2015 tarihinde açıklanan Dolmabahçe Mutabakatı'nın reddedilmesi böyle bir kırılma noktasına gittiğimizin göstergesi olmuştur.

7 Haziran 2015 seçim sonuçları AKP ve HDP'nin barış ve demokrasi ekseninde işbirliğini dayatırken, bu işbirliğinin yapılamaması Türkiye'de başka fiili ittifakların oluşmasını sağlamış ve böylece AKP-MHP ve devlet içindeki çeşitli odaklar ittifak sürecine girmiştir.

24 Temmuz 2015 tarihinde hükümetin silahlı çatışmaları yeniden başlatması ile Barış ve Çözüm Süreci sona ermiştir. Çatışma ortamının başlaması ikinci kırılma noktasına işaret

etmektedir. Barış masasının devrilmesinin sonuçları oldukça yıkıcı olmuştur. Özellikle sokağa çıkma yasakları boyunca ağır insan hakları ihlalleri yaşanmış, bu durum farklı örgütlerce belgelenmiştir.

Bu raporlar arasında özellikle öne çıkanlar ise Şırnak'ın Cizre ilçesinde yaşananların ardından hazırlananlar olmuştur:

ÖHD, MHD, TOHAV, Asrın Hukuk Bürosu ortak raporu	Hukukçuların Cizre Ziyareti Çerçevesinde Oluşturulan Ön Rapor	30 Mart 2016
İHD, TİHV, Gündem Çocuk, Diyarbakır Barosu, SES ortak raporu	14/12/2015 - 02/03/2016 79 Günlük Sokağa Çıkma Yasağı Cizre Gözlem Raporu	31 Mart 2016
Mazlumder Çatışma İzleme ve Çözüm Grubu	4.12.2015 - 02.03.2016 Arasında Uygulanan Sokağa Çıkma Yasağı Sonrası Cizre İnceleme ve Gözlem Raporu	6 Nisan 2016

Raporların kamuoyu ile paylaşılmasını takiben Cumhurbaşkanı Erdoğan, 7 Nisan 2016 tarihinde Polis Teşkilatı Kurulu'nun 171'inci yıldönümü dolayısıyla yaptığı konuşmasında, "Bu raporları yayınlayanların üzerine gidilmesi lazım. Neyin raporunu yayınlıyorsun" diyerek, insan hakları örgütlerini hedef göstermiştir. Bu açıklamayı takiben Genelkurmay Başkanlığı'nın şikayeti üzerine bu kurumlar hakkında aşağıda ayrıntılı bir çerçevesini sunmaya çalışacağımız çeşitli zor araçlarının kullanıldığı geniş çaplı baskı ve yıldırma hareketi başlatılmıştır.

Ancak bu süreç yaşanırken Türkiye üçüncü kırılma noktasına gelmiştir: 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi. Başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da ardından alınan tedbirlerin etkileri bakımından yakıcı sonuçlar doğurmuştur. Hemen arkasından ilan edilen OHAL, siyasi iktidarın elinde sivil toplum örgütlerine karşı oldukça kullanışlı bir araca dönüşmüştür. OHAL devam ederken 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan anayasa referandumuyla yeni bir hükümet etme düzeninin fiilen başlaması ile otoriter bir tek adam rejimine geçilmiş, güçler ayrılığı ilkesi rafa kaldırılmış, denge ve denetleme mekanizmaları işlevsizleştirilmiştir.

OHAL devam ederken, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde (AKPM) Türkiye'nin yeniden siyasi denetim sürecine alınmasına karar verildi. Bu kararın temel gerekçesi olarak OHAL'in devam etmesi ve yayınlanan KHK'lar gösterildi. 2004'te siyasi denetimden çıkan Türkiye, 13 yıl sonra tekrar denetim sürecine alınmış oldu. Türkiye, üyelik müzakereleri görüşmelerinin ardından tekrar denetim sürecine alınan ilk ülke oldu.

21 Temmuz 2016'dan beri uygulanan OHAL, uzatılmayarak 18 Temmuz 2018 günü sona erdi. Ancak, siyasi iktidar OHAL'i kalıcı hale getirecek "7145 sayılı Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"u 25 Temmuz 2018 günü TBMM'de kabul etti. Bu kanun, Cumhurbaşkanı tarafından 31 Temmuz 2018 günü onaylanarak yürürlüğe girdi. OHAL dönemi boyunca 32 adet OHAL KHK'sı yayımlandı. Bu KHK'larla yüzlerce kanunda binlerce değişiklik yapıldı. Bu değişikliklerin hemen hemen tamamı kalıcı değişikliklerdir. Yani OHAL sona erdikten sonra uygulanması devam eden değişikliklerdir. Sadece OHAL sona erdiğinde gözaltı süresi, valilerin yetkileri ve kamudan ihraçlar konusunda iktidar herhangi bir uygulama içerisine giremeyecekti. Kendilerince boşluk olarak gördükleri bu durumu ve başkaca hususları da düzenleyen 7145 sayılı yasa ile Türkiye'de OHAL sürekli ve kalıcı bir hale getirilmiş oldu.²

* * *

10 kurum tarafından 3 ayrı Cizre raporunun yayınlanmasının takiben 25 Nisan 2016 tarihinde Hakim T. H. K. imzasıyla "Genelkurmay Başkanı Namına" aşağıda bir kopyasını bulunan yazı ile bu 10 kurum hakkında inceleme başlatılması istemiyle Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'na şikayette bulunulmuştur. Şikayet dilekçesinde özetle raporlarda yer alan "iddiaların asılsız, karalayıcı, ileride TSK personeli aleyhine başlatılabilecek adli süreçlerde kullanılacak ve uluslararası kamuoyunda terör örgütünün propagandasına zemin hazırlayacak nitelikte" olduğu belirtilmiştir. Zaten bu kaygı ile ilgili olarak da daha sonradan güvenlik güçlerine dokunulmazlık zırhı sağlayan, TBMM'de 23 Haziran 2016 tarihinde kabul edilen ve 14 Temmuz 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe giren 6722 sayılı "Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" değişikliği yapılmıştır.

² Bu konudaki İHD görüşü için: <https://www.ihd.org.tr/surekli-ohali-duzenleyen-7145-sayili-kanun-hakkinda/>

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA

1. Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Mezopotamya Hukukçular Derneği, Özgürükçü Hukukçular Derneği, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı, Asrın Hukuk Bürosu, Diyarbakır Barosu, Gündem Çocuk Derneği, İnsan Hakları Derneği, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası ve Mazlumlar tarafından TSK'nın BTÖ'ne karşı yürüttüğü faaliyetlere yönelik olarak asılsız, karalayıcı, ileride TSK personeli aleyhine başlatılabilecek adli süreçlerde kullanılacak ve uluslararası kamuoyunda BTÖ'nün propagandasına zemin hazırlayacak nitelikte 4 ayrı rapor yayınlanmıştır.
2. Söz konusu raporlarda özetle, bazı il ve ilçelerde BTÖ'ne yönelik yapılan operasyonlarda insanların yaşam ve sağlık haklarının ihlal edildiği, 310 sivilin yaşamını yitirdiği, operasyonlarda JITEM, Esedullah, Hançer ve Fatihler Timi gibi yasadışı oluşumların kullanıldığı, ağır savaş ve envanter dışı (kimyasal) silahların kullanıldığı, bazı ölümlerin gözlerinin çıkarıldığı, kadın cesetlerin göğüslerinin kesildiği, bazı binaların bodrumlarında sivillerin öldürüldüğü vs. gibi gerçeklikle ilgisi olmayan iddialara yer verilmiştir.
3. Raporlarda, ölen kişilere yönelik spesifik bilgilere yer verilmesi göz önüne alındığında, raporların hazırlanmasında ayrıntılı olarak sahada çalışma yapıldığı ve bazı oluşumlarla birlikte ortak ve planlı olarak hareket edildiği, yayınlanan raporlarda ifade edilen hususların ileride TSK personeli ve Türkiye aleyhine uluslararası kuruluşlar da dahil kullanımının amaçlandığı ve bugünden altyapısının oluşturulmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir.
4. Söz konusu demek, vakıf ve sendikaların bu tür faaliyetlerinin incelenerek demek tüzüğü, vakıf senedi ve sendika kuruluşuna ilişkin mevzuatına aykırı işlemlerinin engellenmesi, BTÖ propagandası niteliğinde olanlar da dahil haksız, karalayıcı ve itham edici nitelikteki konusu suç teşkil eden faaliyetleri ile bu faaliyetlere iştirak eden kişiler yönünden adli işlem başlatılması amacıyla söz konusu raporlar EK'te gönderilmiştir.

Arz ederim.

GENELKURMAY BAŞKANI NAMINA

Genelkurmay'ın söz konusu şikayet yazısı karakteri itibarıyla 1998 yılındaki Andıç'ı çağrıştırmaktadır. Bilindiği üzere Nisan 1998'de bir Andıç hazırlanarak "güçlü eylem planı" uygulamaya konulmuştur. Belgeyi onaylayan dönemin Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral Çevik Bir, hazırlayan İç İstihbarat Şube Müdürü Kurmay Albay Bülent Dalsal ve İstihbarat Başkan Vekili Tüm General F. Türkeri'dir. Belgede, HADEP'in, İHD'nin, Fazilet Partisi'nin, belediye başkanlarının, işadamlarının, gazetecilerin kamuoyu önünde yıpratılması, itibarlarının düşürülmesi ve kurumların kapatılmasına kadar giden sürecin hazırlanması gibi ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu yayınlardan hemen sonra 12 Mayıs 1998 tarihinde İHD Genel Merkezi basıldı ve dönemin İHD Genel Başkanı Akın Birdal'a silahlı saldırıda bulunuldu. Bir mucize eseri Akın Birdal ölmedi. O dönem Akın Birdal tarafından yazılı ve görsel medyada çıkan yayınlar nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Ancak, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 1998/763 Basın Hazırlık, 1998/572 Basın Karar tarihli ve 01 Temmuz 1998 tarihli takipsizlik kararı ile konunun üstü örtüldü.

3 Kasım 2000 tarihinde Genel Kurmay Başkanlığı'nın açıklamasıyla Andıç belgesi resmen kabul edilmesine rağmen bu belgeyi hazırlayan ve uygulamaya koyan kişiler hakkında hiçbir soruşturma açılmadı. Askeri Savcılığa yapılan suç duyurularından sonuç alınmadı.

Daha sonra 2009 yılında askerlerin sivil mahkemelerde yargılanmasının kanun değişikliğinden sonra bu hususa yapılan suç duyurularından da sonuç alınmadı. Sivil savcılıklar takipsizlik kararları verdiler, bu kararlara yapılan itirazlar reddedildi. Halen bu konuda İHD ve Akın Birdal adına AIHM'e yapılmış başvurular bulunmaktadır.

Söz konusu şikayet üzerine bu 10 kuruma yönelik Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından ayrı ayrı süreçler işletilmiş, ayrıca diğer zor araçları da devreye sokulmuştur. Ancak altını çizmek isteriz ki bu süreçte yaşananlar bu örgütlere karşı yapılanlarla sınırlı değildir. Bu bağlamda, TTB Merkez Konseyi üyelerinden Özgür Gündem gazetesine nöbetçi genel yayın yönetmenliği yapanlara, Büyükkada davasında yargılanan hak savunucularından Gezi Davası'na kadar başka pek çok dava ve soruşturma da bulunmaktadır.

Baskı ve Zor Araçlarının Kullanımı

İHD'ye yönelik gerçekleştirilen denetlemeler ile başlatılan soruşturmalar bu raporun son bölümünde ayrıntıları ile ortaya konulacaktır. Burada genel olarak bu 10 örgütün nasıl bir baskı ve yıldırma ortamında faaliyetlerini sürdürme ya da faaliyetlerini sürdürmemeye durumunda bırakıldığını özetleyeme çalışacağız.

Genelkurmay Başkanlığı'nın 25 Nisan 2016 tarihinde Adalet ve İçişleri bakanlıklarına gönderdiği ihbar neticesinde İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Mezopotamya Hukukçular Derneği, Özgürlükçü Hukukçular Derneği, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı, Asrın Hukuk Bürosu, Diyarbakır Barosu, Gündem Çocuk Derneği, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası ve Mazlumlarda Dayanışma Derneği farklı baskılara maruz kalmışlardır.

Adalet Bakanlığı'na yapılan şikayet neticesinde sözkonusu örgütlerin başkanları hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı, İHD ve TİHV başta olmak üzere sivil toplum örgütlerinin 2016 yılındaki sokağa çıkma yasakları süresince işlenen hak ihlalleri ile ilgili rapor nedeniyle dernek ve vakıf yöneticileri hakkında TCK 301. madde kapsamında soruşturma açtı. 2020 yılı Mart ayı itibarıyla savcılığın soruşturma için Adalet Bakanlığı'na yaptığı izin başvurusunun sonucu bekleniyor.

İHD, Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda asker ve polisler tarafından işlendiği iddia edilen hak ihlallerine ilişkin gözlem raporlarını yetkili makamlara göndermiş ve sorumlular hakkında soruşturma açılmasını talep etmiştir. İHD, yayınladığı bütün özel raporlarla ilgili aynı prosedürü izlemektedir. Ancak, sokağa çıkma yasakları ile ilgili raporlar üzerine, ihlali gerçekleştirdiği iddia edilen asker ve polisler hakkında soruşturma açmak yerine, Genelkurmay Başkanlığı'nın şikâyetiyle İHD ve diğer sivil toplum örgütleri hakkında soruşturma açılması, Türkiye'deki cezasızlık politikasını açıkça ortaya koymaktadır.

İHOP'un hazırladığı "Olağanüstü Hal Uygulamaları Durum Raporu"nda OHAL'in örgütlenme özgürlüğü üzerindeki etkilerini takip etmek mümkündür.³

20 Mart 2018 tarihi itibarıyla 667, 677, 679, 689, 693 ve 695 sayılı KHK'lar ile kapatılan dernek sayısı 1607'ye ulaşmış, yapılan itirazların sonucunda 188 dernek için kapatma kararı kaldırılmıştır. 20 Mart 2018 tarihi itibarıyla kapalı dernek sayısı 1419'dür... Kapatılan dernekler arasında ülke genelinde faaliyette bulunan onlarca yerel insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları örgütlerinin yanı sıra kültürel miras, yoksullukla mücadele ve hukuk alanında çalışan kuruluşlar da yer aldı. Vakıflara yönelik kapatma kararları OHAL kararnameleri ve Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Komisyon tarafından yapılmıştır. 667, 689 ve 695 sayılı OHAL KHK'ları ve Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) Komisyonu marifetiyle 168 vakıf kapatıldı. Kapatılan vakıflardan 23'ü hakkındaki kapatma kararı kaldırıldı. 20 Mart 2018 tarihi itibarıyla kapatılan vakıf sayısı 145'tir.

SES ise OHAL döneminde KESK'e bağlı sendikalara uygulanan baskılara maruz kalmıştır. Bilindiği üzere OHAL döneminde KESK'e bağlı sendikalar üye çok sayıda kişi ihraç edilmişlerdir. Bu ihraçlar, sendikalara üye olan kişilerin ayrılmaları sonucunu doğurmuştur. 796 SES üyesi de bu dönemde kamu görevinden ihraç edilmiştir. Bu kişilerden Şubat 2020 itibarıyla 162 üye daha sonra göreve iade edilirken 92 üyenin itirazları reddedilmiştir. Diğer üyeler için ise inceleme süreci devam etmektedir. Üye sayısı bakımından da SES'in kan kaybettiği belirtilmelidir. Mayıs 2016 itibarıyla SES'in toplam üye sayısı 39 bin 207 iken Mayıs 2019 tarihinde bu sayı 20 bin 304'e gerilemiştir.

Bu süreçte sadece Diyarbakır Barosu özel bir baskıya maruz kalmamıştır. Ancak İHD ile ilgili soruşturmalarda Ermeni Soykırımı ile ilgili açıklamaların ve genel kurul kararlarının da yer aldığı düşünülünce 2019 yılında yaptıkları bir açıklama nedeniyle baro yönetimine dava açılması bu sürecin bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. 24 Nisan 2018 tarihinde Ermeni Soykırımı'nın yıldönümü nedeniyle yapılan açıklama nedeniyle "halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek, TBMM'yi aşağılamak" iddiasıyla TCK 301. maddeden 3 Aralık 2019 tarihinde dava açılmıştır.⁴

İHD denetlemesi sonucunda ise İçişleri Bakanlığı'nın 20 Haziran 2017 tarihli, N.Ç.45/16 sayılı raporundan şu suçlamalar yer almıştır.

"İHD karar defterinin incelenmesinde 23.03.2015 tarihli, 97 numaralı Yönetim Kurulu kararı ile 1-2 Kasım 2014 tarihinde yapılan Olağan Genel Kurul'daki önerge ve kararda Ermeni Soykırımının tanınması yönünde irade beyanı olduğu, bazı basın açıklamalarında da buna dair söylemlerin yer aldığı bunun da TCK'nın 301. maddesine aykırılık teşkil ettiği"...

Oysa "Ermeni Soykırımının kabulü" yönündeki irade beyanı, AİHS m. 10, Anayasa m. 90 ve AİHM'in Altuğ Taner Akçam kararı gereği ifade özgürlüğü kapsamındadır.

"İHD Merkez Yönetim Kurulu'nun 29.04.2013 tarih ve 44 sayılı kararının 2. maddesinde "...Kürt Sorununun Demokratik Çözüm Sürecinde Başbakanlığın Çağrısı üzerine oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde yer alan Genel Başkan Öztürk Türkdogan'ın, barış çalışmalarında İHD MYK, Şube ve Temsilciliklerin aktif olarak yer alması için gerekli çalışmaların devam ettirilmesine, heyet içinde yer almanın kurumsal temsiliyeti gözetilerek tüm üyelerin barış çalışmalarında aktif olarak yer almasının sağlanmasına",

³ "21 Temmuz 2016-20 Mart 2018 Olağanüstü Hal Uygulamaları: Güncellenmiş Durum Raporu"

https://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/Ola%C4%9Fan%C3%BCst%C3%BC-Hal_17042018.pdf

⁴ <https://www.diyarbakirbarosu.org.tr/haberler/korkmuyoruz-ve-susmayacagiz>

aynı kararın 3. maddesinde “PKK militanlarının 3 Mayıs 2013 tarihinden itibaren Türkiye dışına çekilme sürecinin izlenmesi için Merkezi Bir İzleme Komisyonu’nun kurulmasına, komisyonun Genel Başkan ve Yardımcıları, Genel Sekreter ve yardımcıları, Genel Sayman, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölge Temsilcisi, Güney ve Doğu Anadolu’da bulunan MYK üyeleri ve Şube başkanlarından oluşmasına, komisyonun çalışma yöntemi ve alanının kendi içinde belirlenmesine...”,

ayrıca 4. maddesinde “...Kürt Sorununu Demokratik Çözüm Sürecinde halkların haklarının tanınmasında İnsan Hakları Hareketinin Rolü Çalıştayı’nın yapılması...”

ve 03.02.2015 tarihli 92 numaralı 4 Nolu kararında “İŞİD isimli çete yapılanmasının Suriye, Rojava, Kobane kantonuna yönelik saldırısı üzerine Türkiye’ye sığınmak zorunda kalan sığınmacıların durumunu yerinde incelemek, oluşturulmuş kampları ziyaret etmek ve İŞİD saldırısını püskürten Kobane Direnişi’ni yerinde görmek ve yetkililerle görüşmek amacıyla genel başkan başkanlığında heyet oluşturularak yapılacak ziyaretin ardından rapor açıklanmasına”

ve 5 Nolu kararında “İHD Genel Merkezi bünyesinde Mayıs 2013 tarihinden beri faaliyet yürüten ‘Barış ve Çözüm Süreci İzleme Komisyonu’nun Genel Başkan başkanlığında Irak-Kürdistan bölgesini ziyaret ederek İŞİD saldırıları hakkında Kürdistan Parlamentosu’ndan bilgi alması, başta Mahmur Kampı olmak üzere çeşitli kampları ziyaret etmesi ve barış süreci konusunda KCK eş başkanları ile görüşme yapmak amacıyla ziyaret organize edilmesi ve görüşmelerin raporla kamuoyuna açıklanması...”

Bu iddiaları, hükümetin iradesiyle 2013-2015 arasında gündeme gelen “Barış ve Çözüm Süreci” döneminden bağımsız olarak ele almak mümkün değildir. Yukarıda belirtilen kararlara dayanılarak, Geri Çekilmeyi İzleme Komisyonu’nun çalışması için tüm İHD şube ve temsilciliklerinden çalışma yapılması istenmiş; bu kapsamda İHD üyeleri gözlemlerini İHD Genel Merkezi’ne ilemişlerdir.

İHD barış sürecinde Geri Çekilmeyi İzleme Komisyonu raporları 22 Temmuz 2013⁵, 16 Eylül 2013⁶ ve 9 Haziran 2014⁷ tarihlerinde açıklanmıştır. Bu kapsamda Irak Federe Kürdistan Bölgesi de ziyaret edilmiştir. Bu ziyaret sırasında örgüt yöneticileriyle de görüşme gerçekleştirilmiş ve bu rapor kamuoyuyla paylaşılmıştır. Ayrıca, Genel Başkan Öztürk Türkoğlu gözlemlerini güvenlik bürokrasisine de aktarmıştır. Dolayısıyla bu çalışmalar, gizli olmayan, barış ve çözüm süreci kapsamındaki çalışmalardır.

İHD, çatışma ortamında yaşanan hak ihlallerini araştırmak için TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde oluşturulan “Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlalleri Alt Komisyonu” ve “TBMM Toplumsal Barış Yollarının Araştırılması ve Çözüm Sürecinin Değerlendirilmesi Araştırma Komisyonu”na da görüşlerini sunmuştur. Bu görüşler her iki komisyon raporunda da yer almıştır. İHD Genel Başkanı Öztürk Türkoğlu, Kürt Sorunundaki çözüm süreci kapsamında 2013 yılında hükümet tarafından oluşturulan akıl insanlar heyeti içerisinde de yer almıştır.

İHD de yeni sürece hazırlamak amacıyla 2013 yılında çok sayıda etkinlik gerçekleştirmiştir. Bunların en önemlisi 27-28 Nisan 2013 tarihlerinde Ankara Kızılcabamam’da gerçekleştirilen “Kürt Sorununun Demokratik Çözüm Sürecinde Halkların Haklarının Tanınmasında İnsan Hakları Hareketinin Rolü” çalıştayıdır. Çalıştayda Kürt sorununun çözümü ve demokratikleşme bağlamında, Anayasal ve yasal değişiklikler, acil idari önlemler, adalet arayışı ve hakikat çalışmaları, çatışma

⁵ <https://www.ihd.org.tr/ger-cekilme-suerecn-zleme-komisyonu-boelge-genel-asker-hareketllk-ve-sinir-hatti/>

⁶ <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-dernegi-baris-surecinde-cekilmeyi-izleme-komisyonu-raporu/>

⁷ <https://www.ihd.org.tr/yeni-karakol-kalekol-ve-us-bolgeleri-yapimlarina-iliskin-ihd-komiyon-raporu/>

çözümleri ve STK'ların rolü, barış kültürünü inşa etmenin araçları ve toplumsal barış konuları tartışılmış ve bir raporla kamuoyuna duyurulmuştur. Bu rapor⁸, Akil İnsanlar Heyeti Raporuna ek olarak hükümete de sunulmuştur.

16 Temmuz 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6551 sayılı Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun⁹, barış ve çözüm sürecindeki çalışmaları yasal güvence altına alan önemli bir kanundur. Bu kanunun görüşmelerine İHD Genel Merkezi davet edilmiş olup Genel Başkan Öztürk Türkdoğan, TBMM İçişleri Komisyonu görüşmelerine katılmış ve yazılı görüşlerini sunmuştur.

İçişleri Bakanlığı denetçilerinin raporu üzerine Ankara Valiliği, 1 Aralık 2017 tarihinde Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Ankara Cumhuriyet Savcılığı da bunun üzerine İHD hakkında **üç ayrı soruşturma ve bir de hukuk davası** açtı.

MYK Üyeleri ile Genel Kurul'da Önerge Verenler Hakkında Soruşturma:

Dernek Yönetim Kurulu kararlarının, 1-2 Kasım 2014 tarihli Olağan Genel Kurul toplantısındaki önergelerin ve kararların, dernek veya şubeler tarafından yapılan veya yayınlanan basın açıklamaları ile gözlem raporlarının TCK m. 301'e aykırılık teşkil ettiği iddiasıyla MYK üyeleri ile önerge verenler 46 kişi hakkında soruşturma açılmıştır.

Adalet Bakanlığı'nın 301. madde kapsamında izin vermemesi üzerine soruşturma kapanmıştır.

İHD Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan Hakkında Soruşturma:

Yukarıdaki soruşturmadan ayrılarak İHD Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan hakkında TMK 7/2 kapsamında "terör örgütü propagandası" yaptığı iddiasıyla ayrı bir soruşturma başlatılmıştır.

Bu dosya kapsamında da Öztürk Türkdoğan 01 Ekim 2019 tarihinde ifade vermiş, dernek faaliyetlerinin hukuka aykırı olmadığını beyanla takipsizlik kararı verilmesini talep etmiştir. Soruşturma takipsizlik ile sonuçlanmıştır.

Dernekler Kanunu'na Muhalefetten Soruşturma:

İHD Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan hakkında ayrıca denetim raporu sonucu tespit edilen Banka hesap hareketlerinin mali defterlere işlenmemesi ve dernek tarafından yurt dışından alınan yardımların mülki idare amirlerine bildirilmemesi gibi mali eksikliklere dair Dernekler Kanunu'na muhalefet iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır. 28 Ağustos 2019 tarihinde ise ön ödeme yapılması halinde kovuşturma açılmasına yer olmadığı kararı verileceğine dair teklif sunulmuştur.

İHD'nin 614 TL tutarındaki ön ödemeye yapması ile kovuşturmaya yer olmadığı kararı alınmıştır.

Genel Kurul Kararlarının İptali İstemi Davası:

Genel Kurul'da önergelerin toplantıda hazır bulunan üyelerin onda birinin imzası olmadığı nedeniyle yeterli sayıya ulaşmadan kabul edildiği gerekçesiyle Türk Medeni Kanunu'nun 79. maddesine muhalefet edildiği iddiasıyla Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'de dava açıldı.

Valiliğe bildirildiği halde valilik ve üyeler tarafından 3 aylık süre içerisinde iptal davasının açılmadığı anlaşıldığından TMK 83.maddesi gereğince süresi içinde açılmayan davanın reddine karar verilmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından karara itiraz edilerek istinaf kanun yoluna başvurulmuş, şuan Ankara Bölge Adliye Mahkemesi ilgili Hukuk Dairesi tarafından incelenmektedir.

Bu süreçler ile ilgili tafsilatlı bilgi raporun son bölümünde verilmiştir.

⁸ <https://www.ihd.org.tr/bari-suerecnde-hdnn-kurduu-zleme-komsyonu-ve-halklarin-haklari-calitayi-sonuclari/>

⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6551.pdf>

Mali eksiklikler bir tarafa, iddiaların tümüyle insan hakları savunuculuğu faaliyetlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Türkiye'nin en eski ve en yaygın insan hakları örgütü İHD'nin tüzüğü, yasalar uyarınca Ankara Valiliği tarafından incelenip onaylanmıştır. Bütün faaliyetler tüzüğe uygun yürütülmektedir. Buna rağmen İçişleri Bakanlığı denetçisinin bu tip iddialarda bulunması OHAL'in Türkiye'deki idari yansımından ibarettir. Görüldüğü gibi OHAL, kamu idarecilerinin davranışını tamamen değiştirebilmektedir.

İçişleri Bakanlığı denetçilerinin Denetim Raporu'nda İHD tüzüğünün "Dernek İlkeleri" bölümünde yer alan, "Ulusların/Halkların kendi kaderini tayin etme hakkını savunur", "Herkesin anadilinde eğitim ve öğrenim görme hakkı ile anadilinde kamu hizmeti verme ve alma hakkını savunur", "Vicdani ret hakkını tanıy ve savunur" ilkelerinin Anayasaya, TCK ve ilgili diğer kanunlara aykırı da olduğu iddia edilmiştir. Bu nedenle de, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 89. maddesi uyarınca dernek hakkında fesih talebinde de bulunuldu. Fesih talebi konusunda Ankara Valiliği herhangi bir işlem yapmadı, suç duyurusunda da ele alınmadı. Ankara Valiliği'nin onayladığı tüzükte yer alan ilkelerin evrenselliği ve uluslararası sözleşmelerde de kabul gördüğü göz ardı edilerek gündeme getirilen fesih talebi, sadece denetçinin önyargılı tavrını göstermektedir.

Ek olarak Genel Kurmay Başkanlığı'nın aynı yazı ile ihbarda bulunduğu diğer konu olan, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Diyarbakır Barosu, Gündem Çocuk Derneği, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası'nın ortak hazırladığı 31 Mart 2016 tarihli "79 Günlük Sokağa Çıkma Yasağı Cizre Gözlem Raporu" adlı rapora dair Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Bürosu tarafından 2016/15529 sayılı soruşturma başlatılmış, TCK 301. madde ile ilgili Adalet Bakanlığı'ndan soruşturma izni istenmiş ise de henüz Adalet Bakanlığı izin vermediğinden soruşturma bekletilmektedir.

İHD'nin denetimine dair 2016 yılında başlayan ve yaklaşık 4 yıl süren bu süreçte açılan tüm dava ve soruşturmalar lehe sonuçlanmışsa da derneğimiz üzerinde kurulan yargısal baskı ve tacizin hukuka aykırılığını ve yarattığı etkiyi ortadan kaldıramaz. Sözkonusu denetim ve devamında açılan soruşturma ve davalar ulusal ve uluslararası hukuka aykırıdır. Başından bu yana bu aykırılık biliniyorsa da kasıtlı olarak dernek çalışmalarını sekteye uğratmak için araç olarak kullanılmıştır.

Denetim Baskısı Sürdürülmek İsteniyor!

Ayrıca bu 4 yıllık süreçte açılan tüm dava ve soruşturmaların lehe sonuçlanmasının tebliğinin hemen ardından, İHD yeni bir denetleme ile karşı karşıya kalmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün 18 Şubat 2020 tarihli ve 1297 sayılı yazısı ve İçişleri Bakanı'nın 27 Ocak 2020 tarihli oluru ile 19 Şubat 2020 tarihinde başlayan denetleme yaklaşık 3 hafta sürmüştür ve ağırlıklı olarak İHD'nin uluslararası ilişkileri, hazırladığı raporlar ile mali kaynakları incelemeye alınmıştır. Denetleme raporunun ne gibi sonuçlar doğuracağı da şu an için meçhuldür.

İnsan Hakları Savunuculuğu ve Düşünceyi İfade Özgürlüğü

İnsan Hakları Savunucusu Kimdir?

Uluslararası Belgelerde İnsan Hakları Savunucuları ve Devletlerin Yükümlülükleri

İnsan hakları savunucuları, bireysel olarak ya da başkalarıyla birlikte, insan haklarını korumak ve geliştirmek için çalışan kişilerdir. İnsan hakları savunucusu olmak için adalet ve hakkaniyet duygusu yeterlidir.

İnsan hakları savunucuları, yaşadıkları toplumda insan hakları kavramını tanıtır; insan hakları kültürünün oluşumuna katkıda bulunurlar. Herkes için ve her yerde insan haklarını savunurlar. Barışçıl eylemlerde bulunurlar ve cezasızlık kültürü ile mücadele ederler. İnsan hakları ihlalleriyle ilgili bilgileri toplar, belgeler ve bunları rapor edip, yayarlar. Mağdurlarla dayanışma içerisinde olurlar; tıbbi, psikolojik, hukuksal destek sunarlar. Uluslararası insan haklarıyla ilgili bildiri ve sözleşmelerin uygulanması için çalışırlar. İnsan haklarının eğitimini ve öğretimini yaparlar. Basın açıklaması yapmak, dilekçe vermek, barışçıl protesto gösterileri gibi eylemlerde bulunurlar.

Kısaca hak savunucularının çalışmasını,

- belgelemek/raporlamak,
- mağdurlara destek olmak,
- cezasızlıkla mücadele etmek ve
- insan hakları kavramını tanıtmak, kültürünün oluşmasına katkıda bulunmak şeklinde dört başlık altında da toplayabiliriz.

İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirisi¹⁰

“İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirisi” Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu’nda 9 Aralık 1998 tarihinde kabul edildi. Bildirinin başlangıç kısmında, “İnsan hakları ve temel özgürlükleri koruma ve geliştirme temel sorumluluğu ve ödevinin devlete düştüğünün altını çizerek” vurgusuyla devletin birincil sorumluluğuna dikkat çekilmektedir.

İlk maddede insan haklarını savunmanın ve bu doğrultuda çalışmanın bir hak olduğu vurgulanmaktadır. 1. maddeye göre, insan hakları savunucuları; yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası alanda “*bireysel olarak*

¹⁰ <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-san-haklari-savunucularinin-korunmasi-bdges/>

ya da diğerleriyle birlikte insan haklarının ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi, korunması ve hayata geçirilmesini desteklemek ve bunun için gayret göstermek için” hareket eden kişilerdir.

Başlangıçtaki bu temel sorumluluk 2. maddede tekrarlanmaktadır:

Madde 2: Özellikle kendi yargı alanındaki herkesin, bireysel olarak ve başkalarıyla birlikte, uygulamada tüm hak ve özgürlükleri kullanabilmesi amacıyla bütün sosyal, ekonomik ve diğer şartları ve gereken yasal güvenceleri kabul etmek suretiyle, her devletin tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması, geliştirilmesi ve gerçekleştirilebilir kılınması temel sorumluluğu ve ödevi vardır

Bildiri'nin çeşitli maddelerinde,

- a) hak savunucularına tanınan haklar ve görevler,
- b) devlete düşen görevler,
- c) herkese düşen sorumluluklar ve
- d) ulusal mevzuatın rolü

düzenlenmiştir.

Bildiride insan hakları savunucularına tanınan haklar ve görevler **1, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13.** maddelerde düzenlenmiştir:

- 1. madde: İnsan haklarının korunması ve yaşama geçirilmesi için çalışma yapma hakkı;*
- 5. madde: Barışçıl toplanma, örgütlenme, hükümet dışı ya da hükümetlerarası kuruluşlarla iletişime geçme;*
- 6. madde: İfade özgürlüğü hakkı, bilgi arama, edinme, alma, muhafaza etme ve yayma, araştırma yapma, raporlar hazırlama ve yayma, kamuoyunun dikkatini çekme;*
- 7. madde: İnsan haklarına ilişkin yeni fikirler oluşturma, ortaya atma, benimsenmesi için çalışma yapma hakkı;*
- 8. madde: Ayrımcılığa maruz kalmaksızın kamusal işlerin yönetimine katılma, hükümetlere ve kamu idarelerine eleştiri ve görüş iletme, önerilerde bulunma, aykırılık varsa dikkat çekme;*
- 9. madde: İhlaller karşısında korunma/ tazminat talep etme;*
- 11. madde: Mesleğini yapmak herkesin hakkıdır. Ancak bunu yaparken insan haklarına saygının temel alınması gereklidir (maddenin özellikle zor kullanma yetkisine sahip kolluk güçlerini kastettiği açıktır);*
- 12. madde: Herkesin ihlallere karşı sesini yükseltme, itiraz etme hakkı vardır, devletler bu hakkı korumakla yükümlüdür;*
- 13. madde: Herkesin insan haklarını koruma ve gerçekleştirme, geliştirme hakkı çerçevesinde kaynak arama ve bu kaynaklara ulaşma hakkı vardır.*

Devletlerin görevleri de **2, 9, 12, 14, 15.** maddelerde düzenlenmiştir:

- 2. madde: Bütün devletlerin egemenlik alanlarındaki herkes için tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması, geliştirilmesi ve gerçekleştirilebilir kılınması temel sorumluluğu vardır;*
- 9. madde: Herkesin ihlal durumunda devletten tazminat alma ve korunma hakkı vardır. Devletler bunu sağlayacak bağımsız ve yansız etkili yargı ya da diğer hukuk yollarını sağlayacaktır. Devlet, insan hakları ihlali olduğunu gösteren göstergeler bulunduğu anda hemen yansız bir araştırma başlatacak ya da soruşturma yürütecektir;*
- 12. madde: Devlet, bildiride yer alan hakları kullanan insanların maruz kalabileceği saldırı, misilleme*

ya da fiili saldırıları önleme yükümlülüğü vardır;

14. madde: Devlet, herkesin medeni, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel haklarını kavramasını sağlayacak yasal, yargısal, idari ve gerekli önlemleri alma sorumluluğu vardır. Devlet, yurttaşlarının uluslararası belgelere, raporlar, tartışma tutanakları gibi diğer kaynaklara tam ve eşit erişimini sağlamakla görevlidir (İşkenceyi Önleme Komitesi'nin Türkiye raporlarının açıklanmaması dikkat çekici bir örnek olarak verilebilir). Devlet, ombudsmanlık ve insan hakları komisyonları gibi oluşumları sağlayacak ve destekleyecektir.

15. madde: Devlet, eğitimin her kademesinde insan hakları ve temel özgürlükler derslerini yaygınlaştırma; başta yasa uygulayıcılar (hukukçular, askerler, polisler) olmak üzere kamu görevlilerinin iç eğitimlerinde insan haklarına ilişkin öğelerin yer almasını sağlayacaktır.

Bildiride, insan hakları savunucuları ve kamu görevlileri dışında diğer yurttaşlara düşen sorumluluklar ise **10, 11, 18.** maddelerde düzenlenmiştir:

10. madde: Hiç kimse insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlalinde yer alamaz, hiç kimse bir bakıma ihlaline katılmadığı için cezalandırılmaz ya da olumsuz durumlara maruz bırakılmaz;

11. madde: Herkes kendi işini ve mesleğini yasalar çerçevesinde yapmak hakkına sahiptir. Ancak mesleği nedeniyle başka insanların haklarını ve özgürlüklerini etkileyebilecek durumda olanların (kolluk gücü) bu hak ve özgürlüklere saygılı olması, davranış ve etik kuralları kapsayan ulusal ve uluslararası standartlara uygun davranması gerekir;

18. madde: Herkesin demokrasiyi güvence altına almada, insan haklarını ve temel özgürlükleri geliştirmede, demokratik toplumların, kurumların ve süreçlerin yaygınlaştırılmasına katkıda rolleri ve sorumlulukları vardır.

Ulusal mevzuatın rolü de **3.** ve **4.** maddede düzenlenmiştir:

3. madde: Devletin, BM Şartı dâhil BM ve diğer uluslararası insan hakları belgelerinde üstlendiği yükümlülükler ve ulusal mevzuat, bu bildiride sözü edilen etkinlikler için hukuksal çerçeveyi oluşturur;

4. madde: Bu bildirideki hiçbir husus BM Şartı ve diğer uluslararası insan hakları ve özgürlüklerindeki hükümleri sınırlandıracak ya da o hükümlere istisna oluşturacak şekilde yorumlanamaz;

Bu arada Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (ODIHR) tarafından hazırlanan “İnsan Hakları Savunucularının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler”¹¹ 2. maddesine göre, “insan hakları savunucuları, hiçbir ayırım gözetmeksizin insan haklarının herkes için evrensel olduğunu kabul ederler ve insan haklarını barışçıl yöntemlerle savunurlar”.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne¹² (AİHS) ek 15 Nolu Protokol’ün¹³ başlangıç maddesinde de insan haklarının korunması birincil/temel sorumluluğunun devletlere ait olduğu yazılmıştır. Protokol, 2019 yılı Kasım itibarıyla henüz yürürlüğe girmemiştir. Bu tarihe kadar 47 Avrupa Konseyi (AK) üyesinden 45’i tarafından onaylanmıştır. Türkiye de onaylayan ülkeler arasındadır.

Her iki uluslararası metnin de belirttiği gibi insan haklarının korunmasından devletler sorumludur. Bildiri, sözleşme ve protokoller devletler hazırlar ve onaylarlar. Devletler, bu yolla kendilerini bağlayan kuralları başta kendi yurttaşları olmak üzere bütün dünya halklarına duyururlar. Ahde vefa ilkesi uyarınca da devletlerin verdikleri sözleri tutacakları varsayılır.

¹¹ <https://www.osce.org/tr/odihhr/230596?download=true>

¹² <https://www.ihd.org.tr/avrupa-san-haklari-slees/>

¹³ <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/65-avrupa-insan-haklar-sozlesmesine-ek-15-numaral-protokol/>

AİHS'in "insan haklarına saygı yükümlülüğü" başlıklı birinci maddesinde, "Yüksek Sözleşmeciler Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar" taahhüdü yer almaktadır. Söz konusu "tanıma" kavramı (ihlal etmeme, koruma, yerine getirme, tedarik etme, geliştirme gibi) birtakım sorumluluklar, yükümlülükler de getirir. Fakat buna rağmen Protokol'de ve AİHS'in başlangıç maddesinde, tıpkı İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirisi'nde olduğu gibi devletlerin insan haklarının korunmasında birincil/temel sorumlu olduğu vurgulanması ihtiyacı duyulmuştur.

İnsan Hakları Savunucuları Ne Yapar?

Bir sendikacı, çalışanların insan haklarını koruma adına bir iş yaptığında insan hakları savunucusudur. Bir gazeteci insan hakları ihlalleri konusunda haber yaptığında; bekimler mağdurların tedavileriyle ilgili çalıştıklarında veya mağdurlarla birlikte ve ihlallere karşı çalışmalarında avukatlar insan hakları savunucusudur. Başka meslekler için de bu tür değerlendirme ve nitelendirmeler bulunabiliriz¹⁴

BM "İnsan Hakları Savunucuları: İnsan Haklarını Savunma Hakkının Korunması"¹⁵ başlıklı 29 Nolu Bilgi Belgesinde de belirtildiği üzere:

- * insan hakları savunucuları temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin bilgi toplar ve bu bilgileri yaygınlaştırır,
- * ihlal mağdurlarını destekler,
- * ihlali gerçekleştirenlerin hesap vermesi ve dokunulmazlıklara son verilmesi için eylem yapar,
- * daha iyi bir hükümet politikasını destekler,
- * çeşitli insan hakları antlaşmalarının uygulanmasına katkı sunar ve insan hakları eğitim ve öğretimini sağlar.

Bu faaliyetleri yürüten insan hakları savunucuları eşit, adil, onurlu ve demokratik bir toplum için önemli bir işleve sahiptir. Hak savunucularının varlığı hem ihlallere maruz kalan canlı/cansız varlıklara güç vermekte hem bu ihlalleri gerçekleştiren failere, bu ihlallere göz yuman, sessiz kalan yetkililere takip edildiklerini hatırlatmaktadır.

AGİT ODIHR önceki dönem Direktörü Elçi Christian Strohal "AGİT Bölgesindeki İnsan Hakları Savunucuları: Ortak Vicdanımız" adlı çalışmanın önsözünde insan hakları savunucularına dair şöyle demektedir:

İnsan hakları savunucuları AGİT'e üye bütün Devletlerde insan haklarının korunması ve hükümetlerin hesap verebilirliği çabalarının öncüsüdür. Canlı bir sivil toplumun yaşam damarı ve demokratik toplumun özüdürler. İnsan hakları savunucuları kolektif vicdanımızdır

İnsan Haklarını Savunmak Bir Haktır!

BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi'nin 1. maddesine göre, "Herkesin bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasını ve gerçekleştirilmesini geliştirme hakkı vardır."

İnsan Hakları Savunucularının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler'in 1. maddesine göre de bu hak, bölünmez, birbirine bağlı ve birbiriyle ilişkili evrensel insan haklarından doğar. AGİT katılımcısı devletler kendi topraklarında ve yetki alanlarında bulunan herkes için bu haklara saygı göstermeyi, hakları korumayı ve hayata geçirmeyi taahhüt etmişlerdir.

¹⁴ Hüsnü Öndül'ün "İnsan Haklarını Savunma Hakkının Korunması ve Medya" başlıklı makalesinden...

(<https://www.ihd.org.tr/insan-haklarini-savunma-hakkinin-korunmasi-ve-medya/>)

¹⁵ http://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2007/04/bm_savunucular.pdf

İnsan Hakları Savunucularının Korunma Gereksinimleri Vardır!

İnsan Hakları Savunucularının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler'in 4. maddesine göre insan hakları savunucuları belli risklere maruz kalırlar ve insan hakları alanında yürüttükleri çalışmalardan dolayı sıklıkla ciddi ihlallerin hedefi olmaktadır. Bu nedenle, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde spesifik ve gelişmiş bir korumaya gereksinim duymaktadırlar. Bazı insan hakları savunucuları, yaptıkları işin özel niteliğinden, üzerine çalıştıkları meselelerden, çalıştıkları ortamdan, coğrafi konumlarından veya belli bir gruba mensup olmalarından veya bu gruplarla ilişkilendirilmelerinden ötürü daha yüksek risk altındadır.

AGİT'in "İnsan Hakları Savunucuları Ortak Vicdanımız"¹⁶ başlıklı çalışmasında hak savunucularının karşılaştığı ihlale ilişkin bazı kategoriler verilmiştir. Bu kategoriler, "öldürme, polis ve diğer güvenlik güçlerinde uygulanan işkence ve kötü muamele, kaybedilme, faili meçhul cinayetler, fiziksel saldırılar, taciz ve tehdit, özellikle avukatlara yönelik yıldırma, yargılama tehdidi, aile üyelerine yönelik misilleme saldırıları, kimliği belirsiz tehditler ve uydurma deliller"dir.

BM "İnsan Hakları Savunucuları: İnsan Haklarını Savunma Hakkının Korunması" başlıklı 29 Nolu Bilgi Belgesi'ne göre, dünyanın her köşesinde, çok sayıda insan hakları savunucusu kendi insan haklarının ihlali gibi durumlara maruz kalmıştır. İnfaz, işkence, dayak, keyfi gözaltı ve tutuklama, ölüm tehdidi, taciz ve aşağılanma, ayrıca hareket, ifade, örgütlenme ve toplantı özgürlüklerinin kısıtlanması, insan hakları savunucularının karşılaştıkları olumsuzluklar arasındadır. Savunucular arasında temelsiz suçlamalara, adil olmayan yargılamalara ve mahkûmiyetlere maruz kalanlar da vardır.

Jilani Hila'nın *İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi İnsan Hakları Savunucuları Raporu*'nda¹⁷ belirtildiği üzere, insan hakları savunucuları; Güneydoğu Anadolu bölgesindeki çatışmaların insan haklarının durumu üzerindeki dramatik sonuçlarının ve devlet politikalarının sorgulanmasının, sıklıkla, devlete bir tehdit ve PKK destekçileri olarak algılandığını belirttiler. Sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, avukatlar, doktorlar ve gazeteciler; keyfi gözaltı, işkence, tehdit zorla kaybedilme ve en önemlisi yargısız infazı da içeren ciddi insan hakları ihlallerinin mağduru olmuşlardır.

Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH) ve Dünya İşkence Karşısı Örgüt (OMCT) tarafından ortak yürütülen *İnsan Hakları Savunucularının Korunması için Gözlem Programı* kapsamında "İnsan Hakları Savunucuları: Masum Oldukları Kanıtlanıncaya Kadar Suçlu"¹⁸ başlıklı bir rapor hazırlandı (6 Haziran 2012). Burada tespit edildiği üzere, bugün Türk hukuk sisteminin kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesine duyulan ihtiyaç yalnızca insan hakları savunucularının faaliyetleri için uygun ortamın geliştirilmesi için değildir. Gerçekten de, adalet, adil yargılanma hakkını ciddi bir şekilde zedeleyen mücrim uygulamalar, insan hakları savunucularının üstünde bir baskı, sindirme ve cezalandırma aracı olarak kullanılmaktadır. Dava öncesi uzatılmış tutukluluk sık sık kullanılmakta ve davanın sonucundan bağımsız olarak bir tür ceza olarak görülmektedir. Terörle Mücadele Yasası (TMK) son yıllarda özellikle insan hakları savunucularına karşı kullanılmış, savunucuların haklarını koruyucu olmayan bir dizi kuralın uygulandığı görülmüştür:

- * sanığın kanıta ulaşması önündeki engeller,
- * cezaî kovuşturmaların uzunluğu,
- * kimi tanıkların çapraz (counter examining) sorgulanmalarının imkânsızlığı, vb.

¹⁶ <https://www.osce.org/odihr/29714>

¹⁷ http://ihop.org.tr/dosya/ceviri/IHK_Hina_Jilani-Savunucular_2004.pdf

¹⁸ <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-savunuculari-masum-olduklari-kanitlanincaya-kadar-suclu/>

Muğlak terörizm tanımı savcılarının ve hâkimlerin, “otoritelerin yalnızca insan hakları kayıtları açısından eleştirilmesinin bile terörist gruplara destek ya da terörist gruplara üyelik” olarak değerlendirilebileceğini düşünmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, insan haklarının geliştirilmesi ya da korunmasını savunanlar idarî ve hukukî tacize karşı özellikle savunmasız hale gelmişlerdir. Bu raporda özelde İHD Genel Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır Şube Başkanı Av. Muharrem Erbey ve diğer İHD üyelerinin karşı karşıya kaldığı haksız gözaltı ve tutuklamadan bahsetmekte ve kapsamlı önermelerde bulunmaktadır.

AİHM, 19 Nisan 2018 tarihli kararında Azerbaycan’lı insan hakları savunucusu Anar Asaf Oglu Mammadli’nin Aralık 2013’te gözaltına alınıp tutuklanması ve hüküm giydiği Mayıs 2014’e kadar tutuklu kalmasının AİHS’in 5. maddesinde düzenlenen “özgürlük ve güvenlik hakkını” ihlal ettiğine karar verdi. Kararda, 2013 yılındaki başkanlık seçimlerinde yaşanan usulsüzlüklere ilişkin raporunun yayınlanmasının ardından tutuklanmasında makul şüphe bulunmadığına, başvurucunun tutukluluğa ilişkin itirazlarının hukuka uygun olarak incelenmediğine, başvurucunun Sözleşme’nin 18. maddesine aykırı olarak, sivil toplum kuruluşlarını ve insan hakları savunucularını susturmak ve çalışmalarını nedeniyle cezalandırmak amacıyla tutuklandığına dikkat çekildi.

İHD, zaman zaman AGİT’e başvurular yapmaktadır. Başvurularda;

- 1) Türkiye’nin de taraf olduğu “BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi’nin devletlere, insan hakları savunucularının, insan hakları ve temel özgürlüklerin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınması-korunması-geliştirilmesi mücadelesinde yardımcı olacak uygun bir ortamı sağlamaya yönelik yasal ve idari değişiklikleri yapma ve uygulama sorumluluğunu”;
- 2) “Taraf Devletlerin insan hakları savunucularının özel dikkat, destek ve korunması ihtiyacını tanıdığını”

hatırlatmak amacı taşımaktadır.

En son Ağrı Şube yöneticimiz Olcay Öztürk ve Dersim Şube yöneticimiz Özgür Ateş’in tutuklu yargılanmalarının kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlali olduğundan bahisle AGİT’e ve BM İnsan Hakları Konseyi’ne başvuru yapılmıştır (29.03.2018).

İfade Özgürlüğü ile AİHS ve AİHM Verileri

AİHS’in 10. maddesi düşünceyi ifade özgürlüğü hakkını düzenler:

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir alma ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.
2. Görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

İkinci fıkrada altı çizili olarak sayılan sınırlama ölçütleri meşru amaçlar olarak nitelenirler. Meşru amaçları sağlamak için sınırlamalar getirilebilir. Ancak yine de bu sınırlamalar,

- a) yasayla öngörülmesi,
- b) zorunlu olması,
- c) demokratik toplum gereklerine uygun olması,
- d) orantılı olmasıdır.

AİHM, devletlerin insan haklarını koruma sorumluluğunu, “negatif” ve “pozitif” yükümlülük sınıflandırması yaparak değerlendirir. Negatif yükümlülük ihlal etmeme/yapmama yükümlülüğüdür (işkence yapmamak...). Pozitif yükümlülük ise önlem alma/koruma yükümlülüğüdür (yaşam hakkını, ifade özgürlüğünü korumak/sağlamak...).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesinde Türkiye'nin “demokratik bir hukuk devleti” olduğu yazılıdır. 26. maddesinde ifade özgürlüğü hakkı düzenlenmiştir. 90. madde, insan haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmelerin üstünlüğüne dairdir.

Anayasanın açık hükümlerine ve yukarıda sözü edilen uluslararası belgelerde Türkiye'nin imzasının bulunmasına karşın AİHM istatistikleri, ifade özgürlüğü konusundaki kötü durumu ortaya koymaktadır. Söz gelimi AİHM tarafından ifade özgürlüğü (10. madde) konusunda 59 yılda (1959-2018 yılları) toplam 777 ihlal kararı verilmiştir. Bunun 321'i Türkiye hakkındadır. Sadece 2018 yılında, 77 ifade özgürlüğü ihlali kararı verilmiştir. Bunlardan 40'ı Türkiye'ye ilişkindir. Türkiye, AK üyesi 47 ülkenin toplamından daha fazla ihlal pratiğine sahiptir.

Düşüncüyü ifade özgürlüğünün demokrasinin temelini oluşturduğu açıktır ve AİHM Handyside/İngiltere kararında (7 Aralık 1976) bunu açık bir şekilde ortaya koymuştur:

İfade özgürlüğü, 10. maddenin 2. fıkrasına bağlı olarak, yalnızca lehte olduğu kabul edilen veya zararlı ya da ilgilenmeye değmez görülen bilgi veya düşünceler için değil, aynı zamanda devlet veya nüfusun bir bölümü için saldırgan, şok edici veya rahatsız edici bilgi ve düşünceler için de uygulanır. Bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir; bunlar olmaksızın demokratik toplum var olmaz. Bu demektir ki, bu alanda getirilen her “formalite”, “koşul”, “sınırlama” veya “yaptırım”, diğer koşulların yanı sıra, izlenen meşru amaçla orantılı olmalıdır.

Yasal Düzenlemeler

Anayasa'nın içerdiği hükümlere, Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelere, AİHM kararlarına, ulusal ve uluslararası kamuoyunun baskılarına karşın Türk Ceza Yasası (TCK) ve TMK'da düşüncüyü ifade özgürlüğünü engelleyen maddeler kaldırılmamıştır. Bu konuda aşağıda ayrıntılı açıklamalar yapılmış ve İHD'nin ürettiği raporlara yer verilmiştir.

Söz gelimi, TCK'nın 301. maddesi (“Türk milletini, devletini aşağılama”), daha çok Ermeni sorunu söz konusu olduğunda ve “soykırım” sözcüğü kullanıldığında gündeme geliyor.

AİHM, Taner Akçam/Türkiye kararında (25 Ekim 2011, başvuru no: 27520/07) bu maddenin ifade özgürlüğünü tehdit ettiği kararına varmıştı.

TCK'nın 216. maddesi, “halkı kin ve düşmanlığa tahrik”; 220. maddesi, “örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme”; TMK'nın 7/2. maddesi “terör örgütü propagandası”, “suç”larını düzenliyor. “Cumhurbaşkanına hakaret” başlığını taşıyan TCK'nın 299. maddesi uyarınca binlerce kişi hakkında soruşturma ve dava açıldı.

1961 yılından 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 765 sayılı TCK'nın 158. maddesindeki “Cumhurbaşkanına hakaret” suçu, 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nın 299. maddesinde yer aldı.

765 sayılı TCK'nın 158. maddesinde cumhurbaşkanına hakaret edenler için 3 yıldan az olmamak üzere hapis cezası, bu suçun gıyaben işlenmesi durumunda ise 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası öngörüliyordu. 5237 sayılı TCK'nın 299. maddesinde ise bu suçun cezası 4 yıla kadar hapis cezasına çıkarıldı. Ayrıca kovuşturma Adalet Bakanı'nın iznine bağlandı.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, 1986-2017 arasında

açılan davalarda sanık sayısı toplam 19.122 düzeyinde:

Kenan Evren döneminde 340 sanık, Turgut Özal döneminde 207 sanık, Süleyman Demirel döneminde 158 sanık, Ahmet Necdet Sezer döneminde 163 sanık, Abdullah Gül döneminde (yüzde 420 artış) 848 sanık, Recep Tayyip Erdoğan (ilk 4 yıllık görev süresi; yüzde 2052 artış) döneminde 17.406 sanık.

1994 yılından 2018 yılına kadar “cumhurbaşkanına hakaret” gerekçesiyle yargılanan toplam 15.956 sanığın davası karara bağlandı. Bu yıllar içerisinde hakkında mahkûmiyet kararı verilen sanık sayısı 2017 yılına kadar toplam 3.607 iken, 2018 yılında bu sayı toplam 6.069 oldu:

Süleyman Demirel döneminde 71 mahkûmiyet, Ahmet Necdet Sezer döneminde 82 mahkûmiyet, Abdullah Gül döneminde 233 mahkûmiyet, Recep Tayyip Erdoğan (ilk 4 yılda) döneminde 5.683 mahkûmiyet kararı verildi.¹⁹

OHAL Döneminden Sonra Reform Girişimleri Hakkında Görüşümüz

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nın ikinci yüz günlük eylem planı çerçevesinde kamuoyuna açıkladığı “Yeni bir İnsan Hakları Eylem Planı” hazırlanması çerçevesinde Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanlığı bünyesinde 2018 yılından beri çalışma yapılmaktadır. Esasen, 1 Mart 2014 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı” referans alınarak yeni bir çalışma yapıldığı ifade edilmiştir. Ne var ki 2014 eylem planı da hayata geçirilmemiştir.

Yeni bir İnsan Hakları Eylem Planı'nın hazırlanması kapsamında değerlendirme ve önerilerini sunmak üzere 14 Şubat 2019 tarihinde Ankara’da Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı’nda insan hakları örgütleri bir çalışma toplantısına davet edilmişlerdir. İHD olarak bu toplantıya katılmış, görüşlerimizi sözlü ve yazılı olarak Adalet Bakanlığı’na iletmıştik.²⁰

Bunun dışında Yargı Reformu Strateji Belgesi açıklandığı sırada insan hakları eylem planı hazırlanacağı bir kez daha teyit edilmişti. İHD olarak Yargı Reformu Strateji Belgesi hakkında görüş ve önerilerimizi içeren raporumuzu 4 Ekim 2019 tarihinde açıkladık ve Adalet Bakanlığı’na ilettik.²¹

Türkiye’nin yeni bir insan hakları eylem planı hazırlayabilmesi için öncelikle mevcut durumun insan hakları bakımından anayasal ve yasal boyutu ile ortaya konması gerekmektedir.

Bilindiği gibi Türkiye, AB ile katılım müzakereleri yürüten bir ülkedir. AB ilerleme raporlarından da anlaşılacağı gibi bu müzakereler fiilen durmuş durumdadır. Türkiye bu müzakereleri yürütürken Kopenhag Siyasi Kriterleri diye bilinen “demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık hakları” başlıkları altında taahhütlerde bulunmuştur. Ancak gelinen süreçte Kopenhag Siyasi Kriterleri yerine kimimizin “Ankara Kriterleri” diye tanımladığı anti-demokratik bir yönetim anlayışı egemen kılınmıştır. İnsan haklarına bakış açısı, tamamen güvenlik eksenli politikalar çerçevesinde belirlenmiş, “önce güvenlik sonra insan hakları” şeklinde hayata geçirilmiştir. Dolayısıyla Türkiye’nin yeniden Kopenhag Siyasi Kriterlerine bağlılığını ortaya koyacak bir siyasi irade göstermesi gerekmektedir.

Türkiye, Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi’nin 25 Nisan 2017 tarihli ve 2156 (2017) sayılı kararı ile Avrupa Konseyi’nin yeniden siyasi denetim altına alınan tek ülkesidir. Konseyin siyasi denetim kararında belirtilen tavsiyelerine uygun hareket edilmediği sürece açıklanan yargı reform strateji

¹⁹ <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-yilinda-cumhurbaskanina-hakaretten-kac-kisi-sanik-oldu>

²⁰ “Yeni İnsan Hakları Eylem Planı” Hakkında Yazılı Görüş Raporu
<https://www.ihd.org.tr/yeni-insan-haklari-eylem-planı-hakkında-yazılı-gorus-raporu/>

²¹ Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Strateji Belgesi Hakkında İHD Görüş ve Önerileri Raporu
<https://www.ihd.org.tr/adalet-bakanligi-yargi-reformu-strateji-belgesi-hakkında-ihd-gorus-ve-onerileri-raporu/>

belgesinin hayata geçirilmesi mümkün olmayacak, insan hakları eylem planı istenildiği gibi olmayacaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin öncelikle siyasi denetim sürecinden çıkacak anayasal ve yasal düzenlemeleri gerçekleştirmesi, uygulamadaki ihlalleri ortadan kaldırması gerekmektedir.

15 Temmuz 2016 tarihli darbe kalkışması, 16 Temmuz 2016'da bastırılmış olmasına ve şiddet hareketlerinin önlenmesine rağmen 20 Temmuz 2016'da OHAL ilan edilmiştir. Türkiye 2 yıl boyunca OHAL rejimi altında yönetilmiştir. Bu süre içerisinde 32 adet OHAL KHK'sı çıkarılmış ve bunların tamamı yasalaştırılmıştır. OHAL KHK'larının yüzlerce temel kanunda, binlerce kanun maddesinde kalıcı değişiklikler yaptığı bilinmektedir. Başta cezasızlık olmak üzere hak ve özgürlükleri sınırlayan KHK yasalarının mutlaka değiştirilmesi ve geri alınması gerekmektedir. OHAL döneminin ve bu dönemde çıkarılan KHK'ların toplu bir değerlendirmesi ve bilançosu için İHOP tarafından hazırlanan güncel raporlara başvurulabilir.

OHAL'in sona ermesinden sonra 31 Temmuz 2018 günü yürürlüğe giren 7145 sayılı kanunla pek çok kanunda OHAL uygulamalarının bazılarının 3 yıl boyunca devamını sağlayacak değişiklikler yapılmıştır. Gözaltı sürelerinin 12 güne kadar uzatılabilmesi, valilerin 15 gün boyunca sokağa çıkma yasağı yetkilerini kullanabilmesi, kamu kurumlarının kamudan ihraçları özel bir komisyon vasıtası ile 3 yıl boyunca sürdürebilmesi, toplantı ve gösterilere getirilen sınırlamalar OHAL'i adeta kalıcı bir şekilde 3 yıllığına uzatmıştır. Bunlar gibi 7145 sayılı kanunla getirilen değişikliklerin tümü mutlaka geri alınmalıdır. Bu konudaki tespitlerimizi ve tavsiyelerimizi 1 Ağustos 2018 tarihinde kamuoyu ile paylaşmıştık.²²

Türkiye OHAL rejimi altında 16 Nisan 2017 tarihinde Anayasa'da esaslı değişiklikler yapmış ve siyasi rejimini tek kişi yönetimine dayalı, kamuoyunda "Türk Tipi Başkanlık" diye tanımlanan şekilde değiştirmiştir. Anayasa değişikliklerinin tamamı 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği genel seçimlerinden sonra tamamen hayata geçmiştir.

Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu'nun 13 Mart 2017 tarihli "TBMM tarafından 21 Ocak 2017 tarihinde kabul edilen ve 16 Nisan 2017 tarihinde referanduma sunulacak olan Anayasa değişikliği teklifi hakkında" (875/2017) başlıklı raporu oldukça önemli tespitler içermekte ve önerilerde bulunmaktadır. Bu raporun 130. paragrafında Venedik Komisyonu'nun teklif edilen Anayasa değişikliklerinin Türkiye'ye dikta rejimine dönüşmesinin engellenmesi için gereken denge ve denetleme mekanizmalarından yoksun bir başkanlık rejimi getirdiğini tespit ettiği belirtilmektedir. Dolayısıyla Venedik Komisyonu'nun Anayasa değişiklikleri ile ilgili temel eleştirilerinin karşılanması ve mutlaka kuvvetler ayrılığı ilkesine dayalı, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı, insan haklarına dayanan ve her türlü azınlık haklarını güvence altına alacak yeni bir Anayasa yapılması zorunludur.

Yeni Anayasa sürecine girinceye kadar mevcut Anayasa'da yargı reformunun hayata geçmesini engelleyecek iki temel hususta acil değişiklik yapılmalıdır. Venedik Komisyonu'nun raporunda belirttiği gibi cumhurbaşkanının yargı ile ilgili yetkilerinin gözden geçirilmesi ve bağımsız yargının oluşmasına katkı sunacak değişikliklerin gerçekleştirilmesi (HSK ve AYM atamaları gibi), cumhurbaşkanının ekonomik, sosyal ve kültürel haklarda kararname ile düzenleme yapma yetkisinin kaldırılması gerekmektedir.

Türkiye'nin içerisinde bulunduğu siyasi ortamı değerlendirdiğimizde; Kürt sorununun çözümsüzlüğünün ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. BM Genel Kurulu'nun 2006 yılında kabul ettiği ve daha sonra güncellenen ilkeler çerçevesinde Türkiye'nin gerçek bir çatışma çözüm süreci yaşaması gerekmektedir. Türkiye'nin demokratikleşebilmesi ve insan hakları sorunlarını en aza

²² <http://www.ihd.org.tr/surekli-ohali-duzenleyen-7145-sayili-kanun-hakkinda/>

indirebilmesinin yolunun devam eden çatışmalı süreci durdurması ve sorunları barışçıl ve diyalog yolu ile çözecek yeni politikalara ihtiyacı bulunmaktadır.

Siyasi iktidarın açıkladığı reformu yapabilmesi için acil bir yol temizliği gerektiği düşüncesindeyiz. Bunun için de başta ifade ve örgütlenme özgürlüğüne yönelik yasalarda değişiklik yapılması, özgürlük kısıtlamalarının sona ermesi, TCK, TMK, CMK, İnfaz Kanunu gibi temel kanunlarda yapılacak iyileştirmeler ile sürecin hazırlanması, hâlen hapishanelerdeki aşırı yoğunluk, tecritten kaynaklı sorunlar ve diğer hak ihlalleri göz önüne alındığında özellikle infaz kanununda esaslı değişiklikler yapılması gerektiği görüşünderiz. İHD'nin bu alanlardaki iyileştirmelere ilişkin görüşlerine 26 Eylül 2018 tarihinde yayınladığı “Ceza Mevzuatındaki Adaletsizlikleri Gidermeye Dönük İHD Önerileri Raporu”ndan ulaşılabilir.²³

Öte yandan Adalet Bakanlığı'nın açıkladığı Yargı Reformu Stratejisi ile ilgili çalışması toplumsal muhalefete ve muhâlif siyasi partilere danışılmadan hazırlanmıştır. Oysa adaletsizliğin üzerinde en çok uygulandığı toplum kesimlerinin görüşünün alınması son derece önemlidir. Bunun yanısıra, OHAL nedeni ile yargı mensuplarının yaklaşık üçte birinin görevlerine son verilmiş, mevcut yargı mensuplarının yarısından fazlası yeni göreve başlatılmıştır. Unutulmamalıdır ki yasalar ne kadar iyi olursa olsun uygulayıcılar kötü olursa istenilen amaç elde edilemez. Yargıda, AİHM ve AYM içtihatlarına bağlı bir pratiğin sağlanması gerekmektedir. Hâlen başta ifade özgürlüğü davaları olmak üzere yaşanan birçok sorunun uygulamadan kaynaklandığının unutulmaması gerekmektedir.

İnsan hakları eylem planında sergilenen diyalog pratiğinin, yargı reformu sürecinde de uygulanması gerektiği görüşünderiz. Adalet Bakanlığı'nın yargı reformu ile ilgili hazırlayacağı kanun teklifi paketlerinin hazırlık sürecinde etkili diyalog yollarının kullanılması, insan hakları hukukuna uygun, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerini hayata geçirmeyi hedefleyen makul taleplerin mutlaka teklif paketlerine yansıtılması gerektiği kanaatindeyiz. Aksi halde “bir insan hakları kuruluşu olarak katılımımızın şekli ve işlevsiz kalacağını, daha da ötesi araçsallaştırılacağını düşünüyoruz.

İHD'nin 26 Aralık 2019 günü Adalet bakanlığı daveti ile katıldığı insan hakları eylem planı çalıştayına sunduğu kapsamlı raporuna bakılabilir.²⁴

²³ <https://www.ihd.org.tr/ceza-mevzuatindaki-adaletsizlikleri-gidermeye-donuk-ihd-onerileri-raporu/>

²⁴ ihd.org.tr/adalet-bakanligi-insan-haklari-daire-baskanliginin-yeni-insan-haklari-eylem-planini-hakkinda-insan-haklari-derneginin-sundugu-gorusler/

Türkiye'de Güncel Durum Değerlendirmesi

Hukukun Üstünlüğü ve Genel Değerlendirme

Türkiye Cumhuriyeti devleti, insan haklarına dayalı olmayan, resmi ideolojisi olan bir ulus devlet anayasasına ve yapısına sahiptir. Devlet, Avrupa Birliği (AB) tam üyelik sürecinde Kopenhag siyasi kriterlerinin rehberliğinde 1999-2004 yılları arasında “demokratikleşme” başlığı altında çeşitli yasal düzenlemeler gerçekleştirdi. Türkiye, Kürt sorununu demokratik bir biçimde çözemediği, barışçıl bir ortamı sağlayamadığı için reform süreci 2005 yılında durdu, 2013 yılına kadar da durağan bir seyir izledi. Kürt sorununun demokratik yollarla çözüleceği iddiasıyla 2013 yılında başlatılan “barış ve çözüm süreci” de 2015 yılına kadar sürdü. Bu ara dönemde “demokratikleşme” iddiaları/açıklamaları yeniden ivme kazandı, ancak Temmuz 2015'te silahlı çatışmaların başlamasıyla reform süreci tamamen sona erdi. Bu dönemde Türkiye, çatışmaların yoğun bir şekilde yaşanması, Suriye'ye askeri müdahale ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi gibi oldukça trajik gelişmelere sahne oldu.

22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin merkezî Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirtmiştir. Bu kriterler “siyasi”, “ekonomik” ve “topluluk mevzuatının benimsenmesi” olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Siyasi kriterler:

Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların varlığı.

AB'ye girmeye aday ülkeler;

- * İstikrarlı ve kurumsallaşmış bir demokrasinin var olması,*
- * Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü,*
- * İnsan haklarına saygı,*
- * Azınlıkların korunması*

gibi dört ana kriter açısından değerlendirmeye alınacaktır. Genel olarak; ülkenin çok partili bir demokratik sistemle yönetiliyor olması, hukukun üstünlüğüne saygı, idam cezasının olmaması, azınlıklara ilişkin herhangi bir ayrımcılığın bulunmaması, ırk ayrımcılığının olmaması, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın yasaklanmış olması, AK İnsan Hakları Sözleşmesinin tüm maddeleri ile

çekincesiz kabul edilmiş olması, AK Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabul edilmiş olması gibi özellikler dikkate alınmaktadır. Ancak, bu ilkelerin varlığı tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda kesintisiz uygulanıyor olması gerekmektedir.

21 Temmuz 2016 tarihinden itibaren tüm Türkiye’de geçerli olacak şekilde ilan edilen olağanüstü hal, 18 Temmuz 2018 itibariyle kaldırıldı. Türkiye, Olağanüstü Hal (OHAL) döneminde KHK’lerle, ardından Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile yönetildi/yönetiliyor.²⁵

OHAL döneminde çıkarılan KHK’lar ile yüz binden fazla kamu görevlisi ihraç edildi, İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, Gündem Çocuk Derneği, Çağdaş Hukukçular Derneği’nin de aralarında olduğu yüzlerce dernek, çok sayıda basın yayın kuruluşu kapatıldı. Bu dönemde kapsamlı ve büyük ağır hak ihlalleri gerçekleştirildi. OHAL ortamında 16 Nisan 2017’de Türkiye Anayasası değiştirildi ve tek kişi yönetimine dayalı otoriter bir sisteme geçildi. Türkiye, demokratikleşme niyetleri bir yana, askeri darbe ürünü parlamenter demokrasiye dayalı anayasası, OHAL ortamında yapılan referandumla daha da antidemokratik bir karakter kazandı.

Cumhuriyetin demokratikleştirilmesi çabaları, insan hakları savunucuları açısından çok ağır bedeller ödenen bir süreç oldu. Türkiye, uzun yıllar insan hakları savunucularına yönelik baskıların, saldırıların en yoğun yaşandığı ülkelerin başında yer aldı. İnsan hakları mücadelesi yürüten çok sayıda kişi yargılandı, mahkûm edildi, saldırıya uğradı, yaşamını yitirdi. Bu alanda faaliyet yürüten dernekler basıldı, kapatıldı, telefonları dinlendi, çalışmaları engellendi. OHAL sürecinde çok sayıda hak ve hukuk örgütü kapatıldı, açık tutulan insan hakları örgütlerine ise sıkı denetim uygulandı, üye ve yöneticilerine yoğun olarak yargı yoluyla baskı politikasına devam edildi.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, bir bütün olarak cezasızlık politikasını benimsemiştir. AB’ye üyelik çalışmaları ve barış sürecindeki demokratikleşme çabaları ise cezasızlık politikasını tam olarak ortadan kaldırmadı. Kamu yönetiminde bir “kültür” halini alan cezasızlık politikası, OHAL KHK’leri ile açıkça yasal koruma altına alındı. Hatta 696 sayılı KHK ile sivillere bile cezasızlık getirildi. İnsan hakları savunucularının Türkiye’de baş etmek zorunda kaldığı en önemli sorun alanı, devletin uyguladığı cezasızlık politikasıdır. Dolayısıyla hak savunucularının adalet arayışı cezasızlık politikaları nedeniyle sonuç alamamaktadır.

*24 Aralık 2017 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 696 sayılı KHK’nin 121. maddesi:
MADDE 121- 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken
Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde
Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 37 nci maddesine aşağıdaki fıkra
eklenmiştir.*

*“(2) Resmi bir sıfat taşıyıp taşımadıklarına veya resmi bir görevi yerine getirip getirmediğine
bakılmaksızın 15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemleri ile bunların
devamı niteliğindeki eylemlerin bastırılması kapsamında hareket eden kişiler hakkında da birinci fıkraya
hükümleri uygulanır.*

Öte yandan, insan haklarına bütüncül yaklaşımı ve hak ihlallerine karşı mücadelesi nedeniyle militarist devlet politikası, İHD’yi, diğer insan hakları örgütlerini ve savunucularını her zaman tehlikeli birer iç düşman olarak algıladı. AB’ye süreciyle birlikte bu algının değişmeye başladığı zannedildi. Ancak (tüm dünyada olduğu gibi) Türkiye’de insan haklarına demokrasi değil, “güvenlik” açısından bakıldığı için insan hakları savunucularına “güvenliği tehdit eden unsurlar” yaklaşımı sürdü. Örneğin Genelkurmay

²⁵ Bu konuda İHOP tarafından hazırlanan OHAL raporuna başvurulabilir: https://ihop.org.tr/ohal_durum-raporu/

Başkanlığı tarafından hazırlandığı 1998 yılında ortaya çıkan “Andıç Belgesi” ve “Güçlü Eylem Planı”nda “İHD kapatılması gereken bir iç düşman unsuru” olarak ele alınmaktaydı. 2000 yılında Genelkurmay Başkanlığı tarafından resmen kabul edilen belgede imzası bulunan generaller hakkında İHD'nin suç duyuruları sonucunda etkili soruşturma yapılmadı ve dava açılmadı. 28 Şubat 1997 tarihinde yapılan darbe girişimi nedeniyle Ankara’da açılan davada ise generaller sadece “darbeye teşebbüs etmekten” yargılandı. Davada, İHD gibi kurumlara yönelik “Andıç” ve “Güçlü Eylem Planları” söz konusu edilmedi. Görüldüğü gibi cezasızlık politikası açık suç delili var olmasına rağmen devam ettirilmiştir.

Cezasızlık politikasının yanı sıra, hükümetin insan hakları politikasına da bakmak gerekir. Türkiye, 2004 yılında kabul ettiği BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi’ni İçişleri Bakanlığı’nın 2004/139 sayılı Genelgesi ile tüm il emniyet müdürlüklerine bildirdi. Ancak bugüne değin bildirgenin uygulandığına tanık olmadık. Hükümet, uluslararası belgeleri tanımakta, ancak uygulamada gereğini yerine getirmemektedir.

Devlet yönetiminde halen daha gücünü koruyan askeri ve sivil bürokrasi, resmi devlet ideolojisini savunmada direnç göstermekte, kimi zaman hükümetlerin değişim politikalarına da direnmektedir. Türkiye’de “adli kolluk” olmadığı için bu görevi polis yapmaktadır. Polis tarafından hazırlanan soruşturmalar, bir fezleke ile cumhuriyet savcılıklarına iletilmekte, savcılar da bu fezlekeye göre kişilere dava açmaktadır. Çok sayıda insan hakları savunucusunun ifade özgürlüğünün kısıtlanması ya da yasaklanması anlamına gelen davalar bu biçimde açılmıştır.

Ayrıca, 2014 yılında Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Teşkilat Kanunu’nda yapılan değişikliklerle MİT’e terör ve casusluk suçlarından resmi soruşturma yapması yetkisi tanındı. Yani MİT’e adli kolluk görevi verildi.

Dolayısıyla cumhuriyet savcılarının, emniyet, jandarma ve MİT’in dosyaları üzerinden soruşturma yürütmeleri ve dava açmaları büyük bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

İnsan hakları savunucuları hakkındaki soruşturma ve davaların büyük çoğunluğu özel yetkili savcılıklar tarafından açılmıştır ve özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde devam etmektedir. Türkiye’de sivil yargı, özel yetkili ağır ceza mahkemeleri ve savcılıkları nedeniyle ikiye ayrılmış durumdadır. Bu tip özel yargılama sistemleri, sivil toplumu baskı altına almak için sık sık kullanılmaktadır. Türkiye’de sıkıyönetim mahkemelerinin ardından kurulan devlet güvenlik mahkemeleri kapatılmışsa da bunların yerine Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 251. maddesinde yapılan değişikliklerle “özel görevli ve yetkili” ağır ceza mahkemeleri ve savcılıkları oluşturuldu. 2013 yılındaki kanun değişikliği ile CMK’nın 251. maddesi kaldırıldı ancak bu mahkemeler ve savcılıklar, TMK’nın 10. maddesine göre çalışmalarını sürdürdü.

Barış ve çözüm sürecindeki reform çalışmaları sonucunda bu mahkemeler, 6 Mart 2014 tarihli 6526 sayılı kanun ile kapatıldı. Ancak, “çözüm sürecinin tıkanması olasılığı nedeniyle özel mahkeme ve savcılıklara olan ihtiyaç gerekçesiyle” HSYK kararı (17 Şubat 2015) ile özel yetkili ağır ceza mahkemeleri ve savcılıklar yeniden açıldı.

Görüldüğü gibi faaliyetlerini sürdüren özel yetkili ağır ceza mahkemeleri ve savcılıklarının yasal dayanakları bulunmamaktadır. Bu durum, temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olan yargının siyasi iktidarın ne kadar kontrolü altında olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

AK İnsan Hakları Komiserliği’nin Türkiye ziyaretinin (10-14 Ekim 2011) ardından hazırlanan ve 10 Ocak 2012 tarihinde açıklanan “Türkiye’de Adalet Yönetimi ve İnsan Haklarının Korunması”²⁶ raporunda özel yetkili ağır ceza mahkemelerine gerek bulunmadığı ve kapatılması gerektiği açıkça belirtilmişti. Tavsiyeye 2014 yılında uyan Türkiye, 2015 yılında eski siteme geri döndü.

²⁶ <https://bit.ly/2TpM8Ru>

Bu açıdan AK Venedik Komisyonu'nun, Türkiye'de sulh ceza hâkimliklerinin görevleri, yetkileri ve işlevi hakkındaki 13 Mart 2017 tarihli 852/2016 sayılı görüşüne de dikkat çekmek gerekir. Komisyon, özel yetkili ağır ceza mahkeme ve savcılıkları sistemi içerisinde daha da özel bir yere sahip olan sulh ceza hâkimliklerinin yargı yoluyla baskı politikasının en önemli araçları olduklarını açıkça belirtmiştir.²⁷ Ayrıca Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve İHOP'un "Türk Sulh Ceza Hakimlikleri ve Uluslararası Hukuk" başlıklı raporu bulunmaktadır.²⁸

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatović, Temmuz 2019'da Türkiye'ye yaptığı 5 günlük ziyaret sonrasında Türkiye'ye bir çağrıda bulunarak yargı sistemindeki keyfiliklere bir son verilmesini ve insan hakları savunucularının korunması için gerekli adımların atılmasını talep etmiştir. Bu ziyaretin raporu ise 19 Şubat 2020 tarihinde yayınlanmıştır.²⁹ "Adalet Sistemi ve Yargıda İnsan Haklarının" ve "İnsan Hakları Savunucuları ve Sivil Toplum" olmak üzere iki kısımdan oluşan raporda yargı bağımsızlığı, ceza adaleti sistemi, yargı reformu ve sivil toplum ile insan hakları savunucularının baskı altına alınması gibi başlıklara yer veren Mijatović, aynı zamanda Silivri Cezaevinde tutuklu bulunan iş insanı Osman Kavala, gazeteci-yazar Ahmet Altan ve Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) başkanı avukat Selçuk Kozagaçlı ile yaptığı görüşmelere de yer verdi. Raporun, "Sonuçlar ve Tavsiyeler" bölümünün ilgili paragraflarında şu ifadeler yer aldı:

178. Komiser, bir kez daha sivil toplumun ve insan hakları savunucularının demokratik bir toplumda insan hakları ihlallerini önlemekte, gerçekleştikleri zaman kamunun dikkatini ihlallere çekmekte, mağdurlar için başvuru yollarına erişim sağlamakta ve giderim elde etmekte ve genel olarak insan haklarını geliştirmekte oynadıkları asli rolü vurgular. Onlar aynı zamanda Komiserliğin doğal ortaklarıdır. Sağlıklı bir sivil toplum, Komiser'e de görevini daha etkili bir şekilde yerine getirme imkânı verir.

179. Komiser, Türkiye'de insan hakları savunucularının ve STK'ların faaliyetlerini yürütmek zorunda oldukları giderek daha çetin ve düşmanca hale gelen atmosferden ciddi endişe duymaktadır. Onları ülkenin karşı karşıya olduğu insan hakları sorunlarını ele almakta ve düzeltmede müttefik olarak görmek yerine, yetkililer arasında hâkim olan tavır, onları sorun çıkarıcılar olarak görmekten, suçlular ve teröristler olarak hedef almaya ve yargılamaya kadar giden, büyük oranda olumsuz bir tavrıdır.

Komiser, ses çıkarmanın ve resmi politika veya eylemlere karşı eleştirel olmanın insan hakları savunucularının işi olduğunu vurgular. Onların eleştirileri, altta yatan insan hakları meselelerinin bir semptomudur. Kendi başına bir insan hakkı ihlali olan, insan hakları savunucularını susturmaya kalkışmaktan ziyade, Türk yetkililer onlara saygı duymalı ve onların işaret ettikleri altta yatan sebepleri düzeltmeye çalışmalıdır.

182. Komiser, insan hakları savunucularını hedef alan olumsuz siyasi söylemdeki tirmanıştan, ayrıca hükümet yanlısı medyadaki sık sık hakarete ve nefret söylemine varan karalama kampanyalarından derin bir kaygı duymaktadır. Türk idari mercilerin ve artan bir şekilde yargının da, bu söylemden çok ciddi oranda etkilendiğini ve insan hakları savunucularına karşı olumsuz bir önyargı ile hareket ettiklerini kaydeden Komiser, her seviyedeki Türk resmi görevlilerden, kamuoyu önünde insan hakları savunucularını hedef almaktan ve onları suçlu ve terörist olarak yaftalamaktan kesinlikle kaçınmaya acilen davet eder.

183. Komiser, insan hakları savunucularını hedef alan ceza yargılamalarının şu anda Türkiye'de karşı karşıya oldukları tirmanan baskının en vahim belirtisi olduğu kanaatindedir. Türkiye'deki insan

²⁷ <https://ihop.org.tr/venedik-komisyonunun-sulh-ceza-hakimlikleri-hakkinda-gorusu/>

²⁸ <https://www.ihd.org.tr/turk-sulh-ceza-hakimlikleri-ve-uluslararası-hukuk/>

²⁹ <https://rm.coe.int/avrupa-konseyi-insan-haklari-komiseri-dunja-mijatovic-1-5-temmuz-2019-/16809c5187>

hakları savunucularının yüz yüze kaldığı ceza soruşturmaları, yargılamalar, tutuklamalar, hükümler, münferit hadiseler olarak telakki edilmek için çok fazla sayıda ve sistematiktir. Bunlar, AIHM'in yakın zamanda bir davada açıkça belirttiği gibi, yargı sürecinin insan hakları savunucularını susturmak ve sivil toplum aktivizminin güvenini kırmak için kötüye kullanıldığı yaygın bir örneğe işaret etmektedir. Komiser için, savcı ve hakimlerin bu bağlamda uluslararası standartları dikkate almadıkları veya bunlara taammüden uymadıkları açıktır. Bu çoğu zaman en üst düzeydeki kamu görevlilerinin bu yönde cesaretlendirmesiyle, başta, insan hakları savunucularının demokratik bir toplumda olağan olması gereken meşru ve hukuka uygun faaliyetlerini suç delili olarak yeniden yorumlamak suretiyle gerçekleşmektedir.

Anayasa'nın 90. maddesi, temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası sözleşmelerin kanunlarla çelişmesi halinde uluslararası sözleşmelerin öncelikle uygulanacağını belirtse de, kural savcılıklar ve mahkemeler tarafından uygulanmamaktadır. Oysa Anayasa'nın 138. maddesinde "mahkemelerin hukuka uygun davranması" kuralı yer alır. Türkiye'de hukukun üstünlüğü ilkesine uygun bir yargı yapılanması olmadığı gibi yargı, tarafsız ve bağımsız değildir. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra ilan edilen OHAL sonucunda, Fetullah Gülen örgütünün yargı yapılanması içerisinde olduğu iddia edilen yaklaşık 4.279 hâkim ve savcı HSYK kararıyla meslekten ihraç edildi. Görevde kalanlar ise hiçbir güvenceleri olmadığından siyasi iktidarın her türlü yönlendirmesine ve baskısına açık halde faaliyet yürütmektedir.

Yargı ve Sivil Toplum...

İnsan hakları savunucuları başta olmak üzere ifade ve örgütlenme hakkını kullananlara, muhaliflere yönelik (bir kısmı halen süren) soruşturma ve davaların arkasında Fetullah Gülen Örgütü ile bağlantılı hâkim ve savcılarının bulunduğu darbe sonrasında anlaşıldı. Bu nedenle özellikle Fetullah Gülen Örgütü ile bağlantı gerekçesiyle meslekten çıkarılan (ve birçoğu tutuklu bulunan) hâkim ve savcılarının hazırlayıp açtıkları davaların yeniden ele alınması gerekmektedir.

Örneğin İHD eski Genel Sekreteri Av. Hasan Anlar ve üç avukatın hüküm giydiği davanın bir komplo olduğu kanıtlandı. Buna rağmen yeniden yargılama talepleri kabul edilmedi. Yeniden yargılamanın reddi, siyasi iktidarın muhaliflere yönelik yargı yolu ile baskı tutumunu sürdürdüğünün işaretidir.

12 Mayıs 2009 tarihinde Ankara'da İHD Genel Sekreter Yardımcısı Avukat Hasan Anlar, İHD Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyesi Avukat Filiz Kalaycı, İHD eski MYK üyesi Halil İbrahim Vargün, insan hakları savunucusu Avukat Murat Vargün'ün evlerine ve bürolarına Terörle Mücadele Şubesi ekipleri tarafından baskın düzenlendi. Dört avukatın "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla gözaltına alındığı bildirildi.

Daha sonra serbest bırakılan Avukat Filiz Kalaycı, savcının itirazı üzerine 27 Mayıs 2009'da "kamu düzeni yararına suçun önlenmesi" gerekçesiyle tutuklandı.

Avukatlar ve THAY-DER eski Başkanı Nedim Taş hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın hazırladığı iddianamede, soruşturmanın 29 Mart 2007'de A. Türk Yurtbey adlı bir avukatın, Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne e-posta yoluyla yaptığı ihbarla başlatıldığı belirtildi. Ancak baroda bu isimde bir kayıt olmadığı belirlendi.

İddianamede "PKK/Kongra-Gel'e üyelik"le suçlanan avukatların basın toplantıları, Newroz kutlamaları, telefon görüşmeleri, yazışmaları, sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili belgeler "örgütsel faaliyet" kapsamında değerlendirildi.

Dava, 9 Kasım 2009'da Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmaya, davaya müdahil olan 300 avukatın 150'si katılabildi. Savunmada, savcılığın ve Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün çelişkili uygulamalarına dikkat çekildi. Duruşmada ilk sözü alarak davanın yöntemine ilişkin talepte bulunan

Avukat Ercan Kanar, bu davanın hukuk tarihi açısından düşündürücü olduğunu ve kara sayfa oluşturacağını söyledi. Davanın, savunmanın dokunulmazlığına, bağımsızlığına saldırı niteliğinde olduğunu ifade eden Ercan Kanar, duruşmanın dürüst yargılama ilkelerine uygun olması için hukuka aykırılık teşkil eden e-mail ihbarı, aleyhte verilen ve daha sonra geri çekilen ifadeler gibi delillerin iddianameden çıkarılmasını istedi.

Filiz Kalaycı, 28 Ocak 2010 tarihinde yapılan duruşmada tahliye edildi.

10 Haziran 2010'daki duruşmada ise daha önce aleyhte ifade veren Aytaç Ayhan dinlendi. Aytaç Ayhan, polis memurlarının gözaltında kendisini zorlayarak sanıklar aleyhine yalan ifade verdiğini söyledi.

Bu davada İHD Genel Başkanı Avukat Öztürk Türkođan, özel yetkili mahkemelerin ve yargılama usullerinin Anayasa'ya aykırılığı iddiasında bulunmuş ve yargılama yapan hakimlere adaletin gelecekte onlar için de gerekli olacağı uyarısında bulunmuştur.

Dava 24 Ocak 2013'te Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, Nedim Taş'a "yasadışı örgüt üyesi olduğu" suçlamasıyla 10 yıl 6 ay, Filiz Kalaycı'ya 7 yıl 6 ay, Hasan Anlar, Halil İbrahim Vargün ve Murat Vargün'e ise 6'şar yıl 3'er ay hapis cezası verdi.

Karar nedeniyle İHD tarafından yapılan açıklamada, avukatların mesleki faaliyetleri ve insan hakları savunuculuğu nedeniyle cezalandırıldıklarına dikkat çekilerek şöyle dendi:

Bu karar polis devletinde, başta avukatlar olmak üzere insan hakları savunucularının ve dolayısıyla hiç kimsenin hukuk güvenliğine sahip olmadığını gösterdi. Özel yargılama sistemi siyasi iktidarın isteği doğrultusunda çalışmaya devam etti. Yargı yoluyla İHD'ye ve yöneticilerine yönelik bu politikayı kınıyoruz. Mahkemenin kararını protesto ediyoruz.

24 Ocak Tehlikedeki Avukatlar Günü, Avrupa Demokrat Avukatlar (AED) öncülüğünde, Madrid'de Basklı dört işçi sendikası avukatı ile bir çalışanın 24 Ocak 1977'de katledilmesi sebebiyle belirlenmiş ve ilk kez 2010 yılında İran'daki avukatlar için bir girişim başlatılmıştır. Geçtiğimiz yıl ise Türkiye'de mesleklerini ifa ettikleri için politik nedenlerle tutuklanan avukatlara ithaf edilmişti. Böyle bir günde İHD'li avukatlara ceza verilmesi dünya insan hakları sistemine meydan okumaktır. Dünyadan bihaber olmaktır. Yargıdaki keyfilik sınır tanımamıştır. Bu haksız ve hukuksuz karar, insan hakları savunucularının hak arama faaliyetlerini ve avukatların savunmanlık faaliyetlerini engellemeyecektir. İnsan hakları savunucuları ve avukatlar, hak mücadelesi verenlerin, ezilen birey, sınıf, cins, halklar ve siyasi iktidar tarafından ötekileştirilenlerin yanında olmaya devam edecektir.

Elbette, siyasi iktidarın Ergenekon davalarındaki tutumu ile KCK davalarındaki tutumunun taban tabana zıt olduğunu vurgulamak yerinde olur.

Diğer yandan, ceza mevzuatında şiddete başvuran ile başvurmayan arasında herhangi bir ayırım yapılmamaktadır. TCK'nın 134., 214., 215., 216., 217., 218., 220/6-7-8, 222., 226., 277., 285., 288., 300., 301., 305., 314/3, 318. ve 341. maddeleri, TMK, Kabahatler Kanunu, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Sendikalar Kanunu, Dernekler Kanunu ve Atatürk'ü Koruma Kanunu'nda çok önemli yasaklayıcı ve cezalandırıcı hükümler bulunmaktadır. 2005 yılında yürürlüğe giren TCK'nın 220/6 ve 7. fıkraları ile 314/2 ve 3. fıkrası, 2006 yılında değiştirilen TMK'nın 2. maddesinde "yasa dışı örgüt üyesi olmadığı halde yasa dışı örgütün amacına uygun eylemlerde bulunanların yasa dışı örgüt üyesi gibi cezalandırılacağı" hükmü yer alır. Bu suçlarda şiddete başvuru başvurmama ölçütünün bulunmaması hukuk açısından önemli bir sorundur.

Aynı zamanda ceza mevzuatında, kişi özgürlüğü hakkına aykırı düzenlemeler de bulunmaktadır.

CMK'nın 100. maddesinde kişilerin kolayca tutuklu yargılanmalarını sağlayan hükümler bulunmaktadır.

Bu nedenle insan hakları savunucuları rahatlıkla tutuklanabilmektedir. AK İnsan Hakları Komiserliği'nin

yukarıda bahsedilen raporunda, CMK 100. maddesinin değiştirilmesi gerektiğine dair somut açıklamalar bulunmaktadır. Tutuklu yargılama biçimi, insan hakları savunucuları açısından yargı yolu ile baskı politikasının tipik bir örneğidir. Türkiye ise bu tavsiyelere asla uymamaktadır. Hele ki OHAL ilan edildikten sonra CMK 100. madde uyarınca tutuklama gerekmeyen suçlamalarda bile tutuklamalar gerçekleştirildiği görülmüştür. TMK 7/2 ve TCK 216. maddelerden tutuklama gerekmediği halde sık sık tutuklama kararları verilmiştir.

Yukarıda açıklanan yasal düzenlemeler sayesinde Türkiye’de düşünceyi ifade özgürlüğü rahatlıkla kısıtlanmakta ve sınırlandırılmaktadır. Bu sayede, insan hakları savunucuları hakkında, düşüncelerini açıkladıkları, farklı düşünceleri eylemleriyle dile getirdikleri, başkalarının düşüncelerini açıklamalarına yardım ettikleri için çok çeşitli davalar açılmaktadır. Kimi durumlarda sık sık yargılanan, tutuklanan, ceza alan insan hakları savunucuları, başka ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır.

İHD yönetici ve üyelerinin yanı sıra genel olarak insan hakları savunucularına yönelik yargı yoluyla baskı politikası, OHAL ilanından sonra daha da artmış; bir bütün olarak insan hakları alanı baskı altına alınarak daraltılmaya çalışılmıştır.

Özellikle ifade ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engeller ve kısıtlamalar, kişi özgürlüğü hakkının güvence altında olmaması, insan hakları savunucuları üzerinde yoğun baskılara yol açmaktadır. İnsan hakları savunucularının korunmasında sivil toplum kurumları ile kamu idaresi arasındaki diyalog da yeterince etkili değildir. Geçmişten bugüne iktidara gelen hükümetler ve bürokratlar, insan hakları örgütlerini dikkate almamakta, çoğunlukla yok saymaktadır. AB yetkilileriyle rahatlıkla görüşebilen insan hakları örgütleri, bakanlarla görüşmek için oldukça zorlanmaktadır. OHAL ilanı ile birlikte insan hakları savunucularının kamu idaresi olan diyalogu en düşük seviyelere inmiştir.

Aynı zamanda, OHAL ile birlikte gittikçe artan soruşturma ve davaların takibinin yapılmasında da çok büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır. İnsan hakları örgütleri, insan hakları savunucularının soruşturma ve davalarını ancak gönüllülük temelinde izlemeye çalışmakta ve destek sunabilmektedirler. Bu sebeple, Türkiye’deki insan hakları örgütlerinin kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Örnek Davalar

Türkiye için “çatışma üreten sistem” nitelemesinde bulunmak mümkündür. 1923-1946 tek parti dönemidir. 1946-1987 döneminde yani ilk 41 yılın 26 yılı sıkıyönetim askeri rejimi altında geçmiştir. Sonra 1987-2002 döneminde 15 yıl ve 2016-2018 döneminde de yine 2 yıl OHAL koşulları yaşanmıştır. 1946-2019 arasındaki 73 yılın 43 yılı demokrasi dışı rejim altında geçmiştir. Yani yarıdan fazla bir süre...

Bütün sıkıyönetim ve OHAL dönemlerinde çıkarılan yasalar ile (12 Eylül döneminde 669 yasada, 2016-2016 döneminde 300 yasada değişiklik) dönemin karar vericileri geleceği de planlamışlardır. Kendi gelecekleri dâhil... 12 Eylül 1980 askeri darbesini yapan askerlerin yargılanmamak için Anayasa’ya geçici 15. madde koyduğu unutulmamalıdır. Son OHAL döneminde de suçların cezasız kalması için KHK’ler ile düzenlemeler yapıldı.

Bu bağlamda aşağıda verilen örneklerin siyasi operasyonlar olduğu anlaşılacaktır...

Emire Eren Keskin Davaları

İnsan hakları avukatı ve İnsan Hakları Derneği (İHD) eş başkanı Eren Keskin’e karşı adli taciz uzun yıllardır devam etmektedir. Paris Barosu onursal üyesi olan Eren Keskin, barış ve insan hakları çalışmaları nedeniyle aralarında 2018 Helsinki Sivil Toplum Ödülü de bulunan çok sayıda uluslararası ödül almış ve ayrıca 2018 Martin Ennals İnsan Hakları Savunucuları Ödülü finalisti olmuştur.

Son olarak 3 Ocak 2020’de Özgür Gündem gazetesi ana davasının 15. duruşması 23. Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülmüştür. Savcı, Eren Keskin ve diğer iki sanığın “terör örgütü üyeliği”nden (TCK

madde 324/2 ve TMK madde 5/1) cezalandırılmalarını talep etmiştir. Savcı, Eren Keskin'in gazetede yayınlanan yazıları ve gazetenin genel yayın yönetmeni olduğu dönemdeki diğer yazılar yoluyla terör örgütünün amaçlarını desteklediğini iddia etmiştir. Üç sanığın da 7 yıl 6 aydan 15 yıla kadar hapisle cezalandırılması istenmektedir. Savcı ayrıca bir diğer iki sanığın "terör propagandası"ndan (3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Madde 7/2) 1 yıl 10 aydan 9 yıl 3 aya kadar hapisle cezalandırılmalarını talep etmiştir. Bunlara ek olarak, savcı aleyhlerinde delil yetersizliği olması nedeniyle sanıklardan diğer ikisinin ise beraatını talep etmiştir. Kalan iki sanığın dosyalarının, henüz savunmalarının alınmamış olması nedeniyle ayrılması istenmiştir.

Davanın 14 Şubat 2020 tarihinde görülen son duruşmasında Necmiye Alpay ve Bilge Aykut'un tüm suçlamalardan beraatine, yazar Aslı Erdoğan'ın "devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma ve örgüt üyeliği" suçlamalarından beraatine, propaganda suçu yönünden de Basın Kanunu'ndaki dört aylık sürenin aşılması nedeniyle suçlamanın düşmesine karar verildi. Haklarında yakalama emri bulunan ve henüz ifadesi alınmamış olan Filiz Koçalı ve Ragıp Zarakolu'nun dosyalarının ayrılmasına; Zana Kaya, İnan Kızılkaya, Kemal Sancılı ve Eren Keskin yönünden de süre talep edildiği için dosyanın ayrılmasına karar verildi. Eren Keskin savunmasında şu ifadelere yer vermiştir:

Ömrümde bir kere bile elime silah almadım. Kürt sorunu, Ermeni sorunu ve Kıbrıs meselesinde resmi ideolojiden farklı düşünüyorum. Bunun bedelini defalarca ödedim. Ben her zaman aynı yerdeyim ama devletin kafası karışık. Barış sürecinde dava açılmıyordu, ben de sanık değildim. Ancak devletin politikası değil, ben bölücü, suçlu oldum. Bizim durumumuz Türkiye'nin imza attığı insan hakları sözleşmesine aykırı. Yargıtay, örgüt üyeliği için bazı şartlar arıyor. Örneğin iradesini örgüte teslim etmek diyor. Ben bugüne kadar irademi kimseye teslim etmedim. Ben örgüt üyesi değilim, insan hakları savunucusuyum. Düşüncelerim nedeniyle kimseye hesap vermek zorunda değilim.

2016 yılından bu yana, Eren Keskin ve aralarında kapatılan Özgür Gündem gazetesinin köşe yazarları, nöbetçi genel yayın yönetmenleri ve yayın danışma kurulu üyeleri bulunan diğer sekiz sanık, "devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma", "suç işlemeye tahrik", "terör örgütü üyeliği", "terör örgütü propagandası yapma" ve "terör örgütlerinin açıklamalarını yayma ve nakletme" suçlamalarıyla karşı karşıya bulunmaktadır.

2013 yılından 2016 yılına kadar Eren Keskin, Özgür Gündem gazetesinin genel yayın yönetmenliği unvanını taşımış ve ayrıca 2016 yılının Mayıs ve Ağustos ayları arasında gazetenin cezaevindeki çalışanlarına destek verme amacıyla düzenlenen "nöbetçi genel yayın yönetmeni" kampanyasına katılmıştır. Özgür Gündem gazetesi, 29 Ekim 2016 tarihinde "terör örgütü propagandası yapma" iddiasıyla 675 sayılı KHK ile kapatılmıştır.

Dayanışma kampanyasının ardından Özgür Gündem'de genel yayın yönetmenliği yapan 49 kişi hakkında ceza soruşturması yürütülmüş ve bunlardan 38'i hakkında ceza davası açılmıştır. Ayrıca çok sayıda köşe yazarı hakkında da gazetede yayınlanan yazıları nedeniyle ceza davası açılmıştır.

Gazetede yayın yönetmenliği nedeniyle Eren Keskin hakkında bir kısmı daha sonra birleştirilen toplam 143 dava açılmıştır. Bunlara ek olarak, gazetenin beş danışma kurulu üyesi ile dört genel yayın yönetmeninin Özgür Gündem'de yayınlanan yazılar nedeniyle "devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma", "suç işlemeye tahrik", "terör örgütü üyeliği", "terör örgütü propagandası yapma" ve "terör örgütlerinin açıklamalarını yayma ve nakletme" ile suçlandığı ve Özgür Gündem ana davası olarak bilinen dava Aralık 2016'da başlamıştır. Bu davanın 10 Ekim 2018'de görülen duruşmasında, İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi Eren Keskin'in yurtdışına çıkış yasağını kaldırmıştır. Ne var ki, Keskin hakkındaki diğer dava ve soruşturmalar nedeniyle yurtdışına çıkış yasağı devam etmektedir.

2020 yılı başı itibariyle, Keskin toplamda 17,5 yıl hapis cezası ve 400.000 TL (yaklaşık 60.000 Avro) tutarında para cezası verilmiştir. Keskin'e verilen para cezaları ile ilgili dosyalardan, yaklaşık 300.000 TL (yaklaşık 45.000 Avro) tutarındaki ceza için istinaf ve temyiz yolları tükenmiş olduğundan Keskin söz konusu tutarı ulusal ve uluslararası dayanışma ile ödemeye başlamıştır. Hapis cezaları ve kalan para cezası için dosyalar halen İstinaf Mahkemesi ve Yargıtay'da incelenmektedir.

Bunlara ek olarak, Eren Keskin'in insan hakları avukatı olarak devam eden çalışmaları da engellenmektedir: Ağustos 2018'de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı hukuk ekibi Keskin'in barodan çıkartılması ile sonuçlanabilecek bir disiplin soruşturmasının başlatılması talebiyle İstanbul Barosu'na başvuruda bulunmuştur. Soruşturma halen devam etmektedir.

Murat Çelikkan ve Nöbetçi Genel Yayın Yönetmenleri Davaları

İnsan hakları savunucusu ve gazeteci Murat Çelikkan, “*Özgür Gündem* Nöbetçi Genel Yayın Yönetmenliği” kampanyasına katıldığı ve bir günlük genel yayın yönetmenliği yaptığı gerekçesiyle, gazetenin o günkü nüshasında yer alan bazı haberler gerekçe gösterilerek 16 Mayıs 2017 tarihinde Terörle Mücadele Kanunu kapsamında “terör örgütü propagandası yapmak” suçlamasıyla 18 ay hapis cezasına çarptırılmıştı. Murat Çelikkan'ın hapis cezasına yönelik itiraz 6 Haziran 2017 tarihinde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'ne yapılmış, mahkeme yapılan istinaf başvurusunu 20 Haziran 2019 tarihinde reddetmiştir. Bunu üzerine Murat Çelikkan, 14 Ağustos 2017 tarihinde Kırklareli E Tipi Kapalı Cezaevi'ne teslim olmuştu. Ceza İnfaz Kanunu 105/A maddesi kapsamında denetimli serbestlikten faydalanarak 21 Ekim 2017 tarihinde şartlı tahliye edilmiştir.

2013 yılında başlayıp 2015 yılında sona eren Çözüm Süreci'nin ardından, 24 Temmuz 2015'le başlayan çatışmalı süreçte, Kürt basınının en önemli yayın organlarından *Özgür Gündem* sayısız soruşturma, dava ve sansürle karşı karşıya kaldı.

Bu baskı politikasına karşı 3 Mayıs 2016'da Basın Özgürlüğü Günü'nde “Nöbetçi Genel Yayın Yönetmenliği” kampanyası başlatıldı. Kampanya başlangıcında yapılan basın toplantısında gazetenin Genel Yayın Koordinatörü Ahmet Birsin, 2015 Temmuz ayından itibaren *Özgür Gündem*'e dönük 80 dava açıldığını duyurdu.³⁰ Birsin'in verdiği bilgilere göre Terörle Mücadele Kanunu kapsamında açılan 99 soruşturmadan 51'inin, basın savcılığının 301. maddeden açtığı 47 soruşturmadan da 29'unun davaya dönüşmüştü.

20 Haziran 2016'da üç Nöbetçi Genel Yayın Yönetmeni, Erol Önderoğlu, Ahmet Nesin ve Şebnem Korur Fincancı tutuklandı, 10 gün tutuklu kaldılar.

7 Ağustos 2016'da sonuçlanan bu kampanyaya dayanışma amaçlı katılan 100 kişiden 49'una soruşturma açıldı. Bu soruşturmalardan 11'i takipsizlikle sonuçlandı, 38 dosya davaya dönüştü. 38 nöbetçi genel yayın yönetmeninin yargılaması 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 7/2 maddesi (terör örgütü propagandası yapmak) ve 6. maddesi (terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basma veya yayınlamak) ihlali üzerinden yapıldı.

Kampanya döneminde görev yapan eski *Özgür Gündem* Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Aykol ile gazete yazarları Mehmet Ali Çelebi ve Hüseyin Bektaş'ın davaları Ayşe Düzkan, Ragıp Duran'ın davalarıyla birleştirildi.

Bu süreçte ayrıca Celal Başlangıç'ın yayın yönetmenliğinde yayımlanan bir yazıdan dolayı Ömer Ağın, Cengiz Baysoy'un yayın yönetmenliğinde yayımlanan bir yazıdan dolayı İmam Canpolat ve Jülide Kural'ın yayın yönetmenliğinde yayımlanan bir makaleden dolayı İlham Bakır hakkında da dava açıldı.

³⁰ <http://bianet.org/bianet/medya/174431-ozgur-gundem-den-nobetci-es-genel-yayin-yonetmenligi-kampanyasi>

Nöbetçi genel yayın yönetmenlerine ilişkin süren davalarda bugüne dek, 18 kişi hakkında 62 bin lira ve 220 ay 15 gün hapis cezası verildi. Nöbetçi yayın yönetmenlerinden Murat Çelikkan'a verilen 18 ay ceza ile yayımlanan yazısı nedeniyle yargılanan İmam Canpolat'a verilen 15 ay ceza ertelenmedi. Diğer cezalarda hükmün açıklanmasının geri bırakılması yoluyla ertelemeye gidildi.³¹

Büyükada Davası

5 Temmuz 2017 tarihinde İstanbul Büyükada'da hak savunucularının güvenliği konulu bir çalışma toplantısına katılan 10 insan hakları savunucusu kaldıkları otelden “üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek (TCK 220/6)”, “silahlı terör örgütüne üyelik (314/2 ve 314/3)” iddialarıyla gözaltına alındı: Uluslararası Af Örgütü Türkiye Direktörü İdil Eser, Helsinki Yurttaşlar Derneği'nden Özlem Dalkıran, Nalan Erkem, İnsan Hakları Gündemi Derneği'nden Günal Kurşun, Veli Acu, Kadın Koalisyonu'ndan İlknur Üstün, Eşit Haklar İzleme Derneği'nden Nejat Taştan, Hak İnisyatifi'nden Şeyhmus Özbekli, bilişim güvenliği uzmanları (İsviçre vatandaşı) Ali Garawi, (Alman vatandaşı) Peter Steudtner.

Gözaltına alınanların avukatlarıyla görüşmesi (bu süreyi 24 saatle kısıtlayan yasal düzenlemeye aykırı bir şekilde) 28 saatten uzun bir süre boyunca engellendi. İnsan hakları savunucularının nerede tutulduğu da 6 Temmuz 2017 saat 15.00 sularına kadar açıklanmadı. Daha sonra İdil Eser ve İlknur Üstün'ün Maltepe'deki bir karakolda, yabancı uyruklu iki kişinin Büyükada'da, diğerlerinin ise İstanbul'un çevre semtlerinde üç ayrı yerde tutulduğu ortaya çıktı. Bu arada gözaltına alınanların evleri de polis tarafından basıldı.

Hak savunucularıyla ilgili gözaltı kararının gözaltına alınmalarından tam beş saat sonra verildiği ortaya çıktı.

İdil Eser ve İlknur Üstün'le Maltepe Cumhuriyet Polis Merkezi Amirliği'nde; Nalan Erkem ve Özlem Dalkıran'la da Kartal Şehit Aslantepe Polis Merkezi Amirliği'nde görüşen Avukat Selin Nakıpoğlu, saat 09.30'da baskınla gözaltına alınan hak savunucuları hakkındaki gözaltı kararının ise saat 14.30'da verildiğini söyledi.

Nakıpoğlu, yaşananları şöyle aktardı:

Dosya Adalar Emniyeti'nde, ama soruşturmayı TEM yürütüyor. Sabah 09.30'da otele baskın yapılmış. Tüm eşyaları poşete konulmuş. Sivil giyimli polisler 'Ellerinizi kaldırın, hiçbir şey dokunmayın' diye bağırarak girmişler toplantıya. Ardından Büyükada Emniyeti'nin nezaretine götürülmüşler. Gece saat 03.00 civarında da İstanbul'daki karakollara getirilmişler.

Tüm bilgisayarları, telefonları ve elektronik eşyalarına el konulmuş. Telefonlarındaki tüm mesajları okunmuş. Neden Adalar'da toplanıyorsunuz' diye sormuşlar.

Benim gördüğüm dört kadın da belli bir yaşın üzerinde... Nalan'ın saatli alması gereken bir ilacı var. Bu saate kadar alamamış. Kızı şimdi ilacı alıp karakola götürüyor. Ama bazı reçeteli ilaçlarının Ada'da kaldığını söyledi. İdil de nefes darlığı çekiyor. İlaçlarını almasına izin verilmemiş. Ona da ilaçlarını ve hepsinin tüm diğer ihtiyaçlarını götürüyoruz. Gördüğüm dört kadının ortak söylediği şey ise çok üşüdükleriydi. Kıyafet de götüreceğiz. Bir de az su içebilmekten şikâyetçiler.

Nakıpoğlu, bilgisayar, akıllı telefon ve tüm elektronik cihazlara tutanak tutulmadan el konulduğunu belirterek “Elektronik eşyalar, imaj kaydı alınmadan polisin elinde. Bu şu demek: Bilgisayara sahibinin iradesi dışında veriler konulabilir. Yani polis bilgisayar ve akıllı telefonları gözaltındaki kişinin elinden hangi halde aldıysa, bu son halin tutanak altına alınması lazım. Ama bu yapılmamış. Bilakis telefonlardaki mesajlar da okunmuş. Özlem Dalkıran polisin telefonundaki tüm mesajları okuduğunu

³¹ <https://hakikatadalethafiza.org/murat-celikkan-ozgur-gundem-davasi/>

söyledi. İlkur Üstün de bir senedir her şeyini, katıldığı toplantıları vs'yi yazdığı not defterinin polislerde olduğunu söyledi” dedi.

Hak savunucuları için verilen yedi günlük gözaltı süresi daha sonra 14 güne uzatıldı.

Tutuklamalar ve Yargılama

Gözaltına alınanlar, 12 Temmuz 2017 tarihinde mahkemeye sevk edildi. Mahkeme, İdil Eser, Özlem Dalkıran, Günel Kurşun, Veli Acu, Ali Garawi ve Peter Steudtner’in tutuklanmasına; İlkur Üstün, Nalan Erkem, Nejat Taştan ve Şeyhmus Özbekli’nin adli kontrol şartıyla serbest bırakılmasına karar verdi.

Serbest bırakılan dört insan hakları savunucusu hakkında, savcılığın itirazı üzerine 21 Temmuz 2017 tarihinde yakalama kararı çıkarıldı. Bunun üzerine yeniden gözaltına alınan İlkur Üstün ve Nalan Erkem, 23 Temmuz 2017 tarihinde tutuklandı, Nejat Taştan ve Şeyhmus Özbekli ise adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

İddianame

10 hak savunucusu hakkındaki iddianame 2017 yılı Ekim ayında hazırlandı. Haziran 2017’de tutuklanan Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Avukat Taner Kılıç da iddianameye “şüpheli” olarak eklendi.

Cumhuriyet savcısı Can Tuncay’ın hazırladığı iddianamede, 10 hak savunucusuna “örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek”, “silahlı terör örgütüne üyelik” suçlamaları; Taner Kılıç’a ise “silahlı terör örgütüne üyelik” suçlaması yöneltildi. Kılıç’ın “terörizmin finansmanı ve casusluk” suçlamasıyla yargılanmasına ise İzmir 16. Ağır Ceza Mahkemesi’nde devam edildiği belirtildi.

İddianamede hak savunucularının üye oldukları iddia edilen örgütler “FETÖ/PDY, PKK/KCK ve DHKP/C” olarak sıralandı.

İddianamede örgütleri tanımlarken “farklı ideolojilere sahip olsalar da Gezi Parkı eylemleri gibi şiddet içeren ve devletimiz Anayasal düzenini tehdit eden olaylarda ve ilerleyen zamanlarda kamuoyunda ‘17/25 Aralık Soruşturmaları’ adıyla bilinen sözde yolsuzluk soruşturması sürecinde stratejik ortaklık yaptıkları aşikâr olan terör örgütleri” ifadesini kullandı.

İddianamede, hak savunucularının gözaltı sürecinde cep telefonu şifrelerini polise vermeyeceklerini beyan etmelerinin “hayatın olağan akışına aykırı olduğu” ve “örgütsel amaçlarını ortaya koyduğu” da savunuldu.

Telif bedeli, bağış, gıda desteği gibi notlarla yapılan havaleler de iddianamede yer aldı. Nejat Taştan’ın avukatı Levent Kanat, “Müvekkilimin diğer avukatına yaptığı havale, iddianameye delil olarak girmiş. Havale yaptığı avukatın ismi de iddianamede ‘müdafi’ bölümünde yer alıyor” dedi.

İddianamede hak savunucuları hakkında yer alan “deliller” şöyle:

İdil Eser, Af Örgütü

** Dijital materyal incelemelerinde Nuriye Gülmen ve Semih Özakça ile ilgili belgeler.*

** Türkiye’ye biber gazı ihracatı yapılmaması için düzenlenen kampanya kapsamında Güney Kore Ankara Büyükelçiliği’ne yazılan belgeler.*

** PKK üyesi olduğunu söyleyen bir kişinin Uluslararası Af Örgütü’ne üye olmak için attığı mesaj, bir Af Örgütü çalışanının verdiği cevabın (üyeliğe ilgili başvuru e-posta adresi ve telefonun bildirilmesi) ekran görüntüsünün telefonunda bulunması.*

Taner Kılıç, Af Örgütü

* Telefonunda ByLock bulunması. İddianamede, Kılıç'ın ifadesinde bu programı telefonuna kendisi yüklediğini söylediği yer alırken, "Uluslararası Af Örgütü kurucularından olan şüphelinin kendi telefonunu bir başkasına vererek kullandırmasının hayret verici bir aksama uygun olmadığı" iddia edildi.

* İdil Eser ve Günel Kurşun ile irtibat kaydı olması ve Büyükkada'daki toplantıyla ilgili hazırlık çalışmalarından haberdar olması.

* Nuriye Gülmen ve Semih Özakça için Uluslararası Af Örgütü'nün düzenlediği Acil Eylem'lerle ilgili yazışmalar.

* PKK üyesi olduğunu söyleyen bir kişinin Uluslararası Af Örgütü'ne üye olmak için attığı mesaja, bir Af Örgütü çalışanının verdiği cevabın (üyeliğe ilgili başvuru adresi ve telefonun bildirilmesi) ekran görüntüsünün telefonunda bulunması.

* Gezi direnişinde polis şiddetiyle gözünü kaybeden Hakan Yaman için yapılan Af Örgütü kampanyasıyla ilgili belgeler ve video çekimi için konuşulan sanatçıların iletişim bilgilerinin bulunduğu dosyaya düşülen "Bu belgeyi kimseyle paylaşmayın" notu.

* Gezi direnişi sırasında, Af Örgütü'nün "Durmayan Polis Şiddeti Denetlenemiyor" başlıklı basın açıklamasına ilişkin word dokümanı.

Şeyhmuza Özbekli, Mazlum-Der, Hak İnisyatifi

* ByLock programını kullanan bir kişi ile görüşme ve mesajlaşma kaydı.

Nalan Erkem, Yurttaşlık Derneği

* Yurttaşlık Derneği'nin kurucularından Prof. Dr. İstar Gözaydın'la yaptığı telefon görüşmesi. (İddianamede Gözaydın'ın tutuklu olduğu yazıyor ancak Gözaydın Mart 2017'de tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edilmişti.)

* Malatya Zirve Yayınevi davasına ilişkin MİT'in meclis araştırma komisyonuna gönderdiği rapor. (Erkem, Malatya Zirve Yayınevi davası avukatlarından biri.)

Nejat Taştan, Eşit Haklar İzleme Derneği

Avukat Levent Kanat, iddianamede sözü edilen telefon hattının Nejat Taştan tarafından kullanılmadığını ve bunu soruşturmanın her aşamasında belirttiklerini söyledi. Avukat Kanat, iddianamede Taştan'ın görüştüğü ve ByLock kullanıcısı olduğu iddia edilen şahsın da ByLock kullanıcısı olmadığını ve ibrah edilen barış bildirgesi akademisyenlerden biri olduğunu vurguladı.

Günel Kurşun, İnsan Hakları Gündemi Derneği

* ByLock kullanıcısı olduğu bildirilen ancak hakkında herhangi bir işlem yapılmamış bir şahıs ile görüşme kaydı.

* 675 sayılı KHK ile Çukurova Üniversitesi'ndeki görevinden ibrah edilmiş olması.

Özlem Dalkıran, Yurttaşlık Derneği

* Prof. Dr. İstar Gözaydın ile görüşme kaydı.

* İstanbul Hayır Meclisleri'nin toplantı notları. 17 sayfalık iddianamenin 3 sayfasını "İstanbul Hayır Meclisleri Buluşmaları – Tartışmalar" başlıklı metin oluşturdu. İddianamede "Yukarıda tespiti yapılan dokümandan; ülkedeki mevcut siyasi ortamın, terör örgütlerinin başrol oynadığı, sivil toplum örgütleri görünümünü altında organize edilen Gezi Parkı olayları benzeri ayaklanma olaylarına ne şekilde evrileceğinin tartışıldığı, bu amaçla faaliyetlerde bulunulduğu, şüphelilerin yakalanması sırasında gerçekleşmekte olan ve düzenleyen kitlece 'Adalet' ismiyle isimlendirilen

yürüyüşün Gezi Parkı olayları benzeri şiddet içeren ve toplumda kaos oluşturacak olaylara dönüştürülmesinin amaçlandığı açıkça anlaşılmıştır” denildi.

** Büyükada toplantısı öncesi whatsapp mesajlaşmaları (Toplantı tarihi planlanmaya çalışılıyor ve Figen Yüksekdağ'ın duruşmasının toplantı tarihine denk geleceği, Dalkıran'ın duruşmaya katılacağı gibi konular konuşuluyor).*

Veli Acı, İnsan Hakları Gündemi Derneği

** ByLock kullanan bir şahıs ile görüşme ve mesajlaşma kaydı.*

** PKK Gençlik Yapılanması üyesi olduğu iddiasıyla tutuklanan bir şahıs ile görüşme kaydı.*

** Semih Özakça ve Nuriye Gülmen ile ilgili belge.*

** Abdullah Öcalan'ın yazdığı kitapların PDF'leri.*

** Fevzi Yetkin ve Mehmet Tanboğa'nın yazdığı, 12 Eylül sonrası Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananların anlatıldığı Dörtlerin Gecesi kitabı.*

** Ağustos ayında Urfa'ya gidecek bir LGBTİ aktivistine kalacak yer bulunması için biriyle whatsapp'tan yapılan bir mesajlaşma kaydı.*

İlknur Üstün, Kadın Koalisyonu

** Toplumsal cinsiyet eşitliği ve karar mekanizmalarında kadın temsiline arttırılmasını hedefleyen “Gender equality, participation in policy making and reporting” projesi için bir büyükelçiliğe yapılan fon başvurusu.*

** Büyükada'da gözaltına alındıkları toplantıyla ilgili, toplantıya kaç kişinin katılacağını ve tartışılacak konu başlıklarının olduğu belge.*

Ali Garawi, İsveç vatandaşı insan hakları eğitimcisi

** Savcılığa “Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinin etimolojik olarak ve ayrıca ayrı bir devlete ait topraklarmış gibi gösterdiği” iddia edilen, Asya'da konuşulan diller haritası.*

Peter Stendner, Almanya vatandaşı insan hakları eğitimcisi

** Harici depolama aygıtında bulunan, veri güvenliğinin sağlanması konusunda bilgiler.*

Savcı, bu bilgilerin toplantıya ücretli çevirmen olarak çağrılan Ahmet T.'nin ifadesi göz önünde bulundurularak değerlendirdiğini belirtiyor. Çevirmen Ahmet T. ifadesinde “anladığı kadarıyla toplantıya katılan kişilerin, haberleşmede kullandıkları yöntemlerin ve haberleşme içeriklerinin polisler veya diğer kişiler tarafından ele geçirilmesinden endişe ettiklerini” söylemişti.

Yargılama Süreci

Dava, 25 Ekim 2017 tarihinde İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada, Taner Kılıç dışındaki “sanıklar” tahliye edildi. Taner Kılıç ise 15 Ağustos 2018 tarihinde dosyasının aylık incelemesi sonucunda tahliye edildi.

Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Avukat Taner Kılıç, 6 Haziran 2017'de gözaltına alındı, üç gün sonra da tutuklandı. İlk duruşmada, dosyasının Büyükada Davası ile birleştirilmesine karar verildi.

Dava, 2020 Mart ayı itibariyle sürüyor...

Barış Akademisyenlerine Gözaltı ve Davalar³²

Sur'da, Silvan'da, Nusaybin'de, Cizre'de, Silopi'de sokağa çıkma yasakları ve ardından yerleşim yerlerinin ağır silahlarla tahrip edilmesi üzerine 11 Ocak 2016 tarihinde “Barış İçin Akademisyenler”in “Bu suça ortak olmayacağız”³³ başlıklı bildirisini yayımlandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın akademisyenleri hedef alan açıklamasının ardından ilk olarak Kocaeli Üniversitesi'nden akademisyenler gözaltına alındı.

Bu arada 2016 Mart ayından itibaren Diyarbakır Barosu, İHD, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Özgür Hukukçular Derneği (ÖHD) ve diğer insan hakları örgütleri Cizre'deki operasyonlardaki insan hakları ihlallerini rapor etmeye başladılar. 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsünün ardından ilan edilen OHAL ile de hak ve özgürlükler büyük ölçüde kısıtlandı. OHAL ilanından 2018 yılı Temmuz ayına kadar geçen sürede 117 üniversiteden “Barış İçin Akademisyenler” bildirisine imza veren 400 kadar ismin de aralarında olduğu en az 6.081 akademisyen görevinden ihraç edildi.

Barış akademisyenlerine bildiri nedeniyle “terör örgütü propagandası” iddiasıyla açılan davalar 2018 ve 2019 yıllarında sürdü. 763'ü ilk imzacılardan ve 59'u ikinci imzacılardan olmak üzere toplam 822 akademisyen hakkında dava açıldı. Hakkında hüküm verilen 130 kişiden 97'si hakkında HAGB, 2'si hakkında erteleme ve 31'i hakkında ceza kararı çıktı.

Ancak Anayasa Mahkemesi, mahkûm edilen 10 akademisyenin başvurusunu 26 Temmuz 2019 tarihinde sonuçlandırdı. “İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine” karar veren Anayasa Mahkemesi, akademisyenlere 9'ar bin TL tazminat ödenmesine ve yargılamaların yenilenmesine hükmetti.³⁴ AYM kararının ardından 598 kişi hakkında beraat kararı verilirken, 74 kişi hakkında da yeniden yargılama sonucunda beraat kararı çıktı. Halen 94 kişi hakkında yargılama devam ediyor.

Şebnem Korur Fincancı

İHD üyesi ve TİHV Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı'nın “Bu suça ortak olmayacağız” bildirisini nedeniyle yargılandığı dava ise diğerlerinden farklı gelişmelere sahne oldu. Prof. Dr. Fincancı'nın sokağa çıkma yasaklarında meydana gelen sivil ölümlerine ilişkin “Cizre Raporu” davaya ve karara konu edildi.

Cizre'de sokağa çıkma yasakları sırasında yaşananlar nedeniyle demokratik kitle örgütleri ortak bir rapor açıkladılar. Bu raporlarda sivil can kayıplarına ilişkin bilgiler özetle şöyle:

“Belediye cenaze aracı görevlilerinin verdiği bilgiye göre 15 Aralık 2015'ten 22 Şubat 2016 tarihine kadar bina bodrumlarından belediye görevlileri tarafından 141 cenazenin teslim alınarak Cizre Devlet Hastanesi morguna kaldırıldığı anlaşılmıştır.

Ankatarlarla yapılan görüşmelerden edinilen bilgiler: Türkiye Şırnak ili Cizre ilçesinde 14 Aralık 2015 tarihinden 2 Mart 2016 tarihine kadar geçen sürede uygulanan sokağa çıkma yasağında sürdürülen askeri operasyonlarda toplu olarak yaşamını yitiren kişilerin birçoğunun cenazesi çeşitli il ve ilçelerdeki morglarda kimlik tespiti için götürülmüştür. Bu cenazelerden 78'i Habur, 13'ü Şırnak, 28'i Urfa, 20'si Antep, 17'si Mardin, 16'sı Cizre ve 6'sı Malatya'da olmak üzere toplam 178'inin Adli Tıp morglarına kaldırıldığı, bunlardan bazılarının halen kimlik tespitinin yapılmadığı bilgisi de verilmiştir.”

³² “Barış İçin Akademisyen”lerin oluşumu, bildirinin hazırlanması, açıklanması ve yargılama süreçleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için: <https://barisicinakademisyenler.net>

³³ Bildiri metni için: <https://barisicinakademisyenler.net/node/62>

³⁴ Anayasa Mahkemesi kararı için: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/17635>

Şebnem Korur Fincancı ise TİHV Başkanı ve adli tıp uzmanı olarak, 5 Mart 2016 tarihli “Cizre Ziyareti Ön İnceleme Raporu”³⁵ hazırladı. Raporunda, “gidiş amacı ilk ziyaret, genel değerlendirme olduğundan gerekli ve yeterli inceleme yapabilecek, belgelemede kullanılacak malzeme götürülmemiş olduğundan sınırlı olanaklarla yapılmış olsa da, bir çocuğa ait alt çene kemiğinin bulunduğu ilk bodrum da dâhil, tespit edilememiş ölümler yapılacak ayrıntılı bir incelemeyle ortaya konulmalıdır” denildi.

“Bu suça ortak olmayacağız” bildirisi nedeniyle İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılanan Fincancı’nın dosyasına Özgür Gündem ve Evrensel gazetelerine verdiği röportajlar ile Cizre raporu da delil olarak eklendi. Raporu yaşam hakkı ihlalleri açısından suç duyusu olarak kabul etmek yerine “düşünceyi ifade suçunun” delili olarak değerlendiren mahkeme Fincancı’ya, toplam 2 yıl 6 hapis cezası verdi. Kararda şöyle dendi:

“Sanığın üzerine atılı ‘Terör örgütü propagandası suçundan’ eylemine uyan suçun işleniş şekli ve özelliği sanığın suç tarihinden hemen önce ve sonrasında vermiş olduğu röportajlarında kullanmış olduğu ifadeler, suça konu bildiri içeriğiyle örtüşecek şekilde TSK’nin tamamen savunma ve güvenlik amaçlı bölgedeki faaliyetini vahset, soykırım girişimi, savaş suçu ve Kürt halkına topyekûn saldırı olarak ifade etmesi, bölgede PKK/KCK silahlı terör örgütü tarafından yapılan bende kazma eylemlerini övmesi, öz yönetim anlayışına sahip çıkması bir bütün olarak değerlendirildiğinde sanığın güttüğü amaç ve saiki, sanığın kastının yoğunluğu, bildirdiden sonraki bildiriye sahiplenme ve kabullenme iradesi, suç konusunun önem ve değeri, oluşan teblikenin boyutu dikkate alınarak takdiren cezanın yasal alt sınırından ayrılarak teşdit uygulanmasıyla sanığın 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, Suça konu bildirinın basın ve yayın yoluyla kamuoyuna duyurulmuş olması nedeniyle cezanın yarı oranında artırılarak 1 yıl 18 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildi.”

TTB Merkez Konseyi

2018 yılı Ocak ayında Suriye’ye “Afrin Harekâtı”nın başlamasından sora Türk Tabipleri Birliği (TTB) Merkez Konseyi tarafından “Savaş bir halk sağlığı sorunudur”³⁶ başlıklı bir açıklama yapıldı. Bunun üzerine TTB Merkez Konseyi Başkanı **Raşit Tükel**, Merkez Konseyi Genel Sekreteri **Sezai Berber**, Merkez Konsey üyeleri **Hande Arpat**, **Selma Güngör**, **Funda Obuz**, **Taner Gören**, **Yaşar Ulutaş**, **Bülent Nazım Yılmaz**, **Sinan Adıyaman**, **Ayfer Horasan** ve **Şeyhmus Gökalp** 30 Ocak 2018 tarihinde gözaltına alındı.

Sinan Adıyaman, Ayfer Horasan ve Şeyhmus Gökalp, 2 Şubat 2018, Raşit Tükel, Sezai Berber, Hande Arpat, Selma Güngör, Funda Obuz, Taner Gören, Yaşar Ulutaş ve Bülent Nazım Yılmaz ise 5 Şubat 2018 tarihinde adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, TTB yöneticilerinin bildirinın yanısıra 1 Eylül 2016 Dünya Barış Günü nedeniyle yapılan açıklama (“terör örgütü propagandası”) nedeniyle de cezalandırılması istendi.

TTB yöneticileri hakkında açılan dava, 3 Mayıs 2019 tarihinde sonuçlandı. Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesi, hekimleri “halkı kin ve düşmanlığa kışkırtma suçunu iki kez işledikleri gerekçesiyle 1 yıl 8’er ay hapis cezasına mahkûm etti. Ayrıca Hande Arpat’a “sosyal medya paylaşımlarında örgüt propagandası yaptığı” iddiasıyla 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezası verildi. Sosyal medya paylaşımları nedeniyle cezalandırılması istenen Şeyhmus Gökalp ise bu suçlamadan beraat etti. Dava istinafta devam ediyor.

³⁵ <https://tihv.org.tr/cizre-ziyareti-on-inceleme-raporu-adli-tip-uzmani-prof-dr-sebnem-korur-fincanci/>

³⁶ http://ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=28de85da-00e5-11e8-a05f-429c499923e4

TTB Merkez Konseyi Başkanı Prof. Dr. Sinan Adıyaman:

Biş hekimliğin evrensel etik ilkeleri doğrultusunda hareket ettik. Savaşın bir halk sağlığı sorunu olduğunu söyledik. Mahkemenen ceza çıktı biz bunu kabul etmiyoruz. Bunu iptal ettirmek için elimizden geleni yapacağız. Sonuna kadar mücadele edeceğiz. TTB savaşın bir halk sağlığı sorunu olduğunu söylemekten hiçbir zaman vazgeçmeyecektir.

Ömer Faruk Gergerliođlu

İzmit SEKA Devlet Hastanesi'ndeki görevinden sosyal medyada paylaştığı bir fotoğraf nedeniyle 14 Ekim 2016 tarihinde açığa alınan Mazlum-Der eski Genel Başkanı Dr. Ömer Faruk Gergerliođlu, 7 Ocak 2017 tarihli 679 sayılı KHK ile hekimlik mesleğinden ihraç edildi.

Daha sonra da Ömer Faruk Gergerliođlu hakkında sosyal medya paylaşımı nedeniyle dava açıldı.

Ömer Faruk Gergerliođlu hakkında "PKK/KCK propagandası yaptığı (TMK 7/2)" iddiasıyla açılan dava, 21 Şubat 2018 tarihinde sonuçlandı. Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesi, Gergerliođlu'na 2 yıl 6 ay hapis cezası verdi.

Gergerliođlu duruşmadaki savunmasında şu ifadeleri kullandı:

Ben şiddetten, savaştan yana biri değilim. 27 yıllık doktorluğum sürecinde insanların hayatını kurtardım. Bu nedenle terör örgütünden ve şiddetten yana olmam mümkün değildir. Askerliğimi kısa dönem olarak yaptım. O zaman bile silah kullanmayı reddettim. Elime silah almadım. Ben Türkiye'de savaş olmasın, kan dökülmesin diye her zaman barış ve uzlaşmadan yana oldum. Bu yönde yazılar yazdım, konferanslar verdim.

Facebook'ta barış yanlısı paylaşımlar yaptım. 1 Eylül 2015'te, anneler çocuklar ölmesin diye barış için bir araya gelmişti. Bir tarafta üzerinde PKK simgesi olan tabut, yanında Türk askerini temsil eden Türk bayraklı tabut mişanseni yapmışlardı. Ben o fotoğraftan çok etkilendim ve duygulandım. O fotoğrafı sosyal medyada paylaştım. Annelere destek verdim. Barış mesajı verdim. Orada tabutun üzerinde PKK bayrağı varmış. Ben o bayrağı simge olarak gördüm. PKK bayrağı olarak kabul etmiyorum zaten. Sonra bu paylaşımın nedeniyle hakkımda dava açıldı.

ÇHD Üyesi Avukatlar

Türkiye'de avukatlık, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesinde şöyle tanımlanmıştır: Avukatlık, kamu hizmeti ve serbest bir meslektir. Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder.

667 sayılı KHK ile kapatılan Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) üyesi, Halkın Hukuk Bürosu çalışanı çok sayıda avukat 12 Eylül 2017 tarihinde gözaltına alındı, 20 Eylül 2017 tarihinde de tutuklandı.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın hazırladığı iddianamede, 17'si tutuklu (Ahmet Mandacı, Aycan Çiçek, Ayşegül Çağatay, Aytaç Ünsal, Barkın Timtik, Behiç Aşçı, Didem Baydar Ünsal, Ebru Timtik, Engin Gökoğlu, Naciye Demir, Özgür Yılmaz, Selçuk Kozaoğalı, Süleyman Gökten, Şükriye Erden, Yağmur Erenken, Yaprak Türkmen, Zehra Özdemir), tutuksuz Ezgi Çakır ve ikisi aranan (Oya Aslan, Günay Dağ) 20 avukatın "yasadışı örgüt yöneticisi" ve "yasadışı örgüt üyesi" oldukları iddiasıyla cezalandırılması istendi.

İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 14 Eylül 2018 tarihinde yapılan duruşmada, 17 avukatın da adli kontrol şartıyla tahliyesine karar verildi. Ancak savcılığın tahliye kararına itirazı üzerine 15 Eylül günü mahkeme, Aytaç Ünsal, Aycan Çiçek, Engin Gökoğlu, Behiç Aşçı, Ahmet Mandacı, Barkın Timtik, Ebru Timtik, Naciye Demir, Özgür Yılmaz, Selçuk Kozaoğalı, Süleyman Gökten ve Şükriye Erden

hakkında yakalama kararı verdi. Ayşegül Çağatay, Yağmur Ereren Evin, Didem Baydar Ünsal, Yaprak Türkmen ve Zehra Özdemir hakkındaki itiraz ise reddedildi.

12 avukattan Aytaç Ünsal, Aycan Çiçek, Engin Gökoğlu ve Behiç Aşçı İstanbul'da, Ahmet Mandacı ise Çanakkale'de aynı gün gözaltına alındı. 5 avukat 16 Eylül günü tutuklandı.

Aytaç Ünsal, Aycan Çiçek, Engin Gökoğlu ve Behiç Aşçı'nın mahkemeye çıkarılması sırasında, salonda bulunun polislerin çıkarılması talebi Cumhuriyet Savcısı'nın da katılmasına karşın mahkeme heyeti tarafından reddedildi. Mahkemenin bu kararı üzerine avukatlar reddi hakim talebinde bulundu. Tutuklama kararının ardından duruşma salonunda bulunan avukatlar, polisler tarafından fiziksel şiddet kullanılarak dışarı çıkartıldı.

676 sayılı KHK'nin 1. maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 149. maddesinin ikinci fıkrasına "Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından yürütülen kovuşturmalarda, duruşmada en çok üç avukat hazır bulunabilir" cümlesi eklendi. Böylece, soruşturma aşamasında yalnızca ifade alırken üç avukatın hazır bulunabileceği kuralı genişletildi, sanığın mahkemedeki etkili savunma ve adil yargılanma hakkı kısıtlandı.

4 avukatın işlemleri sürerken Çağlayan Adliyesi'ne gelen Avukat Selçuk Kozağaçlı'nın girdiği duruşma salonunda ifade vermeden polis tarafından fiziksel şiddet kullanılarak gözaltına alındığı ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğü öğrenildi. Kozağaçlı da, 17 Eylül günü tutuklandı.

Selçuk Kozağaçlı'nın tutuklandığı oturumda da, üç avukat sınırlamasına itiraz eden avukatlar zorla duruşma salonundan çıkartıldı. Bu sırada Avukat İlknur Alcan ayağından yaralandı. Mahkeme, avukatları hazır bulunmadan Selçuk Kozağaçlı hakkında yeniden tutuklama kararı verdi.

5 Aralık 2018 tarihinde yapılan duruşmada, Avukat Ahmet Mandacı tahliye edildi.

Avukatlardan Barkın Timtik, 26 Şubat 2019 tarihinde İdil Kültür Merkezi'ne düzenlenen baskında gözaltına alındı, 2 Mart 2019 tarihinde de tutuklandı.

Dava 20 Mart 2019 tarihinde sonuçlandı. Karara göre, Barkın Timtik "örgüt kurmak ve yönetmek" gerekçesiyle 18 yıl 9 ay; Özgür Yılmaz, Ebru Timtik "yasadışı örgüt üyeliği" gerekçesiyle 13 yıl 6 ay; Behiç Aşçı, Şükriye Erden 12 yıl; Selçuk Kozağaçlı 11 yıl 3 ay; Engin Gökoğlu, Aytaç Ünsal, Süleyman Gökten 10 yıl 6 ay; Aycan Çiçek, Naciye Demir 9 yıl; Ezgi Çakır 8 yıl hapis cezasına mahkûm edildi. Ezgi Çakır'ın cezası küçük yaşta çocuğu olması nedeniyle ev hapsi olarak uygulanacak.

Tutuksuz yargılanan Ayşegül Çağatay, Yağmur Ereren, Didem Baydar Ünsal, Yaprak Türkmen "yasadışı örgüte yardım" gerekçesiyle 3 yıl 9'ar ay, Ahmet Mandacı ve Zehra Özdemir ise aynı gerekçeyle 3 yıl 1 ay 15'er gün hapis cezasına mahkûm edildi.

Firari sanıklar Oya Aslan ile Günay Dağ'ın dosyaları ise ayrıldı.

Karara itiraz 8 Ekim 2019 tarihinde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi tarafından reddedildi.

Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü'nün "Teblike Altındaki Avukatlar Günü" nedeniyle 24 Ocak 2018'de yaptığı açıklamaya göre, Türkiye'de OHAL boyunca 1.488 avukat zulme varan kötü muameleye maruz kaldı, 572 avukat tutuklandı, 79 avukat ise hapis cezasına mahkûm oldu.³⁷

Bu arada Selçuk Kozağaçlı (Silivri), ÇHD üyesi avukatlar Aycan Çiçek (Düzce), Aytaç Ünsal (Burhaniye T Tipi), Behiç Aşçı (Silivri) ve Engin Gökoğlu (Tekirdağ 2 Nolu T Tipi) "cezaevinde maruz kaldıkları

³⁷ http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/912567/OHAL_de_1488_avukata_zulum.html

hukuksuzluklar” nedeniyle 24 Ocak 2019 tarihinde açlık grevine başladılar. Açlık grevi 24 Mart 2019 tarihinde sonuçlandı.

Osman Kavala ve Gezi Parkı Davası

Anadolu Kültür A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Osman Kavala, 19 Ekim 2017 tarihinde gözaltına alındı. Kavala'nın gezi eylemleri bağlamında “Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmaya teşebbüs” ve 15 Temmuz darbe girişimi bağlamında “anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs” iddialarıyla gözaltına alındığı öğrenildi.

Açık Toplum Vakfı, TESEV, TEMA Vakfı, Tarih Vakfı, Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, Türkiye Sinema ve Anadolu Kültür Vakfı'nda da kurucu ya da yönetici olan Osman Kavala, 14 gün gözaltında tutulduktan sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından ifadesi alınmadan tutuklama istemiyle mahkemeye sevk edildi. 1 Kasım 2017 tarihinde de İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen “anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs” ve 312. maddesinde düzenlenen “hükümeti ortadan kaldırmaya” iddialarıyla tutuklandı.

Anayasa Mahkemesi ve AİHM

Tutuklama kararının ardından avukatları tahliye talebinde bulundu, ancak reddedildi. Avukatlar, 2017 yılı Aralık ayında “tutuklama kararının Anayasa'ya aykırı olduğu” gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yaptı. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 22 Mayıs 2019 tarihinde, “*Mehmet Osman Kavala (B. No: 2018/1073) başvurusunda Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği bakımının ihlal edilmediğine karar verdi.*”

Tutuklama kararı 8 Haziran 2018 tarihinde de AİHM'e taşındı. Başvuruda, tutukluluk kararının, kararın uzatılmasının ve Anayasa Mahkemesi sürecinin uzunluğunun AİHS'nin “emniyet ve güvenlik” haklarıyla ilgili 5. maddesine aykırı olduğu belirtildi. Başvuruda, ayrıca tutukluluk kararının siyasi nedenlerle verilmesinin AİHS'nin 18'inci maddesine aykırı olduğu da vurgulandı.

Başvuruyu “öncelikle” görüşen AİHM, Kavala dosyasını hızlandırılmış prosedürle işleme koyma kararı alırken Türkiye Hükümeti'nden “suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe” kavramı, “tutuklama kararı alındığı sırada dosyada bulunan kanıtların yeterli olup olmadığı konularında” bilgi istedi.

Osman Kavala'nın avukatlarından İlkan Koyuncu, AİHM başvurusuyla ilgili şu bilgileri verdi:

AİHM, Osman Kavala'nın sivil toplum aktivitesi olduğu için yargılamanın öncelikli olarak ele alınması talebimizi kabul etti. 10 Ocak 2019 tarihine kadar Türkiye Cumhuriyeti devletine iddialarımızı cevaplaması için süre verdi. Bu prosedür daha önceden tanımlanmış bir prosedür. Evet, tutukluluk gibi son derece ağır bir tedbir için bir gün dahi önemli ancak AİHM'in de tanımlanmış bir yargılama usulü var.

AİHM kararı 2019 yılı Aralık ayında açıklandı. Kararda, “makul şüphe olmadan Osman Kavala'nın siyasi sebeplerle tutuklanması” ve “Anayasa Mahkemesi'nin başvurusu makul bir sürede incelememesi” gerekçeleriyle AİHS'in 5/1, 5/4 ve 18. maddelerinin ihlal edildiği vurgulandı. Kararda, “derhal serbest bırakılmasına” gerektiği açıklandı (HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'tan sonra 18. maddeden Türkiye hakkındaki ikinci ihlal kararı).

Yargılama Süreci

Kavala tutuklandıktan bir yıl sonra da (16 Kasım 2018) Anadolu Kültür A.Ş. yöneticisi ve çalışanı 13 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle: Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Betül Tanbay, Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, Anadolu Kültür Yönetim

Kurulu Başkanvekili Yiğit Ekmekçi, Yönetim Kurulu üyesi Ali Hakan Altınay, Genel Koordinatör Asena Günel, Hafıza Merkezi Eş Direktörü Meltem Aslan, Bernard Van Leer Vakfı Türkiye Temsilcisi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Birimi çalışanı Yiğit Aksakoğlu, Anadolu Kültür üyeleri/çalışanları Bora Sarı, Ayşegül Güzel, Hande Özhabes, Yusuf Cıvır, Filiz Telek, yapımcı Çiğdem Mater...

İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden yapılan açıklamada gözaltına alınanların “Osman Kavala ile hiyerarşik düzen içinde oldukları, Gezi Parkı olaylarını derinleştirmek ve yaygınlaştırmak için Anadolu Kültür A.Ş.’ye ait DEPO isimli yerde toplantılar düzenledikleri, ‘Sivil İtaatsizlik ve Şiddetsiz Eylem’ başlıkları altında Gezi Parkı olaylarının devamlılığını sağlamak için yurt dışından aktivizm eğiticileri, kolaylaştırıcılar ve profesyonel eylemciler getirttikleri, yeni medya oluşturma faaliyetleri içerisine girdikleri, Gezi Parkı olaylarında gündeme gelen biber gazının Türkiye’ye ithalinin durdurularak, yasaklanması için çalışmalar yaptıkları” iddia edildi.

Gözaltına alınanlardan Yiğit Aksakoğlu 18 Kasım 2018 tarihinde tutuklandı, 12 kişi tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Aksakoğlu, Silivri Cezaevi’nde yaklaşık 3 ay boyunca tek kişilik hücrede tutuldu.

Bu arada Aksakoğlu, tutuklandıktan yaklaşık bir hafta sonra soruşturmayı ilk açan savcının “Fethullah Gülen Örgütü üyeliği” gerekçesiyle ihraç edilen firari Muammer Akkaş olduğu ortaya çıktı. Emniyet Müdürlüğü’nde ise soruşturmayı aynı nedenle tutuklanan eski Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürü Nazmi Ardıç’ın yürüttüğü öğrenildi.

Ayrıca yurtdışında bulunan sanatçı Mehmet Ali Alabora, gazeteci Can Dündar, Ayşe Pınar Alabora, Gökçe Yılmaz, Handan Meltem Arıkan, Hanzade Hikmet Germiyanoglu ve İnanç Ekmekçi hakkında da yakalama kararı çıkarıldı.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı’nın 16 kişi hakkında hazırladığı 657 sayfalık iddianame 20 Şubat 2019 tarihinde İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi’ne gönderildi.

İddianamede, Osman Kavala, Yiğit Aksakoğlu, Ali Hakan Altınay, Mücella Yapıcı, Ayşe Pınar Alabora, Can Dündar, Çiğdem Mater, Gökçe Yılmaz, Handan Meltem Arıkan, Hanzade Hikmet Germiyanoglu, İnanç Ekmekçi, Mehmet Ali Alabora, Mine Özerden, Can Atalay, Tayfun Kahraman ve Yiğit Ali Ekmekçi’nin “hükümeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs (TCK 312/2-*ağrılaştırılmış ömür boyu hapis*)” suçlaması yöneltildi.

Diğer suçlamalar ise şöyle sıralandı:

“Mala zarar verme, nitelikli mala zarar verme”, “Tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirilmesi”, “İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme”, “6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanuna muhalefet”, “Nitelikli yağma (TCK 149)”, “Nitelikli yaralama (TCK 86)”, “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na muhalefet”.

İddianamede, “sanıkların” Gezi direnişi eylemlerine 2011’den itibaren hazırlık yaptıkları ve “tepe yönetimi” oldukları iddia edildi.

Dava, 24-25 Haziran 2019 tarihinde Silivri Cezaevi kampüsünde başladı. Duruşmada savunmasını yapan Osman Kavala, şunları söyledi:

Fantastik bir iddianameyle karşı karşıyayız. Hayatımın hiçbir safhasında özgür seçimler dışında bir yöntemle hükümet değişikliğini savunmadım, yer almadım. Çeşitli STK’lerin kuruluşunda ve faaliyetlerinde yer aldım. Ülkemizin Avrupa demokrasisinin parçası olması, yargıdan kaynaklı sorunların ortadan kalkması için mücadele ettim. Bunun için Ergenekon ve Balyoz süreçlerini eleştiren yazılar kaleme aldım ve hiçbir cemaate dâbil olmadım. Tüm faaliyetlerim şeffaftır... Savcı sorgumdan

önce zaten benim suçlu olduğuma karar vermişti. Bir kalkışma planı hazırladığıma ya da böyle bir organizasyona dâhil olduğuma dair tek bir delil yok. Kalkışma planı ve eylemini hangi örgüt adına yürüttüğüme dair iddianamede bir saptama dahi yok.

Duruşmada, Yiğit Aksakoğlu tahliye edildi.

Bu arada Gezi Parkı davasının 2019 Ekim ayındaki üçüncü duruşmasından önce Alman hükümetinin İnsan Hakları Paolitikaları ve İnsani Yardım Komiseri Bärbel Kofler ve Fransa Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Özel Elçisi François Croquette ortak bir açıklama yaparak, “Türkiye’ye hukuk devleti standartlarına uyma” çağrısında bulundu. Açıklamada, “Türkiye’de sivil toplum ve insan hakları aktivistlerinin durumunu büyük bir endişe ile takip ediyoruz” dendi.

Dava, 18 Şubat 2020 tarihinde yapılan altıncı duruşmada sonuçlandı. İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi, tüm sanıklar hakkında beraat kararı verdi. Sabah saatlerinde başlayan duruşmada sanık avukatları, delillerin incelenmesini ve getirdikleri tanıkların dinlenmesini talep ettiler. Mahkeme tüm talepleri reddetti. Buna izleyiciler ve avukatlar tepki gösterdi. Mahkeme heyeti, avukatlardan Özgür Karaduman’ın dışarıya çıkarılmasını talep etti. Karara tepki gösteren izleyiciler de jandarma zoruyla dışarıya çıkarıldı. Ortamın sakinleşmesinin ardından izleyiciler ve avukatlar tekrar salona getirildi.

Sanıkların son sözlerinin sorulmasının ardından dokuz sanık hakkında beraat ve Osman Kavala’nın tahliyesine karar verdi. Yurtdışında bulunan yedi sanığın dosyası ise ayrıldı. Yurtdışındaki sanıklar hakkındaki yakalama kararı da kaldırıldı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Gezi Davası’nda beraat kararı verilmesine ilişkin görüşünü açıklarken şu ifadeleri kullandı:

Adamın çok zengin olmasının, zengin sosyalist olmasının onu kurtarmaya yetmemesi lazım. Çünkü Gezi bu ülkeye bir ihanet olayıdır. Bu vatana ihanet olayıdır. Bunu en kritik anda yaşayan şahıstır. Zira Dolmabahçe’deki ofisimizin girmeye çalıştılar ve ofisin karşısına çok çirkin adice sloganlar yazdılar. Bezmialem Valide Sultan Camii’ni 3 gün işgal ettiler. İçeriden bira kutuları çıktı. Kimsenin umurunda değil. İlla silah mı olması lazım? Bunlar bir şekilde girecekler ve ondan sonra da elini kolunu sallayarak devam edecekler? Şimdi kim bunların arkasında olanlar? Daha neler var bunların arkasında.

Bu açıklamanın ardından Kavala’nın tahliye edilmesi beklenirken darbe girişimine ilişkin bir soruşturmada gözaltı kararı verildiği ortaya çıktı. Silivri Cezaevi çıkışında gözaltına alınan Osman Kavala, 19 Şubat 2020 tarihinde Nöbetçi Sulh Ceza Hâkimliği tarafından tutuklandı.

Kavala’nın ifadesinde

Diin 30. Ağır Ceza Mahkemesi’nin beraat kararının tescil etmiş olduğu gibi ve daha önce AİHM kararının açıkça belirtildiği gibi, maruz kaldığım sıra dışı vahimlikte bir hak ihlalini diinkü gözaltı kararı, bu akşam gördüğünüz savcının sevk yazısı, bu hak ihlalinin devam ettirilmekte olduğunu göstermektedir. Daha önceki ifademde belirtmiş olduğum gibi 15 Temmuz darbe girişimine destek olmak ile ilgili tüm iddialar asılsızdır.

dediği öğrenildi.

Nöbetçi Sulh Ceza Hâkimliği’nin tutuklama kararından önce İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından hakkında yurt dışına çıkış yasağı konulduğu daha sonra ortaya çıktı. Ağır Ceza Mahkemesi’nde beraat ve tahliye kararı verildikten sonra alınan karar, Kavala’ya, cezaevine girmesinin ardından 26 Şubat 2020 tarihinde tebliğ edildi.

Tutuklama kararını gazetecilere değerlendiren Avukat İlkan Koyuncu:

“Tabiiye olduğu gün adli mekanizmanın koşturarak bir adli kontrol kararı alması, yaşanan süreci çok güzel özetliyor. Hem yurt dışına çıkış yasağı koyacaksınız hem aynı gün gözaltı kararı vereceksiniz hem de bir gün sonra tutuklama kararı vereceksiniz. Adli olarak her kararı vermişler, idari olarak da cezai aracından gözaltı sebebiyle polis aracına aktarılırken trafik cezası kesmiş olabilirler, yakında o da tebliğ edilir”

Bu arada kararın ardından İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Galip Mehmet Perk, üye hâkimler Ahmet Tarık Çiftçioğlu ve Talip Ergen hakkında Hâkimler ve Savcılar Kurulu inceleme ve soruşturma izni verdi.

Silivri Cezaevi’nde tutuklu bulunan Osman Kavala, hakkında açılan “siyasal veya askeri casusluk” soruşturması kapsamında 9 Mart 2020 akşamı bir kere daha tutuklandı. Osman Kavala ile ilgili AİHM’in ek savunma için hükümete verdiği süre 10 Mart 2020 tarihinde sona erecekti.

Kavala’ya yönelik suçlamalar yeni bir soruşturma ile ilgili değil. Kavala, 13 günlük gözaltının ardından TCK 309. madde uyarınca “darbecilik” suçlaması yöneltilerek, 1 Kasım 2017’de tutuklanıp 11 Ekim 2019’da re’sen tahliye edildiği dosyada yeni delil bulunduğu gerekçesiyle yeniden tutuklandı.

M.Raci Bilici – Demokratik Toplum Kongresi Davası/Davaları

İHD MYK üyesi ve Diyarbakır Şube Başkanı Raci Bilici hakkında 17 Nisan 2017 tarihinde “yasadışı örgüt üyeliği” iddiası ile soruşturma açıldı. Soruşturma neticesinde 2017/5267 esas ve 2017/1616 iddianame numarası ile iddianame düzenlenmiş, 2017/453 dava numarası ile Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi’nde aynı suçlama ile dava açılmıştır. İddianamede Raci Bilici’ye yöneltilen suçlamalar şu şekildedir:

DTK’nın (Demokratik Toplum Kongresi) toplantılarında faaliyetleri olduğu, DTK’nın birkaç toplantısına katıldığı, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı’na yürütülen 2010/2499 sayılı soruşturma kapsamında Cemal Coşkun isimli şahıs tarafından kullanıldığı değerlendirilen “dtknavend@hotmail.com” e-posta adresine 6 Eylül 2011 tarihinde yakalanan veri içeriğinde “Demokratik Toplum Kongresi Tüzük Taslağı” şeklinde başlayan ve örgüt yönetimince DTK yapılanmasının işleyişinin belirlendiği tüzük taslağı dokümanının ele geçirildiği, taslak içeriğinde “TV. Kongrenin İşleyişi ve Organları - Genel Kurul Tanım ve Oluşumu Madde 5: Genel Kurul, Demokratik Toplum Kongresi’nin karar organıdır. En az 800 delegeden oluşur. Bunun %60’ı bileşenlerimize ait sivil demokratik meclislerce oluşturulmuş ve il, ilçe, belde ile köylerin nüfus oranlarına göre belirlenmiş, seçilmiş delegelerden müteşekkildir. Geriye kalan ve %40’ı ise seçilmiş milletvekili, belediye başkanı, il genel meclisi üyeleri, belediye meclis üyeleri ve muhtarlarla siyasi parti, siyasi grup, sivil toplum örgütleri ve bölgedeki etnik ve dinsel grupların temsilcileriyle akademisyenler, entelektüel şahsiyetler ve kanaat önderlerinden oluşur” şeklinde bir bölümün yer aldığı, şüpheli M. Raci Bilici’nin olay tarihinde İHD Diyarbakır Şube Başkanı olması terör örgütünün yasama meclisi olarak kabul edilen Demokratik Toplum Kongresi’nde üye pozisyonunun olduğunun diğer bir kanıtı olduğu ve DTK düzenlendiği değerlendirilen göç konferansında moderatör olarak görev yaptığı, Abdullah Öcalan’ın cezai koşullarının iyileştirilmesi ve muhatap alınması için düzenlenen eylemlere katıldığı ve DTK’nın içerisinde üye olarak aktif bir şekilde bulunması, buna bağlı olarak eylem ve faaliyetlerde bulunduğu...

Raci Bilici 2004 yılından itibaren İHD Diyarbakır Şubesi’nde yöneticilik yapmış ve 2014 ile 2018 yılları arasında Şube Başkanlığı görevinde bulunmuştur. İddianamede isnat edilen suçlamaların hepsi de insan hakları alanında sürdürdüğü faaliyetleridir. Mülki ve idari amirlerce de muhatap kabul edilen DTK’nın üyesi, temsilcisi ya da delegesi olmamıştır. İddianamede yer alan görüşmeler ise kendisinin sivil toplum

üyesi olmasından kaynaklanan konuşmalardan ibarettir. Katıldığı toplantılar ile saha gözlemleri de insan hakları alanındaki sorumluluklarının yerine getirilmesidir.

Diğer taraftan Raci Bilici'ye karşı açılan davaya benzer davalarda daha önceden alınmış kararlar bulunmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin toplantı ve etkinliklerine katılımın mevzuat çerçevesinde suç oluşturmadığı çeşitli yargı kararlarında sabittir. Ayrıca Yargıtay'ın yerleşik içtihadı haline gelmiştir.

Sözelimi Tümbelsen Diyarbakır Şubesi Başkanı benzer gerekçelerle “silahlı terör örgütüne üye olma”, “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na muhalefet” ve “suçu ve suçluyu övmek” iddiasıyla açılan ve Diyarbakır 10 Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada beraat etmiştir. SES Diyarbakır Şubesi Başkanı hakkında açılan benzer gerekçelere dayanılarak açılan ve Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada ise savcı esas hakkındaki mütalaasında “dosya kapsamında tape kaydından başka bir delil bulunmadığı” ve “isnat edilen suçu işlediğine ilişkin dosya kapsamında her türlü şüpheden uzak, kesin ve somut bir delil bulunmadığı” gerekçesiyle beraat talep etmiştir. Gazeteci, sivil toplum örgütü üyesi ya da meslek örgütü üyelerine karşı açılan örnek davalar çoğaltılabilir ve bu davalarda sanıklar hakkında beraat kararları verilmiştir.

Yargıtay'ın da bu yönde kararları bulunmaktadır. Bu kararlarda özellikle sanıklar üzerine atılı suçun içeriği maddi bulgularla desteklenmeyen telefon görüşmelerine dayalı iletişim kayıtları dışında delil olmaksızın verilen cezaları bozmuş, örgüt kurma ve örgüte üye olma suçları yönünden telefon konuşmaları dışında hiçbir delil olmaması durumunda bu suçlara delil olarak kullanılamayacağına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi ise Ahmet Urhan kararında, “Bir örgütlenme içinde yer almanın terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyette delil olarak değerlendirmeye alınmış olması örgütlenme özgürlüğü kapsamında değerlendirilecek bir husustur. Bununla birlikte örgütlerin düzenlemiş oldukları toplantılara katılma şeklindeki eylemlerin terör örgütüne üye olmak suçundan mahkûmiyette delil olarak değerlendirmeye alınmış olması da toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ışığında, Anayasa'nın 33. maddesi çerçevesinde ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında ele alınmalıdır. Dolayısıyla mevcut başvurunun çözümlenmesinde, söz konusu özgürlüğün kullanımından ibaret olduğu ileri sürülen eylemlerin başvurucunun terör örgütü üyesi olma suçundan mahkûmiyetinde delil olarak kullanılmasının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulup konulmadığı değerlendirilecektir... Başvurucunun örgütlenme özgürlüğü kapsamında kalan eylemlerinin terör örgütü üyeliğinin delili olarak kabul edilmesiyle başvurucunun söz konusu hakkına bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmiştir.” demiştir.

Bütün bu açıklamalar bağlamında, Raci Bilici'nin DTK ile kişisel bir ilişkisinin olmadığı, bahse konu toplantılara katılması ve telefon görüşmelerini yapması İHD'nin yönetiminde yer almasından kaynaklanmaktadır. Bütün bu faaliyetler bir insan hakları savunucusu olmanın ve sivil toplum örgütü temsilcisi olmanın gerekliliklerindedir. Anayasa Mahkemesi'nin, Yargıtay'ın ve yerel mahkemelerin Raci Bilici hakkında açılan davaya benzer ya da çok yakın davalarda aldıkları kararlarında da bu duruma vurgu yapılmaktadır.

Raci Bilici hakkında, İHD Diyarbakır Şube Başkanı ve İHD Genel Başkan Yardımcısı olarak yürüttüğü faaliyetler gerekçe gösterilerek açılan davanın karar duruşması Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 12 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. Yukarıda özetlendiği üzere benzer dosyalarda benzer suçlamalarla yargılananlar hakkında beraat kararları olmasına rağmen savcılık esas hakkındaki mütalaasında Raci Bilici hakkında cezalandırma talep etmiştir. Mahkeme, Raci Bilici'ye “örgüt üyesi olmak” iddiasıyla 6 yıl 3 ay hapis cezası vermiştir.

Diyarbakır merkezli olarak yürütülen DTK soruşturmaları tüm doğu ve güneydoğu Anadolu kentlerine yaygınlaştırılarak yüzlerce kişi hakkında onlarca davaya dönüşmüş durumdadır. Kürt aktivist ve insan

hakları savunucuları ile siyasetçilerine 2009 yılında başlatılan KCK isimli soruşturma ve davalardan sonra şimdi de DTK bahanesi ile aynı isimle aynı zihniyetle soruşturma ve davalar yürütülmektedir.

Yukarıda M. Raci Bilici ile ilgili dava sadece bir örnek olarak anlatılmıştır. Bu durumda olan yüzlerce kişi olduğunu özellikle belirtmek isteriz. HDP ve DBP yönetici ve üyesi Kürt siyasetçilere yönelik yürütülen soruşturma ve davalar ise binlerle ifade edilmektedir.

Son Dönem Kürt Siyasetçilerine Yönelik Yargı Baskısı

4 Kasım 2016 tarihinde aralarında Halkların Demokratik Partisi Eş Genel Başkanları Figen Yüksekdağ ve Selahattin Demirtaş ile HDP'li milletvekillerinin tutuklanması ve akabinde yaşanan yargı baskısı ile ilgili hazırlanan HDP raporuna bakılabilir.³⁸

HDP'li Belediyelere Kayyım Atamaları ve Belediye Eş Başkanları Davaları

19 Ağustos 2019 sabahın erken saatlerinde İçişleri Bakanlığı kararı ile HDP'li Diyarbakır, Mardin ve Van büyükşehir belediye başkanlarının görevden alındığını ve onların yerine aynı illerin valilerinin görevlendirildiğine dair açıklama yapılmıştır.

Demokrasinin ilk ve olmazsa olmaz şartı seçmen iradesini tanımaktır. 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde yüksek oy oranıyla kazanan Diyarbakır Büyükşehir Belediye Eş-Başkanı Adnan Selçuk Mızraklı, Mardin Büyükşehir Belediye Eş-Başkanı Ahmet Türk, Van Büyükşehir Belediye Eş-Başkanı Bedia Özgöçke Ertan haklarında devam eden soruşturma ve kovuşturmalar gerekçe gösterilerek görevden alınmışlardır. Dayanak olarak da Anayasa'nın 127. maddesi ile 5393 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 674 sayılı OHAL KHK'sı ile değiştirilen 45. maddesi ile 47. maddesi gösterilmiştir.

Anayasa'nın 38. maddesinde masumluk hakkı düzenlenmiş olup kesinleşmiş mahkeme kararı ile hüküm giymedikçe kimsenin suçlanamayacağı kuralı bulunmaktadır. Görevden alma ve belediyeye el koyma operasyonu Anayasa'ya mutlak aykırı olup siyasi iktidarın seçimlerle ele geçiremediği belediyeleri anti-demokratik yasa ve yetkilerle ele geçirme operasyonudur. Bakanlık gerekçesinde ifade edilen görevden alma prosedürü geçici olup bu durumda belediye meclisinde geçici olarak belediye başkanlığına vekalet edecek kişinin seçilmesi gerekmektedir. Ancak bunun yapılmayıp doğrudan doğruya valilerin görevlendirilmesi tam anlamıyla bir OHAL işlemidir.

Hatırlanacağı gibi Türkiye OHAL koşullarında 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen referandum ile Anayasa'sını değiştirmiş ve tek kişinin irade ve iktidarına dayalı otoriter bir yönetim modeli benimsemiştir. Üstelik bu referandumda Anayasa değişikliklerinin, YSK'nın kanuna aykırı olarak mühürsüz oy pusulası ve zarflarını geçerli sayan kararı ile kabul edildiği ilan edilmiştir. Bu Anayasa değişikliği ile ilgili Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu'nun 13 Mart 2017 tarihli 875/2017 tarihli görüşünde yer alan değerlendirmeler önemlidir.³⁹ Bu rapordaki en önemli eleştiri kuvvetler ayrılığı ilkesinin zarar görmesi ve yargı üzerinde Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin artırılması olmuştur. Bu Anayasa ile Türkiye, partili Cumhurbaşkanı tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanı tarafından atanan vali ve kaymakamların aynı zamanda iktidardaki siyasi parti temsilcisi gibi davranacakları da eşyanın tabiatındandır. Bu nedenle seçimle kazanılamayan büyükşehirlerin bu şekilde valilerin yönetimine geçirilmesi demek, iktidardaki siyasi partinin yönetimine geçirilmesi demektir.

³⁸ https://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/4_Kas%C4%B1m%20_raporu.pdf

³⁹ <https://www.ihd.org.tr/hdpli-buyuksehir-belediye-baskanlarinin-gorevden-alinmasi-ve-belediyelere-el-konulmasi-hakkinda>

Türkiye’de OHAL döneminde belediyelere el konulması ile ilgili Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler ve Bölgesel Özerklik Kongresi’nin raporuna bakılabilir.⁴⁰

OHAL döneminde HDP’li 94 belediye başkanı görevden alınmış ve bu belediyelere el konulmuştu. Başta Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Eş-Başkanı Gültan Kışanak olmak üzere 66 belediye eş-başkanı ile yüzlerce belediye ve il genel meclis üyeleri tutuklanmıştı. 31 Mart yerel seçimleri ile bu belediyelerden 56’sında halkın oyu ile yeniden HDP’li siyasetçiler başkan olmuştur. Dolayısıyla halk, bu şekilde görevden alma ve el koymalara açıkça itiraz etmiştir. Kamuoyunda “kayyum dönemi” olarak adlandırılan bu dönemle ilgili belediyelerin ne kadar kötü yönetildiği ve halkın kaynaklarının ne kadar savurganca kullanıldığına dair HDP’nin açıkladığı rapora bakılabilir.⁴¹ Bu şekilde görevlendirilen vali, vali yardımcısı ve kaymakamlar hakkında soruşturma açılmasına izin verilmemiş, bu kişiler Cumhurbaşkanı kararnamesi ile daha iyi konumdaki mülki idare makamlarına atanmışlardır.

31 Mart yerel seçimlerinde YSK eli ile çok sayıda anti-demokratik karar alınmıştır. Bunların en önemlisi aday olmalarına onay verilerek seçime girmeleri sağlanan 5 HDP’li belediye başkanı adayının seçimi kazanmalarına karşın mazbatalarının verilmemesidir. Bu belediyeler Diyarbakır’ın Bağlar ilçesi, Van’ın Edremit, Tuşba ve Çaldıran ilçeleri ile Erzurum’un Tekman ilçesi belediyeleridir. YSK bununla da yetinmemiş, aday olmalarına onay verdiği ancak belediye meclis ve il genel meclis üyeliklerine seçilen HDP’li kişilerden OHAL KHK’ları ile kamudan ihraç edilenlerin mazbatalarını iptal etmiştir. Bu konuda İHD’nin yerel seçimlerle ilgili raporuna bakılabilir.⁴² YSK, yerel seçimlerde HDP’li adaylara tuzak kurmuş ve bu şekilde halk iradesine müdahale ederek seçim sonuçlarını değiştirmiştir. Mazbataları verilmeyen HDP’li başkanlar yerine onlardan sonra en çok oyu alan AKP’li adayları belediye başkanı yapmıştır.

Yukarıda anlatıldığı gibi son 4 yılda halk iradesine yönelik müdahaleler OHAL kalktığı halde son yerel seçimlerde sürdürülmüş ve bugün adeta doruk noktasına ulaşmıştır. Daha önce her fırsatta ısrarla dile getirdiğimiz üzere OHAL Türkiye’de kalıcı hale gelmiştir. OHAL zamanında çıkarılan 32 adet KHK olduğu gibi kanunlaştırılmıştır. Şimdi bu kanun vasfı kazandırılmış KHK’ların pratik uygulamaları ile karşı karşıya bulunmaktayız. Bu KHK’larda kalıcı olarak düzenlenmeyen hususlar ise 7145 sayılı kanunla düzenlenmiş ve OHAL adeta 3 yıllığına uzatılmıştır.

Diyarbakır Belediyesi Eş Başkanı Adnan Selçuk Mızraklı’ya açılan davada ise tamamen çelişkili ve iftira olduğu aleden belli olan tek bir iftiracı tanığın beyanı ile Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 9 Mart 2020 günü 9 yıl 4 ay 15 gün ceza verilmesi Türkiye’deki özel yargılama düzenin düşman hukuku uygulamasına tipik bir örnek olarak verilebilir. Sayın Mızraklı tutuklu olup, dava istinaf aşamasında devam etmektedir.

Ankara’da Beyaz Bayrak Protesto Gösterileri soruşturmaları

Sokağa çıkma yasaklarının devam ettiği süreçte, 2016 yılı Şubat ayında Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Ankara Şubesi tarafından “Yaşam Ve Sağlık Hakkını Savunuyoruz” denilerek Ankara Sakarya Caddesi’nde protesto eylemleri gerçekleştirilmiştir. Sokağa çıkamayan ve yardım isteyen sivillerin durumuna dikkat çekilmiş, uzun süreli sokağa çıkma yasakları protesto edilmiştir.

Eylemler, üzerinden 2 yıl geçtikten sonra 2018 yılında Ankara’daki sendikacı, siyasetçi, insan hakları savunucusu ve aktivistlere karşı cadı avına dönüştürüldü. Bu şekilde yüzlerce insan hakkında beşerli veya onarlı gruplar halinde birkaç ayda bir gözaltı operasyonları ile soruşturmalar sürdürüldü. Bu

⁴⁰ https://search.coe.int/congress/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806fbf0d

⁴¹ <https://www.hdp.org.tr/tr/raporlar/hdp-raporlari/kayyim-raporumuz/12907>

⁴² <https://www.ihd.org.tr/31-mart-2019-yerel-secim-sureci-raporu/>

soruşturmalar halen davaya dönüşmüş değildir. Soruşturmalarda kişiler 3 veya 4 gün gözaltında tutulup ardından adli kontrol tedbiri uygulanarak serbest bırakılmakta ve polis kontrolüne alınmaktadır.

SES Eş Genel Başkanı Gönül Erden, MYK üyeleri Belkis Yurtsever ve Fikret Ç, İHD Ankara Şube Başkanı Fatın Kanat örnek olarak verilebilir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2018/203841 sayılı soruşturma numarası sürdürülmekte olan cadı avına örnek olarak verilebilir.

KESK VE KESK'e Bağlı Sendika Yönetici ve Üyelerine Yönelik Baskılar

Toplumsal muhalefetin önemli bir bileşeni olan KESK'li emekçiler tabiri caiz ise sürekli olarak iktidar tarafından yargı baskısı altında tutulmakta, bunun yanı sıra idari baskı politikası ile sürekli olarak çalışma hakkı başta olmak üzere ekonomik ve sosyal hak ihlallerine maruz bırakılmışlardır. KESK ve bağlı sendika yönetici ve üyeleri ile ilgili adli soruşturma ve kovuşturmalar oldukça fazladır. Bu konuda KESK ve bağlı sendika raporlarına bakılabilir.⁴³

Son dönemde OHAL süreci ile birlikte OHAL bahanesi ile KESK'e bağlı Sendika üyelerinden 4283'ü OHAL KHK'leriyle ve 487'si Kurumların Yüksek Disiplin Kurulları kararlarıyla olmak üzere 4770'si çalışma hakkı gasp edilerek ihraç edilmişlerdir. Aralık 2019 itibarı ile OHAL Komisyonu kararıyla 358 kişi görevlerine iade edilirken 1023'ünün başvurusu ret edilmiş, 2900 dolayında KESK üyesinin başvurularının incelemesi devam etmektedir.

Bunun en somut örneği ihraçların devamına olanak veren 375 sayılı KHK'nin Geçici 35. Maddesi eliyle yapılan ihraçlardır. Bu şekilde şu ana kadar SES üyesi 10, EĞİTİM SEN üyesi 4, HABER SEN üyesi 3 ve BES üyesi 1 olmak üzere 18 arkadaşımız bağlı oldukları Bakanlıklar bünyesinde kurulan komisyonların kararı ve Bakanlık onayı ile ihraç edilmişlerdir. Bu arkadaşlarımızın tümünün ortak özelliği ya sendika yöneticileri olmaları ya sendikanın aktif üyeleri olmaları ya da sendikal eylem ve etkinliklere katılmalarıdır.

Gazeteciler Davaları ve Cumhuriyet Gazetesi Davası

İnsan hakları savunucusu grubu içerisinde yer alan gazetecilerin Türkiye'de karşılaştıkları idari ve yargı baskısı kesintisiz olarak devam etmektedir.

31 Ekim 2016 tarihinde *Cumhuriyet* gazetesi yönetici ve yazarları hakkında "FETÖ ve PKK terör örgütlerine üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek" iddiasıyla soruşturma başlatıldı, gazetenin yönetici ve yazarları gözaltına alındı. *Cumhuriyet* gazetesi yönetici ve yazarları hakkında "PKK/KCK, FETÖ/PDY ve DHKP/C'ye müzahir oldukları" iddiasına ilişkin yürütülen soruşturma sonucunda hazırlanan iddianame, 18 Nisan 2017 tarihinde İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi.

25 Nisan 2018'de *Cumhuriyet* gazetesi davasında nihai karar açıklandı. Mahkeme, Akın Atalay'a 7 yıl 13 ay 15 gün, Murat Sabuncu ve Ahmet Şık'a ise 7 yıl 6'şar ay hapis cezası verdi. 7 yıl 3 ay 15 gün hapis cezası alan Akın Atalay'ın tahliyesine karar verildi. Mahkumiyet alan tüm tutuksuz sanıklara (Bülent Utku, Mustafa Kemal Güngör, Hacı Musa Kart, Güray Tekin Öz, Turhan Günay, Önder Çelik ve Hakan Karasinir) adli kontrol uygulanmasına karar verildi. Can Dünder ve İlhan Tanır'ın dosyaları ayrıldı. Yargıtay'ın bozma kararı üzerine dava İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam ediyor. Bu arada 5 yıldan az ceza alan gazetecilerin cezası İstanbul İstinaf Mahkemesi tarafından onanmış ve hapis yatmışlardı. 26 Ekim 2019 tarihli 1. Yargı Paketi ile 5 yıldan az ceza verilen ifade özgürlüğü kapsamındaki suçlara Yargıtay'a temyiz yolu açılmış olup bu kişiler bakımından da dava Yargıtay'da devam etmektedir.

⁴³ <https://kesk.org.tr/2019/12/26/sendikal-hak-ihlalleri-raporumuzu-acikladik/>

İHD

Örneği

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Hina Jilani'nin 2004 yılı Ekim ayında gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretine ilişkin raporunda⁴⁴ (Ocak 2005) dönemin İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül'ün verdiği bilgilere dayanarak şu bilgiler yer aldı:

İHD, 14 yıllık dönemde (1986-2000) kuruluşlarındaki savunuculara karşı 300 dava açıldığını, son 3 yılda açılan dava sayısının ise (2001-2004) 450'nin üzerinde bulunduğunu rapor etmiştir.

Bugüne dair verilerden yola çıkarak bir karşılaştırma yapılırsa:

İHD'nin kurulduğu 17 Temmuz 1986 ile 1990 arasındaki 4 yılda yönetici ve üyeleri hakkında açılan dava sayısı **36**, 1991-1994 arasında açılan dava sayısı ise **28**'dir. İlk 8 yılda toplamda açılan dava sayısı 64'tür.⁴⁵ İHD Genel Merkezi'nin hazırladığı son raporda yer alan ve Genel Başkan Öztürk Türkoğlu tarafından kamuoyuna açıklanan veriler ise aşağıdaki gibidir:

İlk 8 yılda 64 davaya muhatap olan İHD, son 8 yılda ise (2011-2019) 223 soruşturma ve davanın muhatapı durumundadır. Bu davalar, eşbaşkanlar ve İHD Genel Merkez yöneticileri ve 30 İHD şubesinde (Ankara, İstanbul, İzmir, Diyarbakır, Adana, Van, Tarsus, Rize, Sakarya, Erzurum, Gaziantep, Elazığ, Tunceli, Ağrı, Doğubayazıt, Balıkesir, Siirt, Bitlis, İskenderun, Hatay, Malatya, Batman, Şanlıurfa, Adıyaman, Hakkâri, Şırnak, Cizre, Mersin, Bingöl, Çanakkale) görev yapan yönetici ve üyeler ile ilgilidir.

AB'ye üyelik sürecinde, ifade, toplantı ve gösteri, örgütlenme, basın yayın özgürlükleri konusunda çok sayıda yasadışı değişiklikler yapılmasına karşın, hak ve özgürlüklerin hayata geçirilmesi konusunda iyileşme olmadığı, kamu otoritelerinin ulusal ve uluslararası standartlara uygun davranmadıkları görülmektedir.

İfade özgürlüğü konusunda kötü üne kavuşan yasa maddelerinin değiştirilmesi ya da yürürlükten kaldırılması Türkiye'de sık başvurulan bir yöntemdir. Ancak bu değişikliklere karşın soruşturma ve yargı makamları ya değişiklikleri yeterince dikkate almamakta ya da kaldırılan/değiştirilen yasa maddeleri

⁴⁴ http://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2007/03/IHK_Hina_Jilani-Savunucular_2004.pdf

⁴⁵ Dönemin İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül tarafından hazırlanan bu makale, İHD ve TİHV'nin birlikte düzenlediği 10-17 Aralık 1994 İnsan Hakları Haftası etkinliklerinin ana konusu olan "Düşünce Özgürlüğü ve Göç" panelinde sunulmuş ve ilk olarak "Düşünce Özgürlüğü ve Göç (TİHV yayınları, Eylül 1995)" adlı kitapta yayımlanmıştır. <https://www.ihd.org.tr/turkiyenin-insan-haklari-orgutlerine-iliskin-politikasi/>

yerine aynı sonucu doğuracak başka maddeleri uygulamaktadır. Örneğin, 765 sayılı eski TCK'daki 141, 142, 163. maddeler yerine, 1991 yılından itibaren TMK'nın 6, 7 ve 8. maddelerinin uygulanması gibi... Ya da eski TCK'nın "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" maddesinin değişikliğe rağmen hiç değişiklik yapılmamış gibi uygulanması, hatta yürürlükten kaldırılan 163. madde yerine 312. maddenin uygulanmaya geçilmesi gibi...

Örneğin, o dönemde (Nisan 1991 sonrası) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı görevinde bulunan Vural Savaş'ın 163. maddenin kaldırılması nedeniyle, "irticai faaliyetler için" 312. maddeyi uyguladıklarına dair basına yansıyan demeçleri oldu.

Hina Jilani'nin raporunda eleştirdiği TMK'nın 7. maddesi, yürürlüğe girdiği 1991 yılından beri 4 kez (29 Haziran 2006, 11 Nisan 2013, 27 Mart 2015, 17 Ekim 2019) değişikliğe uğramıştır.

<p>3713 sayılı TMK 12 Nisan 1991</p>	<p>Terör örgütleri Madde 7.- 3 ve 4 üncü maddelerle Türk Ceza Kanununun 168. 169, 171, 313, 314 ve 315 inci maddeleri hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu Kanunun 1 inci maddesinin kapsamına giren örgütleri her ne nam altında olursa olsun kuranlar veya bunların faaliyetlerini düzenleyenler veya yönetenler beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve iki yüz milyon liradan beş yüz milyon liraya kadar ağır para cezası, bu örgütlere girenler üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve yüz milyon liradan üç yüz milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Yukarıdaki fıkra uyarınca meydana getirilen örgüt mensuplarına yardım edenlere ve örgütle ilgili propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur. Bu yardım; dernek, vakıf, siyasi parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğretim yurtlarında veya bunların eklentilerinde yapılırsa ikinci fıkradaki cezaların iki katı hükmolunur. Ayrıca; dernek, vakıf, sendika ve benzeri kurumların teröre destek oldukları tespit edildiğinde faaliyetleri durdurulur ve mahkemece kapatılır. Kapatılan bu kuruluşların mal varlıklarının müsaderesine karar verilir. Yukarıdaki 2'nci fıkrada belirtilen örgütle ilgili propaganda suçunun 5680 sayılı Basın Kanununun 3'üncü maddesinde belirtilen mevkuteler vasıtası ile işlenmesi halinde, ayrıca sahiplerine de mevkute bir aydan az süreli ise, bir önceki ay ortalama satış miktarının; mevkute niteliğinde bulunmayan basılı eserler ile yeni yayına giren mevkuteler hakkında ise, en yüksek tirajlı günlük mevkutenin bir önceki ay ortalama satış tutarının yüzde doksanı kadar ağır para cezası verilir. Ancak, bu para cezaları yüzmilyon liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek para cezasının yarısı uygulanır ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası hükmolunur.</p>
<p>5532 sayılı kanun 29 Haziran 2006</p>	<p>Madde 6 – 3713 sayılı Kanunun 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Madde 7 – Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır. Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır: a) Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması. b) Terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi. İkinci fıkrada belirtilen suçların; dernek, vakıf, siyasi parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenmesi halinde bu fıkradaki cezanın iki katı hükmolunur.”</p>

<p>6459 sayılı kanun 11 Nisan 2013</p>	<p>Madde 8 – 3713 sayılı Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir. “Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır: a) Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması. b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde; 1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması, 2. Slogan atılması, 3. Ses cihazları ile yayın yapılması, 4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.” “Terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına; a) İkinci fıkrada tanımlanan suç, b) 6 ncı maddenin ikinci fıkrasında tanımlanan suç, c) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçunu, işleyenler hakkında, 5237 sayılı Kanununun 220 nci maddesinin altıncı fıkrasında tanımlanan suçtan dolayı ayrıca ceza verilmez.”</p>
<p>6638 sayılı kanun 27 Mart 2015</p>	<p>MADDE 10- 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7’nci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi yürürlükten kaldırılmış ve aynı maddeye bu fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir. “Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerini gizlemek amacıyla yüzünü tamamen veya kısmen kapatanlar üç yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu suç işleyenlerin cebir ve şiddete başvurmaları ya da her türlü silah, molotof ve benzeri patlayıcı, yakıcı ya da yaralayıcı maddeler bulundurmaları veya kullanmaları hâlinde verilecek cezanın alt sınırı dört yıldan az olamaz.”</p>
<p>7188 sayılı kanun 17 Ekim 2019</p>	<p>MADDE 13 – 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrasına üçüncü cümlesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiştir. “Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.”</p>

Yargıda, özellikle Anayasa’nın 90. maddesine karşın olumlu bir pratik gözlenmemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
90. Madde
D. Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma

Türkiye Cumhuriyeti adına Yabancı Devletlerle ve Milletlerarası Kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, devlet maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fikraya göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin

*baklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.
Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkraya hükümü uygulanır.*

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

İHD'nin 30 yıllık (1988-2018) dönemde karşılaştığı, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlükleri ihlallerinden bazı örnekler vermek gerekirse:

1988 - Ankara Şube Kuruluş Bildirgesi

İHD Ankara Şubesi'nin kuruluşunun duyurulması amacıyla yayımlanan bildiri nedeniyle o tarihte yürürlükte olan 2908 sayılı Dernekler Yasası'nın 44. maddesine aykırı davranmaktan yönetim kurulu üyelerine üçer ay hapis cezası verildi ve para cezasına çevrilerek ertelendi.

2908 sayılı eski Dernekler Yasası'nın 44. maddesi

Madde 44 - Dernekler, yönetim kurullarınca karar verilmeden bildiri, beyanname veya benzeri yayınlar yapamaz ve dağıtamazlar. Yayımlanacak bildiri, beyanname ve benzerlerinde, bunların yayınlanması kararına katılan yönetim kurulu başkan ve üyelerinin adı, soyadı ve imzalarının bulunması şarttır.

Bildiri, beyanname ve benzerlerinin yayınlanmasına ilişkin yönetim kurulu kararı ile hazırlanan yayın metninin birer örneğinin, yayımın ihbarı amacıyla, gün ve saati yazılı alındı belgesi karşılığında, mahallin en büyük mülki amirliğine ve Cumhuriyet savcılığına verilmesi zorunludur. Bildiri, beyanname ve benzeri yayınlar, mahallin en büyük mülki amirliğine verilişinden itibaren 24 saat geçmedikçe dağıtılamaz ve basına verilemez.

Bildiri, beyanname ve benzeri yayımlar, kanunla yasaklanmış herhangi bir dille ve yazı ile yazıldığı, Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu veya suç işlemeye veya ayaklanmaya veya isyana teşvik edici bir nitelik taşıdığı veya Devletin gizli belgelerini açıklamak veya başkalarının şöhret ve haklarına, özel ve aile hayatlarına tecavüz etmek amacıyla bulunduğu takdirde ve ancak gecikmesinde sakınca bulunması şartıyla, mahallin en büyük mülki amirinin emriyle dağıtım ertelenebilir veya önlenir veya dağıtılmışsa toplattırılabilir. Mahallin en büyük mülki amiri bu kararını 24 saat içerisinde asliye ceza hakimliğine bildirir. Hakim mülki amirin bu kararını en geç 48 saat içinde inceleyerek karara bağlar. Bu süre içinde bir karar verilememesi halinde mahalli mülki amirin kararı hükümsüz sayılır.

Açıkça “sansür” işlevi gören 44. madde, derneklerin basın açıklaması, bildiri, beyanname, afiş yayımlamadan önce mülki idare amirliklerine ve cumhuriyet savcılıklarına bir örnek vermek ve sonra üzerinden 24 saat geçmedikçe yayınlamamak, açıklamamak zorunda oldukları hükmü içeriyordu. 2908 sayılı yasa 2004 yılında yürürlükten kalktı ve yerini 4 Kasım 2004 tarihinde kabul edilen 5253 sayılı Dernekler Yasası'na bıraktı.⁴⁶

⁴⁶ 2908 sayılı yasa: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14875/2908-sayili-eski-dernekler-kanunu.html>; 5253 sayılı yasa: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5253.pdf>

1988 - Genel Af ve Ölüm Cezasına Karşı İmza Kampanyası

Genel af ve ölüm cezasına karşı imza kampanyası nedeniyle İHD Genel Merkez yöneticileri hakkında eski Dernekler Yasası'nın 76/1, 77/3. maddelerine aykırı davrandıkları (amaç dışı faaliyet) gerekçesiyle Ankara 10. Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Dava beraatla sonuçlandı.

1990 - Vedat Aydın & Kürtçe Konuşma

3. Olağan Genel Kurul'da Diyarbakır Delegatesi Vedat Aydın'ın Kürtçe konuşması... Suç, eski Dernekler Yasası'nın 6. maddesi, 77/1 ve 2932 sayılı Türkçeden Başka Dillerle Yapılacak Yayınlar Hakkında Yasa'nın⁴⁷ 2. ve 3. maddesine aykırılık... Vedat Aydın gözaltına alındı ve DGM tarafından tutuklandı. Vedat Aydın, 1991 yılı Temmuz ayında "faili meçhul" bir biçimde öldürüldü. 2932 sayılı yasa 1991 yılına kadar yürürlükte kaldı.

1993 - İnsan Hakları Bülteni / Hüsnü Öndül & İsmail Beşikçi

İHD tarafından çıkarılan *İnsan Hakları Bülteni*'nin Haziran-Temmuz 1993 sayısında İsmail Beşikçi'nin "İnsani ve Moral Değerler" başlıklı yazısı nedeniyle İsmail Beşikçi ve bülten sorumlusu İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Ankara DGM'de yargılandı. Beşikçi'ye TMK'nın 8/1 ve TCK'nın 312/2 maddesi uyarınca toplam üç yıl ağır hapis ve 250 milyon 200 bin TL ağır para cezası; Öndül'e TMK'nın 8/2 ve TCK'nın 312/2-3 maddeleri uyarınca 53 milyon 850 bin TL para cezası ve 6 ay hapis cezası verildi.

İnsani - Moral Değerler

İsmail BEŞİKÇİ

İnsan, fizik varlığıyla, düşüncesiyle, etik ve moral değerleriyle bir bütündür. İnsanların düşünce ve inanç örgüleri, değer yarımları, fizik varlıklarıyla bir bütün teşkil etmektedir. Düşünce, inanç ve değerler örgüsü insan kavramının vazgeçilmez öğeleridir. İnsanın bedensel varlığına yapılan saldırılar, onun maddi varlığını rahatsız eder, sakat bırakır. Kolda-bacakta, gözde-kulakta rahatsızlık gibi. Bu tür maddi, bedensel hastalıkların tedavilerinin yapılması mümkündür. Ameliyatlara, ilaçlar vs.

İnsanın manevi varlığına yapılan saldırılarla ortaya çıkan hastalıkların tedavisi, birinciler kadar kolay değildir. Bunlara, kısaca ruhsal hastalıklar denmektedir. Ote yandan, bunlar, bireysel hastalıklar da değildir, bireyin çevresindeki kişileri, toplumu da daha yakın bir şekilde etkiler. Sistematik bir işkenceye ve hakarete uğramış, onuru kırılmış, aşağılanmış insanların içine girdiği ruhsal çöküntüyü tedavi etmek, çöküntünün etkilerini ortadan kaldırmak kolay değildir. Bu çöküntünün toplumsal etkileri, bireysel hastalıkların toplumsal etkilerinden daha derin, daha yaygındır.

Çifte standartlı düşünmek, çifte standartlı tavır ve davranış göstermek ruhsal bakımdan bozulmanın ve kirlenmenin temel göstergelerinden biri olmaktadır. 1985, 1986, 1987, 1988 yıllarında, Bulgaristan'da Türklerin kimlikleri inkar ediliyordu. Bulgaristan'da yaşayan herkesin Bulgar olduğu vurgulanıyordu. Yoğun ve yaygın bir Bulgarlaştırma çabası sürüyordu. Bu, bir devlet politikasıydı, Türklerle Bulgar isimleri veriliyordu. Türkçe olan köy, mahalle, mıntıka, insan vs. isimleri Bulgarca isimlerle değiştiriliyordu. Bulgarca isimlere itiraz etmeyenlerin, Bulgarlaşanların, Bulgaristan Komünist Partisi'nde ve Bulgaristan devlet yönetiminde görev alabilecekleri, görevlerinde hızla yükselebilecekleri belirtiliyordu. Türk isimlerinde ısrar edenlerin ve Bulgarca isimlere itiraz edenlerin ise çok zor ekonomik ve sosyal bir hayatla karşılaşacakları söyleniyordu.

Bulgaristan Devleti'nin Türklerle uyguladığı bu asimilasyon politikasına Türkiye Cumhuriyeti Devleti çok şiddetli bir tepki göstermiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı sık sık bildirimler yayınlamaya, gerek ikili görüşmelerde, gerek uluslararası kurumlarda bu konuyu dile getirerek Bulgaristan'ın uyguladığı ırkçı ve asimilasyon politikaya dikkat çekmiştir. Türk devlet ve hükümet yetkilileri, her fırsatta, her mekanda bunu dile getirmişler, Bulgaristan Devleti'nin kınanmasını ve Bulgaristan üzerine baskı yapılmasını sağlamışlardır. Türk basınında, bu süreçte ilişkin çok yoğun haberler ve yorumlar yapılmıştır. Gazeteler, radyolar, televizyonlar, haber, yorum, röportaj, fotoğraf, görüntü yayınlamıştır. Basın, üniversiteler, hukuk kurumları, işçi ve işveren kuruluşları, dinsel kurumlar, spor kuruluşlarının temsilcileri vs... düzenledikleri toplantılarla, yayınladıkları bildirimlerle tepkilerini sık sık dile getirmişlerdir. Bu tepkileri, Türk kamuoyuna, hem de, uluslararası kamuoyuna yönelik bir şekilde dile getirmişlerdir. Çeşitli uluslararası kuruluşlara yapılan çağrılarla Bulgaristan Devleti'nin kınanması konusunda baskı oluşturulmaları istenmiştir. Daha doğrusu, her grubun kendi faaliyet alanıyla ilgili kuruluşa yapılan çağrılarla, uyguladığı ırkçı, çağdışı politikalar konusunda Bulgaristan Devleti uyarılmış, kınanmıştır.

milliyetçiliğini kıskırtması, Türk insanlarının ruhsal yapısını da bozmaktadır. İnsanların etik ve moral değerlerinde eksilmeler, küçülmeler, büzülmeler olmaktadır.

Son yıllarda, Almanya'nın çeşitli kentlerinde, Türklere karşı bazı ırkçı saldırılar gerçekleştiğini görmekteyiz. 1992 Kasım ayında Möln kentinde, 1993 yılı Nisan ayı sonlarında da Solingen kentinde meydana gelen saldırılarda Türklerin evleri yakıldı, birincisinde 3, ikincisinde 5 Türk yakılarak öldürüldü. Bu olaylar karşısında, Türkiye'de çok büyük tepkiler oluştu. Basın, günlerce, bu protestoları, tepkileri dile getirdi. Gerek Almanya'da gerek Türkiye'de gösteriler, mitingler, toplantılar birbirini izledi. Aynı günlerde Türk güvenlik güçlerinin, özel savaşın Kürdistan'daki yıkımları da sürüyordu. Kuşkusuz bu, sadece o günlerde başlayan bir yıkım değildi. Yıllardır sürüyordu. Örneğin, *Özgür Gündem* gazetesini doğatan insanlar arabalarını kapatılıp, arabalarının içinde, gazeteleriyle birlikte yakılmışlardı. *Özgür Gündem*'in satışını yapan gazete bayileri yakılmıştı. Bu faaliyetler çalıştıran gazeteleriyle birlikte yakılmıştı. Buna rağmen, Türk basını, Türk aydınları Kürdistan'daki bu kirliliğe, anlamamak, gözmezden, duymazdan, bilmezden gelmek için önemli bir çaba içindedir. Almanya'daki ve Kürdistan'daki olaylara farklı farklı yaklaşımlar, ancak, ruhsal bakımdan bir hastalığın görüntüleri olabilir. Sömürgecilik, sömürge halkın ruhsal sağlığını bozduğu gibi, sömürgecilik yapan devletin halkın ruhsal sağlığını da bozmaktadır.

Son 1 yıldır, Türk basını Bosna-Hersek'e çok yoğun bir şekilde ilgi duymaktadır. Gazeteler, dergiler, radyolar, televizyonlar, raporlar yayınlamaktadır. Bosna-Hersekli Müslümanlar için *İnsanlığa Davet* kampanyaları açılmaktadır. Müslüman Boşnaklara Sırp lar ve Hırvatlar tarafından konulan ambargolar kınanmaktadır. Sırp ların kınanması için dünya kamuoyuna, çeşitli uluslararası kuruluşlara çağrılar yapılmaktadır.

Bosna-Hersek'deki olayların gelişimi sırasında, kadınlara sarkıntılık yapıldığı, kadınların ırzına geçildiği konusunda, Türk basınında, Sırp lar aleyhine çok yoğun bir kampanya başlatılmıştır. Gazeteler, dergiler, televizyonlar, radyolar günlerce bu olayı anlatmamışlardır. Bu konuyla ilgili olarak haberler, yorumlar birbirini izlemiştir. Burada Sırp ların çağdışlıkları, ilkelikleri, barbarlıkları vs. dile getirilmektedir. Fakat Kürdistan'da cereyan eden benzer olaylara karşı Türk basını sessizdir. Olaylar karşısında bilmez, duymaz, görmez bir tavır içindedir. Türk güvenlik güçlerinin Kürdistan'da gerçekleştirdikleri benzer operasyonları adeta, onaylamaktadır, teşvik etmektedir. Bosna-Hersek için "*İnsanlığa Davet*" kampanyaları açanlar, Kürt köylerine ve kasabalarına uygulanan ambargolara alkış tutmaktadırlar... Su habere bakalım:

"Çop soktular, doğmamış çocuğu öldürdüler"

DIYARBAKIR, GÜNDEM

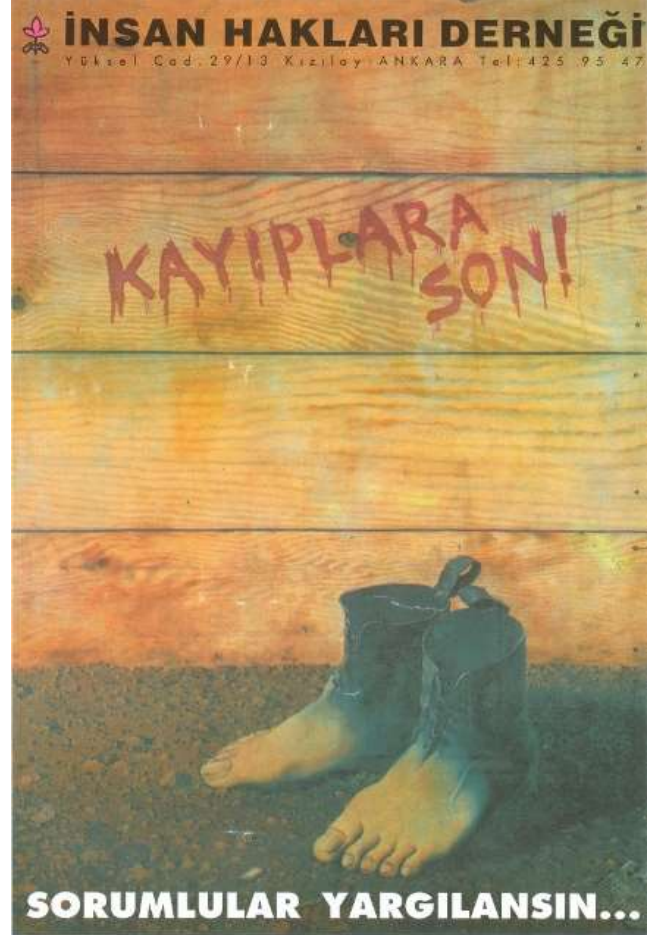
"Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde 19 Haziran gecesi devlet güçleri tarafından öldürülen 4 kişiden Ali Kırtay'ın eşi Menice Kırtay olay gecesi Silvan Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polisler tarafından gözaltına alınarak rahmine cop ve tüfek namlusu sokulduğunu, işkence sonucu 3 aylık bebeğini düşürdüğünü söyledi. Olayla ilgili olarak incelemelerde bulunan Diyarbakır ŞHP, HEP İl Başkanları, İHD Şube

⁴⁷ <https://bit.ly/2GxEwXB>

1994 - Yakılan Köylerden Bir Kesit

İHD Genel Merkezi tarafından Nisan 1994'te yayımlanan *Yakılan Köylerden Bir Kesit* başlıklı kitap Ankara DGM tarafından toplatıldı. Genel Başkan Akın Birdal ve Yönetim Kurulu üyeleri hakkında TMK'nın 8 ve 312. maddeleri uyarınca dava açıldı. Dava, 11 Ocak 1995 tarihinde beraatla sonuçlandı.

TBMM Araştırma Komisyonu'nun 1997 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan raporunda, İHD'nin 1993-1994 yıllarındaki tespitlerini doğrulayan sonuçlara ulaşıldı. Toplam 3428 köy ve mezranın zorla boşaltıldığı saptandı.

1995 - Akın Birdal & İzinsiz Afiş Asmak

Akın Birdal, İHD'nin "*Kayıplar Kampanyası*" çerçevesinde bastırıldığı, iki boş ayakkabı afişi altında konuşma yaptı. Savcılığa ve valiliğe bildirilmeden afiş gösterildiği için 2908 sayılı Dernekler Yasası'nın 44. maddesi uyarınca dava açıldı ve Birdal'a 3 ay hapis cezası verildi.

2018 - Cumartesi Anneleri

27 Mayıs 1995'te başlayan ve halen devam eden Cumartesi Anneleri/İnsanları eylemine 24 Ağustos 2018 tarihinde (700. hafta) polis tarafından aşırı güç kullanılarak müdahale edildi ve eylemin Galatasaray Meydanı'nda yapılması yasaklandı. Eylemler artık İHD İstanbul Şube binası önünde gerçekleştiriliyor.

Emine Ocak, sözkonusu Cumartesi günü de hep yapıldığı gibi saat 12.00'de 700. kez, diğer anne, baba, eş ve çocuklar ile birlikte Galatasaray'da oturarak bu kederli ülkede gözaltında zorla kaybedilen yakınlarının akıbetini soracaktı.

Emine Ocak'ın oğlu Hasan Ocak, 23 yıl önce İstanbul'da gözaltına alındı, tüm başvurulara rağmen gözaltında olduğu inkâr edildi. İşkence görmüş bedeni Beykoz'da ormanlık alanda bulduktan sonra kimsesizler mezarlığına gömüldü. Emine Ocak, oğlunun cenazesine 17 Mayıs 1995 tarihinde Altınşehir Kimsesizler Mezarlığı'nda ulaştı. Bu gelişme üzerine dönemin İHD Genel Başkanı Akın Birdal ve TİHV Başkanı Yavuz Önen'in ortak çağrısının ardından yakınlarını kaybedenler 27 Mayıs 1995 tarihinden itibaren Cumartesi günleri Galatasaray Meydanı'nda oturmaya başladılar. Oturma eylemleri ağır baskılar altında 200 hafta yapıldı sonra ara verildi. Ergenekon soruşturmaları sürecinde gözaltında kayıpların bulunması ve failerin yargılanması amacıyla İHD Genel Merkezi'nin aldığı kararla başta İstanbul Galatasaray olmak üzere Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Mardin, Şırnak/Cizre, Hakkari/Yüksekova, Van, Ankara, İzmir, Adana ve Mersin gibi İHD şubelerinin bulunduğu şehirlerde oturma eylemleri Şubat 2009 tarihinde tekrar başladı.

Cumartesi Anneleri, kayıp aileleri ve insan hakları savunucuları 25 Ağustos 2018 tarihinde eylemin 700. haftasında Galatasaray Meydanı'nda gözaltında kaybedilen yüzlerce insanımızın fotoğrafını taşıyarak Türkiye'nin en uzun süreli protestosunu sürdürmek istedi. Ancak, İçişleri Bakanlığı talimatı ile İstanbul Beyoğlu Kaymakamlığı'nın yasak kararı ile eyleme müdahale edildi. Hasan Ocak'ın annesi Emine anne başta olmak üzere annelere, kayıp yakınlarına, insan hakları savunucularına, milletvekillerine, aktivistler ve gazetecilere fiziki şiddet uygulandı, biber gazı sıkıldı, anneler yerlerde sürüklendi, hakarete uğradı. İktidarın bu zalimane tutumunu hiçbir zaman unutmayacağız.

Yıllar içerisinde Cumartesi Anneleri/İnsanları etkinliği Barış anneleri etkinliği olarak Diyarbakır, Batman, Urfa, Cizre, Yüksekova vb . yerlerde de düzenlenmektedir.

Yasaklama kararının kaldırılması için İHD Genel Merkezi'nin açtığı dava reddedilmiş olup İstanbul Bölge İdare Mahkemesi'nde istinaf aşamasında devam etmektedir.

Devletin gücünü sınırlayacak, yurttaşın hak ve özgürlüklerini koruyacak hukuk kurumlarının yokluğu taleplerimizin karşılıksız kalmasına, hakikati bilme ve adalete ulaşma hakkımızın ihlal edilmesine neden olmaktadır.

Cumartesi anneleri, Barış Anneleri ve İHD olarak zorla kaybedilenlere ilişkin taleplerimiz açık ve nettir:

- Zorla kaybedilenlerin akıbeti ortaya çıkarılmalıdır,
- Fail ve sorumlular yargı önünde hesap vermelidir,
- Devlet gözetiminde kaybetme suçundaki sorumluluğunu kabul etmelidir,
- Gözetiminde kaybetme suçunun fail ve sorumlularını koruyan cezasızlığa son verilmeli; adalet sağlanmalıdır,
- Gözetiminde kaybetme fiilinin insanlığa karşı işlenen suç olarak düzenlenmesine, önlenmesine ve cezalandırılmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalı ki bir daha asla hiç kimse gözetiminde kaybedilmesin,
- Türkiye Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'yi imzalamalı, onaylamalı ve uygulamalıdır,
- Türkiye Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni Kuran Roma Statüsü'ne taraf olmalıdır.

2018 – Ermeni Soykırımı Pankartı

İHD İstanbul Şubesi İrkçılık ve Ayrımcılığa Karşı Komisyon, 24 Nisan 2018 tarihinde İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda "Ermeni soykırımını tanı, af dile, tazmin et" yazılı bir pankartı açtı. Polisin basın açıklamalarının Valilik kararıyla yasaklandığını bildirmesi üzerine 30 kişilik grup basın açıklaması yap(a)madan dağıldı. Emniyette üç kişinin ifadesi alındı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nca, komisyon üyeleri Gamze Özdemir, Jiyan Tosun ve Leman Yurtsever hakkında yürütülen soruşturma sonunda, 4 Mayıs 2018 tarihinde "kovuşturmaya yer olmadığına" karar verildi. Kararda şöyle dendi:

AİHM'in ifade özgürlüğünün yalnızca lehte olduğu kabul edilen veya zararsız ya da ilgilenmeye değmez görülen bilgi ve ya düşünceler için değil, aynı zamanda devletin veya nüfusun bir bölümü için saldırgan, şok edici veya rahatsız edici bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğunu kabul ettiğini, pankartta yazıların kabul edilmeyecek ve rahatsız edici nitelikte olsa da esasen tarihçileri ilgilendiren konuların farklı yorumlanmış biçimlerinin genel olarak ve bir bütün halinde TCK 301. maddede düzenlenen suçu oluşturmayacağı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı...

Geçmiş dönemdeki bu davaların yanısıra İHD Genel Merkez ve şube yöneticileri hakkında da yakın dönemde sonuçlanmış ya da halen devam eden çok sayıda soruşturma ve dava bulunmaktadır. Bu

soruşturma ve davaların kapsamlı bir dökümünü “İnsan Hakları Savunucularına, İHD ve İHD Yöneticilerine Yönelik Baskılar Raporu”muzda bulabilirsiniz.⁴⁸ Bu davalardan birkaç örnek vermemiz burada yeterli olacaktır.

Yakın Dönem İHD Yöneticilerine Açılan Davalardan Örnekler

İHD Genel Merkezi ve şube yöneticileri hakkında halen devam etmekte olan ya da yakın geçmişte sonuçlanmış tespit edilebildiğimiz kadarı ile 250 civarında dava bulunuyor. Üstelik bu sayılara İHD Eş Genel Başkanı avukat Eren Keskin hakkında 2014-2015 tarihleri arasında Özgür Gündem gazetesi ile dayanışmak amacı ile Genel Yayın Yönetmenliği yapması nedeniyle açılan 150’ye yakın davayı dâhil etmedik. Bu yargılamalar neticesinde çok sayıda İHD yöneticisi hakkında ceza kararları çıkmıştır. Bunlar arasında Ankara Şube Başkanı Halil İbrahim Vargün, İHD Bitlis Temsilciliği eski Başkanı Hasan Ceylan ve İHD Dersim şube yöneticisi Özgür Ateş halen hapisanede bulunmaktadır.

İHD Mersin Şube Başkanı Ali Tanrıverdi, 12 Aralık 2016 tarihinde insan hakları savunuculuğu faaliyetlerinden dolayı Mersin’de gözaltına alındı ve 8 gün süren gözaltı sürecinden sonra 19 Aralık 2016 tarihinde tutuklandı. Ali Tanrıverdi ile ilgili yargılamanın ilk duruşması 18 Mayıs 2017 tarihinde Mersin 7. Ağır Ceza Mahkemesi’nde yapıldı ve tahliye kararı verildi. Ali Tanrıverdi ile ilgili savunuculuk faaliyetleri nedeni ile açılmış ve sürmekte olan başka davalar da bulunmaktadır.

İHD Malatya Şube Başkanı Gönül Öztürkoglu derneğin basın açıklamalarına katılmış olması nedeniyle Malatya Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 2018/8613 sayılı soruşturmasında 30 Kasım 2018’de tutuklanmıştır. Sonrasında açılan davada Malatya 5 Ağır Ceza Mahkemesi’nin 2019/19 E sayılı kaydında davası sürerken mahkemenin 26 Ocak 2019 tarihli duruşmasında tahliye edilmiştir. Mahkemenin, 18 Aralık 2019 tarihli son duruşmasında TCK 314/2. maddeden 6 yıl 3 ay hapis cezası verilmiş olup dosyası istinaf mahkemesine gönderilmiştir.

İHD Bitlis Temsilciliği eski Başkanı Hasan Ceylan, yine dernek faaliyetleri kapsamında yasa dışılıkla suçlanmıştır. Bitlis 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 2017/382E kaydında devam eden yargılamasında 9 yıl hapis cezası verilmiştir ve dosyası BAM’da beklemektedir. Hasan Ceylan halen Rize Kalkandere Hapishanesi’nde hükmen tutuklu olarak tutulmaktadır.

İHD Dersim şube yöneticisi Özgür Ateş, Tunceli 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 2017/270 E. Sayılı dosyada 13 Kasım 2018’de tutukluluğunun devamı ile birlikte 6 yıl 3 ay hapis cezası verilmiş olup dosya Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi’nde istinaf incelemesindedir.

İHD Ağrı Şube yöneticisi Olcay Öztürk, Ağrı Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 2018/1686 sayılı soruşturmasında 2 Mart 2018’de tutuklanmış, Ağrı 2. Ağır Ceza Mahkemesi 2018/279 E. sayılı dosyasının ikinci duruşmasında 22 Haziran 2018’de tahliye edilmiştir. 2 Mayıs 2019 günü yapılan duruşmada TCK 220/7. maddeden 2 yıl 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmış olup dosyası BAM’dadır.

İHD MYK üyesi M. Raci Bilici hakkında, İHD Diyarbakır Şube Başkanı ve İHD Genel Başkan Yardımcısı olarak yürüttüğü faaliyetler gerekçe gösterilerek hakkında yürütülen soruşturma kapsamında açılan dava Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 2017/453 E kayıtlı davada görülmüştür. Benzer dosyalarda benzer suçlamalarla yargılananlar hakkında beraat kararları olmasına rağmen savcılık Raci Bilici hakkında cezalandırma talep etmiştir. 12 Mart 2020 tarihinde görülen karar duruşmasında Raci Bilici’ye “örgüt üyesi olmak” iddiasıyla 6 yıl 3 ay hapis cezası verildi.

Raci Bilici hakkındaki davaya dönüşen soruşturmalar 2012 yılında başlatılmıştı. 2017 yılında kendisi haksız yere gözaltına alınıp adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı. Yargılama süresince mahkemelere de

⁴⁸ <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-savunucularina-ihd-ve-ihd-yoneticilerine-yonelik-baskilar-raporu/>
<https://ihd.org.tr/en/special-report-increased-pressure-on-hrds-ihd-and-its-executives/>

ifade ettiğimiz üzere belli siyasi maksatlarla hazırlanan soruşturulmaların devam ettirilmemesi gerekirdi. İnsan hakları savunucularının çalışmalarını kriminalize eden, yasa dışı çalışmalarını gibi göstermeye çalışan, uydurma delillerle oluşturulan soruşturma dosyalarına dayanılarak açılan davalarda ceza verilmemesi gerekiyor.

Aynı soruşturma kapsamında suçlanan farklı sivil toplum örgütleri temsilcileri hakkında berat kararı verildiğini de belirtmek isteriz. Dolayısıyla bu tarz siyasi yargılamalara son verilmesi gerekiyor. İHD özellikle barışın gerçekleşmesi noktasında çok ciddi çabalar gösteren bir örgüttür. Şube başkanlarımızın her dönem yargı eliyle uygulanan baskı politikasının mağdurları oluyorlar. Bu sefer Raci Bilici'nin mağdur olmasına izin vermeyeceğiz. Bu kararın İstinaf Mahkemesi'nde ya da Yargıtay'da mutlaka bozulacağı inancımızı koruyoruz.

21 Ocak 2018 tarihinde İHD Genel Merkezi'nin Afrin operasyonu ile ilgili paylaştığı "Savaş Öldürür, Savaşa Hayır, Barış İstiyoruz!" başlıklı basın metni, şubeler ve üyeler tarafından da basın açıklaması veya sosyal medya yoluyla paylaşılmıştır. Bu ve buna benzer Afrin operasyonunu eleştiren paylaşımlar gerekçe gösterilerek, Türkiye genelinde geniş çaplı operasyonlar yapılmıştır.

İHD MYK Üyesi Nuray Çevirmen, 22 Ocak 2018 tarihinde Ankara'da gözaltına alınmış, 4 günlük gözaltıdan sonra 26 Ocak 2018 tarihinde adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır. Yargılanması halen Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2018/165 esas sayılı dava dosyasında devam etmektedir.

İHD MYK üyesi Hayrettin Pişkin, 23 Ocak 2018'de Çanakkale'de gözaltına alınmış, bir gün gözaltında kaldıktan sonra 24 Ocak 2018 tarihinde tutuklanmış, 21 Mart 2018 tarihinde yargılandığı mahkemenin ilk duruşmasında tahliye edilmiştir. Hayrettin Pişkin, Facebook'ta başkasının yazdığı bir yazıyı paylaştığı için Çanakkale 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2018/82 E. Sayılı ve 7 Mayıs 2018 tarihli kararı ile TMK 7/2. maddede düzenlenen yasa dışı örgüt propagandası yapmaktan 2 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Cezası ertelenmemiştir ve paraya da çevrilmemiştir. Karara karşı Bursa Bölge Adliye Mahkemesi'ne istinaf yoluna başvurulmuştur. İstinaf aşamasında beraat etmiştir.

Afrin operasyonunu eleştiren sosyal medya paylaşımları nedeniyle İHD Kars Şube Başkanı Ahmet Adıgüzel de 23 Ocak 2018 tarihinde Ardahan'da gözaltına alınmış, 25 Ocak 2018'de tutuklanmış, yargılandığı Ardahan Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2018/30 E. Sayılı dosyasında 15 Mart 2018 tarihinde ilk duruşmada, TMK 7/2. maddede düzenlenen yasa dışı örgüt propagandası yapmaktan 1 yıl 6 ay hapis cezası verilerek tahliye edilmiştir.

İHD Hatay Şube Başkanı Mithat Can da Afrin operasyonu ile ilgili sosyal medya paylaşımları nedeniyle 13 Şubat 2018'de Hatay'da gözaltına alınmış, 3 günlük gözaltının ardından 16 Şubat 2018 tarihinde günü adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır.

İHD Kars şube başkanımız, insan hakları savunucusu Güldane Kılıç 23 Temmuz 2019 tarihinde sabah saatlerinde evi basılarak gözaltına alınmıştır. Aynı polis operasyonunda 7 HDP il yöneticisi de dahil olmak üzere toplam 12 kişi gözaltına alınmıştır. Güldane Kılıç'ın katıldığı basın açıklamaları ve sosyal medya paylaşımları, İHD yönetici olmadığı dönemdeki çeşitli yasal parti çalışmaları yargılama konusu edilmiş ve 19 Aralık 2019 tarihinde ceza verilerek tahliye edilmiştir.

Ankara Yüksel Caddesi'nde "İşimi Geri İstiyorum" talebiyle 9 Kasım 2016'dan beri aralıksız barışçıl gösteri hakkı kullanan eğitimciler Nuriye Gülmen ve Semih Özakça ile sosyolog Veli Saçılık ve arkadaşlarının karşılaştığı hak ihlalleriyle ilgili raporu⁴⁹ kamuoyuyla paylaşmak ve bu durumu protesto etmek için 9 Kasım 2017 tarihinde Ankara Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde bulunan İHD

⁴⁹ İnsan Haklarına, Yüksel Caddesi'ne ve Yüksel Eylemcilerine Özgürlük!
<https://www.ihd.org.tr/insan-haklarina-yuksel-caddesine-ve-yuksel-eylemcilerine-ozgurluk/>

Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan ve beraberindeki İHD MYK üyeleri polis tarafından zor kullanılarak gözaltına alınmış ve birkaç saat gözaltında tutulmuşlardır. Daha sonra bu olay nedeni ile gözaltına alınan İHD yönetici ve üyelerine Kabahatler Kanunu uyarınca adli para cezaları verilmiştir.⁵⁰

İHD Genel Başkan Yardımcısı Gülseren Yoleri ve İHD İstanbul Şube üyeleri, KHK ile kamudan ihraç edilen eğitimciler Nuriye Gülmen ve Semih Özakça ile Dayanışma Grubunun yaptığı basın açıklamasına sert müdahale edilmesini ve keyfi valilik yasaklarını protesto amacıyla, 05 Ağustos 2017 tarihinde İstanbul Beşiktaş'ta yaptıkları basın açıklaması nedeniyle gözaltına alınmış, 3 gün gözaltında tutulduktan sonra adli kontrol şartıyla serbest bırakılmışlardır. Daha sonra 2911 sayılı kanuna muhalefet suçlamasıyla haklarında soruşturma açılmıştır.

OHAL KHK'ları uyarınca kamu görevinden çıkarılan İHD yöneticileri

Türkiye'de OHAL ilan edildikten sonra çıkarılan OHAL KHK'leri ile 135 bin civarında kamu görevlisi, kamu görevinden çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kamu görevlileri arasında İHD yönetici ve üyeleri de bulunmaktadır. OHAL KHK'leri ile ilgili söylenebilecek tek şey, bu KHK'lerin çıkarılış biçimi ve amacının mevcut yürürlükteki Anayasa'ya aykırı olduğudur. KHK ile ihraç, AİHS'e aykırı olduğu gibi AİHM'in Polonya kararlarında içtihat haline getirdiği lustration ilkelerine de aykırı olarak gerçekleşmiştir. KHK ile ihraç, aynı zamanda uluslararası çalışma örgütü İLO'nun 111 ve 158 sayılı sözleşmelerine aykırıdır. Bunun dışında Avrupa Sosyal Şartı'na, BM Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ne, BM Ekonomik, Sosyal ve kültürel Haklar uluslararası Sözleşmesi'ne aykırılığı kesindir. Türkiye'de Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu'nun 12 Aralık 2016 tarihli ve 2016/865 sayılı Türkiye'deki OHAL uygulamalarıyla ilgili raporunda, KHK ile ihraç edilenler bakımından etkili iç hukuk yolu açılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak hükümet bu tavsiyenin şeklen uygulanmasını sağlamak bakımından 685 sayılı KHK ile OHAL İşlemlerini İnceleme Komisyonu'nu kurmuştur. Bu komisyon tarafsız ve bağımsız olmadığı gibi etkili de değildir. Dolayısıyla insan hakları savunucuları, siyasal iktidarın her türlü baskısı altında olup bundan hak savunucusu kamu görevlileri de olumsuz etkilenmiştir.

İhraç edilen İHD yöneticileri aşağıda gösterilmiştir. İki yüzden fazla İHD üyesi kamu görevlisi de ihraç edilmiştir. Bu üyelerin tamamı KESK'e bağlı sendikaların üyesidirler.

Osman İşçi	Genel Sekreter	Ankara	689 sayılı KHK ile ihraç
Adnan Vural	MYK Üyesi	Ankara	682 sayılı KHK ile ihraç
Mine Çetinkaya	Şube YK Üyesi	İzmir	686 sayılı KHK ile ihraç
Caner Canlı	Şube YK Üyesi	İzmir	686 sayılı KHK ile ihraç
Eylem Temiz	Şube YK Üyesi	İzmir	686 sayılı KHK ile ihraç
Gürbüz Solmaz	Şube Başkanı	Dersim	679 sayılı KHK ile ihraç
Selçuk Delibaş	Şube Başkanı	Maraş	675 sayılı KHK ile ihraç
Kamber Göçer	Şube YK Üyesi	Sakarya	675 sayılı KHK ile ihraç
Behzat Hazır	Şube Başkanı	Elazığ	675 sayılı KHK ile ihraç
Coşkun Selçuk	Şube Başkanı	İskenderun	672 sayılı KHK ile ihraç

⁵⁰ <http://www.ihd.org.tr/ihd-yoneticisi-ve-calisanlarina-yuksel-caddesinde-gozalti/>

Yakın Dönem Fiziki Saldırıya Uğrayan İHD üye ve yöneticileri

Tahir Elçi

Diyarbakır Baro Başkanı, insan hakları savunucusu Tahir Elçi 28 Kasım 2015 tarihinde Sur İlçesi Dörtayaklı Minare önünde katledildi. Dörtayaklı Minare'ye sıkılan top ve kurşunların yarattığı tahribatı kamuoyu ile paylaşmak ve kültürel mirasa sahip çıkmak için bir grup arkadaşı ile oradaydı. Tahir Elçi'de bir insan hakları savunucusu olarak savaşın ve çatışmanın sadece insanlar üzerinde değil doğal çevre ve kültürel miras üzerinde yarattığı yıkımı göstermek istedi. Kalıcı çatışmasızlık istedi, barış istedi.

Türkiye'de cezasızlıkla mücadelede en önde insanlardan birisi Tahir Elçi idi. Faili meçhul cinayetlerin ve gözaltında kayıpların aydınlatılması ve faillerinin bulunması için avukatlığa başladığı günden beri aralıksız olarak mücadele etti. Çok sayıda davanın açılmasını ve çok sayıda olayın aydınlatılmasını sağladı.

İçerisinde İHD temsilcisinin de olduğu Diyarbakır Barosu Tahir Elçi cinayetinin aydınlatılması komisyonunun uzun uğraşları ve Diyarbakır Barosu'nun kesintisiz eylem ve etkinlikleri sonuç verdi. Diyarbakır Barosu tarafından Londra Üniversitesi Adli Mimarlık Bölümü'ne hazırlatılan raporda şüpheli polisler tespit edilmiştir. Bu rapor baro tarafından 14 Aralık 2018 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmiş ve şüpheli polisler hakkında işlem yapılması istenmiştir.

Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 20 Mart 2020 tarihli 2020/833 nolu iddianamesinde, 3 polis memuru ve bir örgüt üyesi suçlanmış, polis memurlarının TCK 85/1. ,maddeden yani hata ile ölüme sebep olmak maddesinden cezalandırılmaları istenerek, cezasızlık sürdürülmek istenmektedir. Diyarbakır 10. Ağır Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul etmiş olup ilk duruşma 21 Ekim 2020 günü yapılacaktır.

Gençağa Karafazlı

İHD MYK üyesi, Çağdaş Gazeteciler Derneği Rize Şube Başkanı, Evrensel Gazetesi Rize muhabiri Gençağa Karafazlı ailesine ait Rize'de bulunan işletmede 17 Eylül 2019 tarihinde uğradığı silahlı saldırı sonucu yaralanmıştır.⁵¹

⁵¹ <https://www.ihd.org.tr/gencaga-karafazliya-yapilan-silahlı-saldiriyi-kiniyor-olayin-tum-yonleri-ile-aydinlatilmasini-istiyoruz/>

Gençağa Karafazlı 33 yıldır gazetecilik yapan ve muhalif haberleri ile bilinen, 4 kez Metin Göktepe Gazetecilik Ödülü almış bir insan hakları savunucusudur.

Gençağa Karafazlı insan hakları savunucusu ve gazeteci olarak Rize’de faaliyetlerini yürütmesi nedeni ile sık sık hedef haline getirilmiş ve nefret saldırılarına maruz kalmıştır. Özellikle kendisinin siyasi iktidarı eleştiren haberler yapması, taciz ve tecavüze uğrayan kız çocukları ve kadınlar ile ilgili haberler yapması ve bu kişilerin adalet arayışında insan hakları savunucusu olarak yardımcı olması, Rize Kalkandere Cezaevi’nde bulunan mahpusları ziyaret için giden ailelere yardımcı olması gibi tamamen savunuculuk ve gazetecilik faaliyetleri nedeni ile geçmiş dönemde de sık sık nefret saldırılarına maruz kalmıştır. Bu saldırılar nedeni ile yaptığı suç duyuruları sonucunda bugüne değin sorumlular hakkında etkili soruşturma ve kovuşturma yapılmamıştır.

Saldırıdan sonra İHD Eş Genel Başkanı Öztürk Türkddoğan ile İHD Erzurum Şube Başkanı ve MYK üyesi Medeni Aygül ve Erzurum şube yöneticileri Rize’ye giderek ziyaret ve dayanışmada bulunmuş, Rize Valisi ile görüşerek olayın failinin yakalanması ve aydınlatılmasını talep etmiştir. Olayın faili yakalanıp tutuklanmış, sadece basit yaralamadan cezalandırılmıştır. İstinaf aşaması devam etmektedir.

Zorunlu Mültecilik: Yurtdışına Çıkmak Zorunda Kalan İHD’liler

1986 yılında kurulan İHD’nin insan haklarını bütün olarak gören yaklaşımı ve hak ihlallerine karşı vermiş olduğu mücadele İHD’yi hedef haline getirmiştir. Devlet baskıcı politikaları İHD gibi insan hakları örgütlerini ve savunucuları her zaman tehlikeli birer iç düşman olarak algılamıştır. Bu algı, AB süreciyle birlikte değişmeye başlamıştır. Ancak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insan haklarına güvenlik karakterli bakış açısıyla yaklaşıldığı için kimi kurumlar, insan hakları savunucularını güvenliği tehdit eden birer unsur olarak algılamaya devam etmiştir.

Özellikle ifade ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engeller ve kısıtlamalar ile kişi özgürlüğü hakkının güvence altında olmaması, farklı alanlarda örgütlenmek ve düşüncelerini ifade etmek isteyen insan hakları savunucuları üzerinde yoğun baskılara yol açmaktadır. Maalesef insan hakları savunucularının korunmasında sivil toplum kurumları ile kamu idaresi arasındaki diyalog da yeterince etkili değildir. Hükümet yetkilileri ise insan hakları örgütleri ile düzenli ve yeterli bir şekilde ortak toplantı yapamamaktadır. AB yetkilileriyle rahatlıkla görüşebilen insan hakları örgütleri, Bakanlarla görüşmek için oldukça zorlanmaktadır. OHAL süresince ve sonrasında insan hakları savunucularının kamu idaresi olan diyalogu en düşük seviyelere inmiştir.

Bu süreçte İHD Genel Merkez ve şube yöneticileri ile pek çok üyesine yönelik sayısız dava açılmıştır. Bunun neticesinde pek çok İHD’li zorunlu mülteci olmak zorunda kalmışlardır.

İHD eski Genel Sekreteri avukat Hasan Anlar, Ankara Şube Başkanı avukat Halil İbrahim Vargün, Genel Merkez MYK Üyesi avukat Filiz Kalaycı, insan hakları faaliyetleri ve gözetiminde olan şüphelilere susma haklarını hatırlattıkları için Ankara Terörle Mücadele Şubesi polislerinin hedefi oldular. TCK 314/2. maddede düzenlenen “Örgüt üyesi olmamak ile birlikte örgüt adına faaliyette bulunmak” suçlamasıyla 6 yıl 3 ay ceza aldılar. Bu ceza, Fethullah Gülen örgütüne mensup olduğu sonradan anlaşılan polis, savcı ve mahkeme kumpası sonucu verildi. Karar, Yargıtay 16. Ceza Dairesi tarafından 07.12.2016 tarihinde onandı. Aynı Daireye karar düzeltme başvurusu yapıldı ancak reddedildi. Yargılamanın yenilenmesi talebi de reddedildi. Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yapıldı ancak henüz sonuçlanmadı. Adalet Bakanlığı’na kanun yararına bozma talebiyle başvuru da yapıldı ancak henüz sonuçlanmadı. Filiz Kalaycı ve Hasan Anlar bu süreçte Türkiye dışına çıkmak zorunda kaldılar. Halil İbrahim Vargün ise Kırıkkale F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu’nda hükümlü olarak tutulmaktadır.

İHD Onur Kurulu üyesi Ragıp Zarakolu hakkında Barış ve Demokrasi Partisi'nin siyaset akademisinde örgütsel içerikli ders verdiği iddia edilerek, TCK 314. ve TMK 7/1. maddeden “örgüte yardım ve yataklık” iddiasıyla soruşturma açılmıştır. 10 Nisan 2012 tarihinde tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edilen Zarakolu, Türkiye’den gitmek zorunda bırakılmıştır. Van Şube Yöneticisi avukat Cüneyt Caniş Dünya Barış Günü, İnsan Hakları Haftası gibi günlerde yapılan veya bazı toplumsal olaylar sonrasında yapılan basın açıklamaları ve toplantı, gösteri yürüyüşleri nedeniyle TCK 314. ve TMK 7/1. maddeden “silahlı örgüt üyeliği” iddiasıyla yargılandığı davada 15 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Cüneyt Caniş de Türkiye’den ayrılmıştır. Ankara Şube Yöneticisi Mustafa Sarısülük, kardeşi Ethem Sarısülük’ün Gezi Parkı Olayları sırasında polis memuru tarafından öldürülmesi nedeniyle polis memurunun yargılandığı davanın duruşmalarında adliye önünde basın açıklaması yapmak nedeniyle hakkında açılan pek çok 2911 sayılı Kanuna muhalefetten soruşturma ve davaları nedeniyle yurtdışına gitmiştir. Bingöl Şube Yöneticisi ve muhabir Edip Kaynar hakkında, sosyal medyada “Baskı dönemi geliyor gözaltına alınmayacaksam şaşarım” paylaşımı, Kobane Direnişi ile ilgili olarak paylaştığı fotoğraflar ve “Direnişleri selamlıyoruz, kazanan onlar olacak” sözleri nedeniyle TMK 7/2. maddeden “örgüt propagandası” iddiasıyla dava açılmıştır. Kendisi yargılama sırasında yurtdışına çıkmıştır. Hakkari Şube eski Başkanı İsmail Akbulut hakkında Hakkari’de yapılan kalekolları protesto amacıyla gerçekleştirilen basın açıklamaları nedeniyle TMK 7/2. maddeden “örgüt propagandası” dava açılmıştır ve kendisi Türkiye’yi terk etmek zorunda kalmıştır. İHD Adana Şube eski Başkanı Ethem Açıkalın, 17 Aralık 2007 tarihinde Adana Haklar ve Özgürlükler Cephesi Temsilciliği tarafından düzenlenen bir basın açıklamasında metni okumuştur. Basın açıklaması, 10 Aralık 2007 tarihinde Ankara’da bir evde öldürülen Kevser Mızrak ile ilgilidir. Kendisi daha sonra 23 Ocak 2008 tarihinde tutuklanmıştır. Ethem Açıkalın, 5 ay süren tutukluluğunun ardından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştı. Daha sonra Açıkalın hakkında “terör örgütü üyeliği” iddiasıyla dava açıldı. 27 Ekim 2009 tarihinde ise kendisi, Roj TV’ye yaptığı değerlendirmeler nedeniyle açılan başka bir davada, Adana 1. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından “halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği” iddiasıyla 3 yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Ethem Açıkalın, bu gelişmeler sonrasında yurtdışına çıkmak zorunda kalmıştı.

Zorunlu mülteci olmak durumunda kalan İHD yöneticileri ve üyeleri bunlarla sınırlı değildir. Bu türden örnekleri geriye ve ileriye doğru çoğaltmak mümkündür. Sadece durumun vahametini göstermesi bakımından belli örnekler seçilmiştir.

İHD Genel Merkez ve MYK Soruşturmaları

İnsan Hakları Derneği, 17 Temmuz 1986 tarihinde, aralarında tutuklu-hükümlü yakınları, yazar-gazeteci, hekim, hukukçu, mimar- mühendis ve akademisyenlerin yer aldığı çeşitli meslek gruplarına mensup 98 insan hakları savunucusu tarafından kurulmuştur.

Genel Kurmay Başkanlığı tarafından 25 Nisan 2016 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na ihbarda bulunulmuş, "İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Mezopotamya Hukukçular Derneği, Özgürlükçü Hukukçular Derneği, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı, Asrın Hukuk Bürosu, Diyarbakır Barosu, Gündem Çocuk Derneği, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası ve Mazlumlarda Dayanışma Derneği'nin hazırladığı 4 adet raporun; Türk Silahlı Kuvvetleri(TSK)'nin faaliyetlerine yönelik asılsız ve karalayıcı ifadeler barındırdığı, ilerde TSK personeli aleyhine başlatılacak adli süreçlerde kullanılabilceği, uluslararası kamuoyunda bölücü terör örgütünün propagandasına zemin hazırlayacak nitelikte olduğu, gerçekte ilgisi olmayan iddialara yer verildiği, söz konusu kurumların faaliyetlerinin incelenerek mevzuata aykırı işlemlerin engellenmesi, bölücü terör örgütü propagandası niteliğinde olanlar da dahil haksız, karalayıcı ve itham edici nitelikte konusu suç teşkil eden faaliyetlere bu faaliyetlere katılan kişiler yönünden adli işlem başlatılması gereğiyle" bahsolunan gözlem raporları İçişleri Bakanlığı'na ve Adalet Bakanlığı'na gönderilmiştir.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı'nın 23 Haziran 2016 tarihli ve 43669208-662/2017 sayılı yazısında, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 19. maddesinde düzenlenen "gerekli görülen hallerde, derneklerin tüzüklerinde gösterilen amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterip göstermedikleri, defterlerini ve kayıtlarını mevzuata uygun olarak tutup tutmadıkları, İçişleri Bakanı veya mülki idare amiri tarafından denetletirebilir" hükmü gerekçe gösterilmiş ve İçişleri Bakanlığı'nın 16 Haziran 2016 tarihli oluru sonrası Dernekler Dairesi Başkanlığı tarafından bir Dernekler Denetçisi 23 Haziran 2016 tarihinde görevlendirilmiştir. Görevlendirmesinde denetlemenin İnsan Hakları Derneği'nden başlayacağı ve Genelkurmay Başkanlığı'nın ilgili ihbar yazısında belirtilen hususların inceleneceği belirtilmiştir.

İHD Genel Merkezi'nde 27 Haziran 2016 tarihinden itibaren denetim yapılmaya başlanmış ve yaklaşık 3 ay süren denetim sonrası Dernekler Denetçisi, İnsan Hakları Derneği'ne 1 Kasım 2014 tarihinden sonraki bilgi ve belgelerin gönderilmesi için yazı yazmıştır. İHD ise 30 Haziran 2016 tarihinde istenilen bilgi ve belgeleri göndermiştir.

Dernekler Denetçisi tarafından İHD Genel Merkezi'nde gerçekleştirilen yerinde denetim neticesinde ve İHD tarafından gönderilen bilgi ve belgeler incelenerek 20 Haziran 2017 tarihinde denetim raporu hazırlanmıştır.

01 Kasım 2014 - 21 Eylül 2016 dönem faaliyetlerini kapsayan denetim raporunda konu itibariyle aşağıdaki başlık ve faaliyetler nedeniyle hazırlanmıştır:

- **2014 ve 2015 yıllarına ilişkin banka hesap hareketlerinin mali defterlere işlenmediği ve dernek tarafından yurtdışından alınan yardımların mülki idare Amirliğine bildirilmediği,**
- **Dernek yönetim kurulu tarafından Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesine aykırı olduğu değerlendirilen karar alındığı;** “Ermeni-Süryani soykırımının 100. Yılı nedeni ile Irkçılığa ve Ayrımcılığa Karşı İHD Merkezi Komisyonu'nun soykırımı anma, soykırımın tanınması ve mağdurların zararlarının tazmini konularında farkındalık yaratacak eylem ve etkinlikler ile açıklama yapmasına, FIDH ve Ermenistan'da bulunan sivil toplum örgütü ile birlikte İHD ve TİHV olarak ortak deklarasyon yayınlanarak soykırımın tanınmasını talep etmeye...” ifadesinin TCK 301. madde ile düzenlenen “Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” hükmüne göre suç teşkil ettiği, bu kararın altında imzası bulunan yönetim kurulu üyelerinin Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmesi gerektiği,
- **Derneğin 01-02 Kasım 2014 tarihli olağan genel kurul toplantısında Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesine aykırı olduğu değerlendirilen önerge verildiği ve kabul edildiği;** “2015 yılı Ermeni Soykırımı'nın 100. yıldır. Ermeni Soykırımı, 20. yüzyılda Ortadoğu'nun ana soykırımıdır. Nasturilere, Süryanilere, Keldanilere, Pontus ve Ege Rumlarına, Ezidilere uygulanan soykırımlar Kürtlere ve diğer Anadolu - Mezopotamya halklarına uzanmıştır. 1915'te ‘5 tane ermeni öldüren cennete gider.’ diyen zihniyet, günümüzde ‘Selefi İslam’ eliyle yeniden hortlamıştır... 1915'te soykırımdan kurtulan Ermenilerin torunları 100. yılda ‘soykırımın tanınması, özür dilenmesi ve yüzleşme ile birlikte ata topraklarına, kadim yurtlarına dönme’ talebinde bulunurken, T.C. devleti dezenformasyon için büyük bütçeli planlar yapmakta, ırkçı kurumlar, Hrant Dink'in ölüm yıldönümünde ‘ermeni mezalimi fotoğraf yarışması’ düzenlemek gibi mide bulandırıcı hazırlıklar yapmaktadırlar. Biz aşağıda imzası olan delegeler İHD'nin Genel Merkezi ve şubeleriyle merkezi olarak ve yerelerde ‘Ermeni Soykırımı'nın tanınması, özür dilenmesi, yüzleşme, maddi ve manevi tazminin uluslararası alanda çalıştay, konferans, sempozyum, panel, forum, sosyal ve kültürel çalışmalar vb. faaliyetler yürütmesini, bu amaçla yürütülen çalışmalara katılmasını ve destek olmasını, günümüzde yeniden hortlayan soykırımcı zihniyetle de bu tarihsel perspektifle mücadele etmesini öneriyoruz.’ şeklinde verilen önergenin divan tarafından gündeme alındığı ve genel kurul tarafından kabul edildiği, TCK 301. madde ile düzenlenen suçu oluşturduğu, imzası bulunan yönetim kurulu üyeleri hakkında takibatta bulunmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirimde bulunulması gerektiği,
- **Derneğin Türk Ceza Kanununa aykırı olduğu değerlendirilen karar alındığı;** “4- İŞİD isimli çete yapılanmasının Suriye, Rojava, Kobane kantonuna yönelik saldırısı üzerine Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan sığınmacıların durumunu yerinde incelemek, oluşturulmuş kampları ziyaret etmek ve İŞİD saldırısını püskürten ‘Kobane Direnişi’ni yerinde görmek ve yetkililerle görüşmek amacıyla Genel Başkan başkanlığında heyet oluşturularak yapılacak ziyaretin ardından rapor açıklanmasına, 5- İHD Genel Merkezi bünyesinde Mayıs 2013 tarihinden beri faaliyet

yürüten ‘barış ve çözüm süreci izleme komisyonu’ Genel Başkan başkanlığında Irak-Kürdistan Bölgesi’ni ziyaret ederek IŞİD saldırıları hakkında Kürdistan Paramentosu’ndan bilgi almak, başta Mahmur Kampı olmak üzere çeşitli kampları ziyaret etmek ve barış süreci konusunda KCK eş başkanları ile görüşme yapmak amacıyla ziyaret organize edilmesi ve görüşmelerin raporlarla kamuoyuna açıklanmasına.’ ifadelerinin Türk Ceza Kanunu’na aykırı olduğu ve bu nedenle kararın altında imzası bulunan yönetim kurulu üyeleri hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’na bildirimde bulunması gerektiği,

- **Dernek tüzüğünde anayasa ve kanunlara aykırı olduğu değerlendirilen hükümler bulunduğu;** Derneğin İlkeleri başlıklı B bendinin 13. fıkrası ile düzenlenen; “Ulusların / Halkların kendi kaderini tayin etme hakkını savunur.” ifadesi Anayasa’nın Başlangıç bölümünün 5. fıkrasına, Anayasa’nın 3. maddesine, 5. maddesine, 14. maddesine aykırı olduğu değerlendirilmiştir.

Derneğin İlkeleri başlıklı B bendinin 15. fıkrası ile düzenlenen, “Herkesin anadilinde eğitim ve öğrenim görme hakkı ile anadilinde kamu hizmeti verme ve alma hakkını savunur.” ifadesi Anayasa’nın 3. maddesine, 42. maddesine aykırı olduğu değerlendirilmiştir.

Derneğin İlkeleri başlıklı B bendinin 10. fıkrası ile düzenlenen; “Düşünce ve inanç özgürlüğünü dokunulmaz bir hak olarak görür. Koşulsuz ve sınırsız bir şekilde savunur. Vicdani ret hakkını tanır ve savunur.” ifadesinin Anayasa’nın 72. maddesine, Askerlik Kanunu’nun 1. maddesine, TCK’nın 318. maddesine, aykırılık teşkil ettiği,

5253 sayılı Dernekler Kanunu’nun 30/b ve 32/p maddeleri ve Medeni Kanun’un 89. maddesi gereği feshedilme talebi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’na bildirimde bulunulması gerektiğine,

- **Dernek tarafından yapılan basın açıklamalarında Türk Ceza Kanunu’nun 301. maddesine aykırı olduğu değerlendirilen söylemler bulunduğu;**

İHD’nin 24 Şubat 2014 tarihli “İnsan Hakları Derneği olarak İsviçre Adalet Bakanlığına, Türkiye’nin Tüm Irkçılık Karşıtları Adına Mektup Gönderdik” isimli basın açıklaması,

İHD’nin 20 Mart 2015 tarihli “Newroz Piroz Be...” adlı bildirisini,

İHD’nin 24 Nisan 2015 tarihli “Ermeni Soykırımından 100 Yıl Sonra Hafıza ve Adalet” adlı manifestosu,

İHD’nin 19 Ocak 2015 tarihli “Hrant’ı Bir Kez Daha Sevgiyle Anıyoruz” isimli bildirisini,

İHD Adana Şubesi’nin “2015 Ocak-Haziran Faaliyet Raporu”,

İHD Çanakkale Şubesi’nin 18 Ocak 2015 tarihli “Sen Yüzleşmeden Olmaz” başlıklı basın açıklaması,

İHD Diyarbakır Şubesi tarafından düzenlenen 22 Nisan 2015 tarihli “Ermeni Soykırımını 100. Yıl anma Programı Duyurusu”,

İHD Adana Şubesi’nin 2015 ve 2015 yıllarına ait faaliyet raporları,

İHD’nin Hakikat Adalet ve Hafıza Merkezi ile 16 Ekim 2015 tarihli ortak açıklaması,

İHD Çanakkale Şubesi’nin 24 Nisan 2016 tarihli basın açıklaması,

İHD’nin 02 Şubat 2016 tarihli “Fransa’da Ermeni Kuruluşlarının Şemsiye Örgütü CCAF’nin ‘Cesaret Madalyası’ İHD’ye verildi.” başlıklı basın açıklaması,

Türk Ceza Kanunu’nun 301. maddesinde düzenlenen “Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı

organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” hükmüne göre suç teşkil ettiği ve bu kararı altında imzası bulunan yönetim kurulu üyelerinin takibatta bulunulmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’na bildirilmesi gerektiği,

➤ **Dernek tarafından yayınlanan basın açıklamaları ve gözlem raporlarında yer alan bazı söylemlerin Türk Ceza Kanunu’na aykırılık teşkil ettiği;**

İHD’nin 23 Mayıs 2014 tarihli “Polis Şiddeti Can Almaya Devam Ediyor; Uğur Kurt’un Katili Bulunsun” isimli basın açıklaması,

İHD’nin 30 Aralık 2014 tarihli Şırnak ili Cizre İlçesi’nde 27 Aralık 2014 tarihinde yaşanan olaylarla ilgili raporu,

İHD’nin 13 Şubat 2014 tarihinde yayımlanan “Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde Yaşanan Öğrenci Olaylarına İlişkin İnceleme ve Değerlendirme Raporu”,

İHD Hatay Şubesi’nin yayımladığı 09 Nisan 2014 tarihli “Kesab - Göç Ettirilen Ermeni Sığınmacılara İlişkin Gözlem Raporu”,

İHD Ağrı Temsilciliği’nin “Ağrı-Diyadin-Tendürek” adlı raporu,

İHD ve TİHV’in 26 Mayıs 2015 tarihli “Bugün 26 Haziran İşkence Karşı Mücadele ve İşkence Görenlerle Dayanışma Günü” başlıklı ortaklaşa bildirisini,

İHD’nin 28 Ekim 2015 tarihli “Kalıcı Çatışmasızlık İçin Eylemsizlik Kararına Olumlu Cevap Verilmeli, Seçim Güvenliği Sağlanmalıdır” başlıklı bildirisini,

İHD’nin 20 Mart 2015 tarihli ‘Newroz Piroz Be..’ adlı bildirisini,

İHD’nin 10 Temmuz 2015 tarihli “Onur Yürüyüşüne Yapılan Müdahaleyi Kınıyoruz.” adlı bildirisini,

İHD’nin “Türkiye ve Dünya’da Kadın” başlıklı 05 Mart 2015 tarihli basın açıklaması,

İHD’nin 23 Mayıs 2015 tarihli “Kayıplar Bulunsun, Failler Yargılsın.” isimli bildirisini,

İHD’nin 05 Ekim 2015 tarihli “Kirliliğe Derhal Durdurulmalıdır” isimli bildirisini,

İHD’nin 15 Aralık 2015 tarihli “Kürt Kentlerindeki Ablukayı Kaldırın” isimli bildirisini,

İHD’nin 06 Haziran 2015 tarihli “HDP’ye Yönelik Bombalı Ve Silahlı Saldırıları Kınıyor, Sorumluları Lanetliyoruz.” isimli bildirisini,

İHD’nin 05 Şubat 2015 tarihli “İç Güvenlik Yasa Tasarısı Geri Çekilsin.” isimli bildirisini,

İHD’nin 16 Temmuz 2015 tarihli “İHD’nin 29. Kuruluş Yıldönümünde Türkiye’de İnsan Hakları” adlı basın açıklaması,

İHD’nin 09 Aralık 2015 tarihli “İnsan Hakları Dokunulamaz, Devredilemez, Ertelenemez Bir Bütündür ve Evrenseldir! Barış Bir İnsan Hakkıdır, Barış İstiyoruz!” isimli basın açıklaması,

İHD’nin Hakikat Adalet ve Hafıza Merkezi ile 16 Ekim 2015 tarihli ortak basın açıklaması,

İHD’nin 14 Kasım 2015 tarihli “Silvan’da ve Hakkari’de HDP Milletvekillerine Saldırıları Sivil Halka Ne Yapmaz ki!” isimli bildirisini,

İHD’nin 24 Aralık 2015 tarihli “Geçmişle Yüzleşerek Yeni Katliamlar Engellenebilir. Maraş Katliamının 37. Yıldönümü” isimli basın açıklaması,

İHD’nin 20 Ocak 2015 tarihli basın açıklaması,

İHD’nin 21 Temmuz 2015 tarihli basın açıklaması,

İHD'nin 19 Aralık 2015 tarihli "19 Aralık Hapishaneler Tarihinde Kara Bir Leke Olarak Hatırlanan Gündür." isimli basın açıklaması,
İHD'nin 09 Ekim 2015 tarihli "Sivillere Yönelik Yaşam Hakkı İhlalleri Savaş Suçudur, Sivil Ölümleri Durdurun." başlıklı basın açıklaması,
İHD'nin 30 Kasım 2015 tarihli "Barış Elçisi Tahir Elçi Katledildi, Barış Mücadelemiz Sürecek" başlıklı basın açıklaması,
İHD Ankara Şubesi'nin 23 Ocak 2015 tarihli basın açıklaması,
İHD'nin 15 Eylül 2015 tarihli "Barış Nöbeti" başlıklı basın açıklaması,
İHD'nin 28 Temmuz 2015 tarihli "Barış Ve Çözüm Süreci Yaşamsaldır, Bitirelemez." başlıklı basın açıklaması,
İHD'nin 15 Ocak 2015 tarihli "Cezaevleri Hasta Ediyor, Öldürüyor..." başlıklı basın açıklaması,
İHD'nin 08 Eylül 2015 tarihli "Cizre'de Sokağa Çıkma Yasağı Derhal Kaldırılmalı, Heyetlerin Girişine İzin Verilmelidir." başlıklı basın açıklaması,
İHD'nin 22 Aralık 2015 tarihli "Cizre, Silopi, Sur, Nusaybin Ve Dargeçit'te Toplu Katliam Tehdidi Var. Sesimizi Duyuyor musunuz?" başlıklı basın açıklaması,
İHD Adana Şubesi'nin 25 Temmuz 2015 tarihli basın açıklaması,
İHD Çanakkale Şubesi'nin 18 Ocak 2015 tarihli "Sen Yüzleşmeden Olmaz" başlıklı basın açıklaması,
İHD Adana Şubesi'nin "Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'na Açık Mektup" başlıklı basın açıklaması,
İHD'nin çeşitli kuruluşlar ile birlikte yayımladığı "Çocuklar İçin Hemen Barış" başlıklı ortak bildirisini,
İHD'nin 11 Ekim 2015 tarihli "Silvan'da İnsanlık Abluka Altında" başlıklı basın açıklaması,
İHD Adana Şubesi'nin 09 Ekim 2015 tarihli basın açıklaması,
İHD Adana Şubesi'nin 15 Ağustos 2015 tarihli basın açıklaması,
İHD Batman Şubesi tarafından 17 Ocak 2015 tarihinde 13.04 saatinde basın mensuplarına elektronik posta ile gönderilen basın açıklaması,
İHD'nin "21 Temmuz-28 Temmuz Tarihleri Arasında Tespit Edilebilen İhlaller" başlıklı raporu,
İHD'nin "21 Temmuz- 28 Ağustos Tarihleri Arasında Tespit Edilebilen İhlaller" başlıklı raporu,
İHD'nin 03 Haziran 2015 tarihli "23 Mart-3 Haziran 2015 Tarihleri Arasında 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimleri Nedeni ile Siyasi Partilere Yönelik İhlaller" raporu,
İHD'nin "20 Temmuz 2015 Tarihinde Suroç'ta SGDF-ESP-BEKSAV Gruplarına Yapılan İntihar Saldırısının Gözlem Raporu",
İHD Diyarbakır Şubesi'nin "1988-2014 Çatışmalı Sürecinde Katledilen Çocuklar" Raporu,
İHD'nin 12 Ağustos 2015 tarihli "Şırnak'ın Silopi İlçesinde Çıkan Olaylarda Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalara İlişkin İnceleme" raporu,
İHD'nin 20 Ocak 2015 tarihli "Şırnak'ın Cizre İlçesinde Meydana Gelen Olaylar ve Olaylar Sırasında 6 Yurttaşın Öldürülmesine İlişkin İnceleme ve Tespit Raporu",

İHD'nin 19 Ağustos 2015 tarihli "Ağrı İli Diyadin İlçesi Sivil Yurttaşlara Yönelik Yargısız İnfaz İddiaları" isimli raporu,

İHD'nin Ardahan Raporu,

İHD'nin 15 Eylül 2015 tarihli "Cizre (Sokağa Çıkma Yasağı) Olayları" başlıklı raporu,

İHD'nin 19 Şubat 2015 tarihli "Erbil-Maxmur-Kandil Ziyaret Raporu"

İHD'nin 17 Ağustos 2015 tarihli "İnsan Hakları Derneği Doğubeyazıt Temsilciliğinin Diyadin'de Gerçekleşen İnfazlara Dair Raporu"

İHD'nin 2015 yılı faaliyet raporu,

İHD Adana Şubesi'nin 2014 ve 2015 yıllarına ait faaliyet raporu,

İHD Siirt Şubesi Barış ve Çözüm sürecinin İzleme Raporu,

İHD Siirt Şubesi'nin "Cizre Katliamını Lanetliyor, Katliamın Aydınlatılması için Bağımsız Soruşturma Talep Ediyoruz." başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 01 Şubat 2016 tarihli "Cizre'de İnsanlık Ölüyor!" isimli basın açıklaması,

İHD'nin 13 Mayıs 2016 tarihli "DBP Eş Genel Başkanı Kamuran Yüksek ve Seçilmiş Kürt Siyasetçiler Üzerindeki Yargı Baskısı Kaldırılsın, Tutuklular Serbest Bırakılsın." başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 18 Mart 2016 tarihli "Mültecilerin Hak ve Statüleri Hiçbir Pazarlığa Konu Edilemez" başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 15 Ocak 2016 tarihli "Sivillerin Yaşam Hakkına Yönelik Saldırıları Giderek Ağırlaşıyor Taraflara İnsancıl Hukuk İhlalleri Uyarısı" başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 22 Haziran 2016 tarihli "Şebnem Korur Fincancı, Ahmet Nesin ve Erol Önderoğlu Serbest Bırakılsın" başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 17 Şubat 2016 tarihli "Türkiye'de Ve Suriye'de Savaşa Karşısız Savaşa Hayır Barış İstiyoruz Barışı Kazanacağız" başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 21 Mart 2016 tarihli "Yüksekova'da Neler Oluyor? Hakkari Valisi ve Yüksekova Kaymakamı'na Açık Çağrı" başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 09 Mart 2016 tarihli 2015 Yılı Türkiye Hak İhlalleri raporu,

İHD'nin 18 Şubat 2016 tarihli "Ankara Merasim Sokak Katliamını Kınıyoruz" başlıklı basın açıklaması,

08 Şubat 2016 tarihinde İHD, TİHV, SES tarafından yapılan "Cizre Katliamının Aydınlatılması İçin Bağımsız Soruşturma Talep Ediyoruz" başlıklı basın açıklaması,

İHD'nin 08 Ocak 2016 tarihli "Mardin'in Nusaybin İlçesinde İlan Edilen Sokağa Çıkma Yasağı Hak İhlalleri Raporu",

İHD'nin 31 Mart 2016 tarihli "79 Günlük Sokağa Çıkma Yasağı Cizre Gözlem Raporu"nun;

Türk Ceza Kanunu'nun 301. ve 302. maddesi ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesine aykırı olmaları nedeniyle genel hükümler kapsamında incelenmek üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Denetim sonucunda 14 Kasım 2017 tarihinde Ankara Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü tarafından Denetim Raporu ile ekleri Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmiş ve üst yazısında İHD Genel Başkanı Öztürk Türkdöğen ve yönetim kurulu üyeleri ile ilgili önerileri veren üyeler Sevim Salihoglu, Hasan Anlar, İsmail Boyraz, Osman İşçi, Hüseyin Küçükbalaban, Osman Süzen, Adbüselam

İncegören, Necla Şengül, M. Raci Bilici, Vetha Aydın, Serbey Köklü, Hüsni Öndül, Medeni Aygül, Volkan Görendağ, Meral Çıldır, Hatice Can, Fatma Geyik, Mahmut Konuk, M. Ali Tosun, Avni Kalkan, Adnan Vural, Mustafa Yaşar, B. Hayrettin Yılmaz, Hüsamettin Özdem, Tayfun İşçi, Selma Güngör, Cengiz Mendillioğlu, H. İbrahim Özdemir, Zana Aksu, Serdar Batur, Gülay Koca Öztürkoğlu, Mihdi Perinçek, Veysel Ocak, Cihan Halıcı, Ali Gök, Adile Erkan, Cuma Gürsoy, Selman Günbay, Cüneyt Durnaoğlu, Akın Birdal, Rıza Dalkılıç, Necla Şengül, Ömer Ayaz, Songül Erol Abdil, Fatma Geyik hakkında yapılması gerekli cezai işlemler hakkında bilgi verilmiştir.

Denetim Raporuna Dayalı Başlatılan Adli Süreçler

I. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2017/8007 soruşturma numarası ile TCK 301 maddeyi ihlal şüphesiyle soruşturma başlatılmış, anılan isimler telefon ile İHD Genel Merkezi aranarak ve doğrudan bir kolluk görevlisinin elden tebliğ etmesiyle ifadeye çağrılmışlardır.

Soruşturma dosyasında şüpheli olarak adı geçenlerden 08 Mayıs 2018 tarihinde Sevim Salihoğlu, İsmail Boyraz, Osman İşçi, Hüseyin Küçükbalaban, Hüsni Öndül, Hatice Can, Fatma Geyik, Mahmut Konuk, M. Ali Tosun, Avni Kalkan, Adnan Vural, B. Hayrettin Yılmaz, Tayfun İşçi, Selma Güngör, Adile Erkan ve Cuma Gürsoy, Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Güvenlik Şube Müdürlüğü Kamu Güvenliği Bürosu'nda ifade vermişlerdir.

İHD Genel Başkanı Öztürk Türkdöğän ise Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılı beyanda bulunmuştur. Yazılı beyanda özetle şu hususlara yer verilmiştir:

Genelkurmay Başkanlığı içinde İHD'nin de aralarında olduğu çok sayıda kuruluş hakkında "andıç" olarak tabir edilen bir faaliyet yürütüldüğünün anlaşıldığı, bu husula ilgili olarak Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2014/144 E sayılı davada İHD'nin müşteki(şikayetçi) olduğu, derneğin Genelkurmay Başkanlığının bu tip şikayetleri ile ilgili öteden beri mücadele ettiğini, ayrıca yine Genelkurmay Başkanlığının şikayeti sonucu derneğin de içinde bulunduğu çok sayıda kuruluşun başkan ve yönetim kurulu üyeleri hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Bürosunun 2016/15529 soruşturma nolu dosya ile soruşturma yürütüldüğü, Genelkurmay Başkanlığı yazılarında belirtirilen raporların başta Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri olmak üzere Venedik Komisyonu, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, AB Komisyonu tarafından ciddiye alınan ve atıf yapılan raporlar olduğu, ayrıca bu raporların adli ve idari mercilere gönderilerek gerekli taleplerde bulunulan raporlar olduğu, gözlem raporlarının ise çeşitli iddiaları ortaya koyarak, bunların soruşturulmasını isteyen belgeler olduğu, mali işlemlerle ilgili sehven yapılan bazı eksiklikler olduğu ancak bunların çok küçük usuli eksikliklere denk geldiği, nitekim denetim süreci içerisinde bazı hususların müfettiş tarafından anlatıldığı ve bu tip usuli eksikliklerin bir daha yaşanmaması için gerekli özenin gösterileceği, kasıtlı olarak yapılan herhangi bir mali usulsüzlüğün söz konusu olmadığı,

23.03.2015 tarihli, 97 numaralı Yönetim Kurulu kararı ile 1-2 Kasım 2014 tarihinde yapılan Olağan Genel Kurul'daki önerge ve kararda Ermeni Soykırımının tanınması yönünde irade beyanı olduğu, bazı basın açıklamalarında da buna dair söylemlerin yer aldığı ve bu söylemin Türk Milletinin tarihi ve manevi değerlerini aşağıladığı gerekçesiyle kararların TCK m.301'e aykırılık teşkil ettiği iddia edildiği ancak hem kanun maddesinin AİHS standartlarına uygun olmadığı hem de karar ve açıklamaların mevcut kanuna göre dahi suç unsuru taşımadığı, öte yandan TCK m. 301 kapsamında soruşturma devam ederse Adalet Bakanlığı tarafından izin verilmesi gerektiği, İHD Genel Başkanı Öztürk Türkdöğän'in, Kürt Sorunundaki çözüm süreci kapsamında 2013 yılında hükümet tarafından oluşturulan akıl insanlar heyeti içerisinde de yer aldığı, bu doğrultuda İHD'nin çok sayıda etkinlik ve faaliyet gerçekleştirdiği, Derneğin Kürt

sorununun demokratik ve barışçıl yollarla çözümü ile barış hakkının savunulması hakkındaki çalışmalarının sürekli çalışmalar olduğu, Dernek Genel Başkanı olarak 2013, 2014 ve 2015 yıllarında bizzat hükümetin bilgisi ve onayı dahilinde sınırda bulunan mülki amirlerin izni ile defalarca Kobane kentine geçiş yapıp incelemelerde bulunduğu, Terör örgütü propagandası suçunu 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na göre "*cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek*" ifadelerin oluşturacağı, anılan faaliyet ve kararların hiçbirinde ne örgüt propagandası yapıldığı, ne örgüt mensupları övüldüğü ne de halkı kin ve düşmanlığa sevk etme gayesi taşıdığı, çözüm sürecinin yaşandığı o tarihlerde Akil İnsanlar Heyeti'nde bizzat bulunması nedeniyle de bu sürece katkı sunmak ve gözlem yapmanın hedeflendiği,

Dernek tüzüğü'nün Ankara Valiliği tarafından onaylandığı, tüzül ilkelerinin genel ve evrensel ilkeler olduğu, dolayısıyla bu ilkelerin tüzüğe yazılmasının kesinlikle suç olmadığı belirtilmiş, Sonuç olarak Denetim Raporu'nda belirtilen hususlarla ilgili olarak suç teşkil edebilecek herhangi bir durum bulunmadığı ve soruşturmanın sonlandırılarak takipsizlik kararı verilmesi talep edilmiştir.

- II. **Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2017/8007 soruşturma numarası ile devam eden soruşturmada 2019 yılında, yalnızca İHD Genel Başkanı Öztürk Türkddoğan hakkında; terör örgütü propagandası yapmak suçundan dosya ayrılmış ve 2019/106816 sayılı yeni bir soruşturma açılmıştır.** Bu dosya kapsamında da Öztürk Türkddoğan 01 Ekim 2019 tarihinde ifade vermiş, dernek faaliyetlerinin hukuka aykırı olmadığını beyanla takipsizlik kararı verilmesini talep etmiştir.
- III. **Ayrıca İHD Genel Başkanı Öztürk Türkddoğan hakkında denetim raporu sonucu tespit edilen mali eksikliklere dair Dernekler Kanunu'na muhalefet suçu nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2019/105247 sayılı soruşturma başlatılmıştır.** 28 Ağustos 2019 tarihinde ise ön ödeme yapılması halinde kovuşturma açılmasına yer olmadığı kararı verileceğine dair teklif sunulmuştur.
- IV. **Yukarıdaki ceza soruşturmalarının yanında İç İşleri Bakanlığı tarafından İHD'ye karşı 30 Kasım 2017 tarihinde Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 2017/598 sayılı dosyasıyla 17. Olağan Genel Kurulu'nda verilen önergelerin genel kurulda kabul edilmesi kararının iptali için hukuk davası açılmıştır.** Davaya gerekçe olarak Dernekler Denetçisi tarafından yapılan denetim sonucunda hazırlanan 20 Haziran 2017 tarih ve N.Ç 45/17 sayılı denetim raporu gösterilmiştir. Raporla, İHD'nin 01 Kasım 2014 tarihinde yapılan 17. Olağan Genel Kurulu'nda sözkonusu önergelerin hazır bulunan üyelerin onda birinden az sayıda üye tarafından verildiği ve bu gerekçe ile iptallerinin gerektiği vurgulanmıştır.

İHD tüzel kişiliği ve yöneticileri ile üyelerine açılan soruşturma ve davalardan;

- I. **Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Bürosu'nun 2017/8007 sayılı soruşturmasında;** İHD Genel Başkanı Öztürk Türkddoğan ve yönetim kurulu üyeleri ve ilgili önergeleri veren üyeler Sevim Salihoğlu, Hasan Anlar, İsmail Boyraz, Osman İşçi, Hüseyin Küçükbalaban, Osman Süzen, Adbüsselam İncegören, Necla Şengül, M. Raci Bilici, Vetha Aydın, Serbay Köklü, Hüsnü Öndül, Medeni Aygül, Volkan Görendağ, Meral Çıldır, Hatice Can, Fatma Geyik, Mahmut Konuk, M. Ali Tosun, Avni Kalkan, Adnan Vural, Mustafa Yaşar, B. Hayrettin Yılmaz, Hüsamettin Özdem, Tayfun İşçi, Selma Güngör, Cengiz Mendillioglu, H. İbrahim Özdemir,

Zana Aksu, Serdar Batur, Gülay Koca Öztürkoğlu, Mihdi Perinçek, Veysel Ocak, Cihan Halıcı, Ali Gök, Adile Erkan, Cuma Gürsoy, Selman Günbay, Cüneyt Durnaoglu, Akın Birdal, Rıza Dalkılıç, Necla Şengül, Ömer Ayaz, Songül Erol Abdil, Fatma Geyik hakkında TCK 301. madde soruşturması için Adalet Bakanlığı'ndan soruşturma izni istenmiş, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel müdürlüğü'nün 15.11.2019 tarihli kararı ile soruşturma izni vermemesi nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Suçları Soruşturma Bürosu'nun 27.01.2020 tarihli 2020/1447 soruşturma nolu, 2020/11239 karar nolu kararı ile kovuşturma açılmasına yer olmadığına (takipsizlik) karar verilmiştir.

- II. **Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Terörle Suçları Soruşturma Bürosu'nun yalnızca İHD Genel Başkanı Öztürk Türkoğlu hakkında Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 maddesi sevkiyle terör örgütü propagandası suçunu işlediği iddiasıyla başlattığı 2019/106816 sayılı soruşturmasında** ise suçun maddi unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle 6 Aralık 2019 tarihinde kamu davası açılmasına yer olmadığına (takipsizlik) karar verilmiştir.
- III. **Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Dernekler Kanunu'na muhalefet suçundan başlatılan 2019/105247 sayılı soruşturma**, önerilen ön ödeme miktarı ödendiği için 30 Eylül 2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığı (takipsizlik) kararı ile kapatılmıştır.

İHD'nin 17. Genel Kurulu kararlarının iptali için İçişleri Bakanlığı tarafından Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2017/598 esas numarası ile açılan davada ise; 17. Olağan Genel Kurul sonuçlarının bir ay içerisinde Valiliğe bildirildiği halde valilik ve üyeler tarafından 3 aylık süre içerisinde iptal davasının açılmadığı anlaşıldığından TMK 83. maddesi gereğince süresi içinde açılmayan davanın reddine karar verilmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından karara itiraz edilerek istinaf kanun yoluna başvurulmuş, dosya şu an Ankara Bölge Adliye Mahkemesi ilgili Hukuk Dairesi tarafından incelenmektedir.

Taleplerimiz

- İç hukukta, BM Genel Kurulu'nun 9 Aralık 1998 tarih ve 53/144 sayılı kararı ile kabul ettiği "BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi"nin uygulanmasını sağlayacak gerekli düzenlemelerin yapılması;
- Anayasal ve yasal sistemin, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü, azınlıkların haklarına saygı temelinde, ulusal üstü insan hakları belgelerindeki standartlar ile uyumlu hale getirilmesi, bunun için yeni ve demokratik bir anayasanın yapılması;
- İnsan haklarının korunmasında temel sorumluluğun ve yükümlülüğün devletlere ait olması gerçeğinden hareketle, başta yargı olmak üzere tüm kamu görevlilerinin insan haklarına saygı temelinde bir uygulama sergilemesi;
- Türkiye'nin idari yapılanmasında yer alan,
 - TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu,
 - Kamu Denetçiliği Kurumu,
 - Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu,
 - Kişisel Verileri Koruma Kurulu,
 - Kolluk Gözetim Komisyonu,
 - İl ve ilçe insan hakları kurulları,
 - İnsan Hakları Eğitiminin 10 Yılı Komisyonu,
 - Ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları,
 - Terör Nedeniyle Ortaya Çıkan Zararları Tespit Komisyonu,
 - TBMM Dilekçe Komisyonu,
 - Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu ve
 - Hasta hakları kurullarının

yeniden ve insan haklarına bütüncül bakış perspektifi ile yapılandırılması; bunun için insan hakları örgütleri ile diyaloga geçilmesi, konu ile ilgili BM Paris Prensiplerinin⁵² temel alınması,

⁵² <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/717Paris-Prensipleri.pdf>

- Türkiye'nin içinde bulunduğu sıkıntıların "insan hakları" ve "demokrasi" kavramlarının özümsememesi ve uygulanmamasından kaynaklandığı bizce açıktır. Kürt sorunu ve çatışmalı ortamın sürmesi "insan haklarına saygı" ve "demokratik kurum ve kuralların" yerleşmesinin önündeki temel engeli oluşturmaktadır. Bu nedenle, barış hakkına saygı temelinde, bütün sorunların barışçıl yol ve yöntemlerle çözümü doğrultusunda adımlar atılması, gerçek bir çatışma çözüm sürecinin başlatılması;
- Öncelikle Türkiye'de insan hakları faaliyetlerinden dolayı soruşturma ve kovuşturmayaya maruz kalan ve tutuklu yargılanan tüm insan hakları savunucuları serbest bırakmalıdır;
- İnsan hakları savunucularının yargılanmasına neden olan veya tehdit ve baskı ile yıldırıma çalışan aktörler etkili soruşturma yöntemleriyle tespit edilmeli, etkili bir şekilde kovuşturulmalı, cezasızlık politikasına son verilmelidir;
- İnsan hakları savunucuları hakkında soruşturma ve davalar uluslararası toplum tarafından izlenerek görünür hale getirilmelidir,
- İnsan hakları örgütlerinin kapasitesinin güçlendirilmesine katkı sunulmalıdır;
- Hukukun üstünlüğü ilkesine uygun bir yargı yapılanması gerçekleştirilmeli, adalete olan güven yeniden tesis edilmeli, HSK kararı ile kurulan özel yetkili ve görevli ağır ceza mahkemeleri ve savcılıkları kapatılmalıdır;
- Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri terör tanımının subjektif olmasıdır. Türkiye, BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak terör suçlarını yeniden tanımlamalı, bunun dışındaki suçları, terör suçları olarak nitelendirmekten vazgeçmelidir. Türkiye'de şiddete başvuran ile başvurmayan arasında ayırım yapılmalı ve ceza mevzuatı buna göre yeniden düzenlenmelidir. Terörle Mücadele kanunu kaldırılmalıdır.
- Herkesin ifade özgürlüğü, barışçıl toplanma ve gösteri hakkı ile örgütlenme özgürlüğü hakkı uluslararası sözleşmelerdeki güvenceye kavuşturulmalıdır;
- En kısa zamanda BM İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü, Terörle Mücadelede İnsan Haklarının Korunması ve Desteklenmesi Özel Raportörü, Kanaat ve İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü ve Azınlık Konuları Bağımsız Uzmanı'nın Türkiye ziyaretlerine olanak tanınmalı, raporlarında belirtecekleri hususlarda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır;
- İfade özgürlüğünün yasal ve idari yollarla baskı altında tutulması çok büyük mağduriyetlere neden olmaktadır. Bu konuda temel düzenlemeler yapıncaya kadar basın-yayın yoluyla işlenmiş suç ve cezalar ertelenmeli/iptal edilmeli, ifade özgürlüğü konusunda acil yasal düzenleme yapılmalıdır.
- BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi, BM Sözleşmesi haline getirilmeli, Türkiye'de ise İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi'nin uygulanması için acil tedbirler alınmalıdır.